



učíme se
být odpovědní

Interkulturní dílny

Metodika vytvořená v rámci projektu Učíme se být odpovědní



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



Ústecký kraj

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

Informace o projektu	4
Úvod	6
Metody	6
I. fáze – evokace	6
II. fáze – uvědomění si významu	7
III. fáze – reflexe	7
Brainstorming	7
Skupinová práce	7
Simulační hry a dramatizace	8
Diskuse	8
Skládkové učení	9
I.N.S.E.R.T.	9
Třífázový rozhovor	10
Komunitní kruh	11
Interkulturní dílna	14
Cíle	14
Vymezení základních pojmů a terminologií	14
Související pojmy	17
Metody, formy	20
Klíčová slova	20
1. hodina: Navazujeme kontakt	21
2. hodina: Přísluví	23
3. hodina: Zelená karta	26
4. hodina: Vlastnosti hrdinů	28
5. hodina: Sněhové vločky	29
6. hodina: Multikulturní lovci	31
7. hodina: Kufr	33
8. hodina: Střet kultur	35
9. hodina: Chléb světa	37
10. hodina: Stolování	38
Protipředsudková dílna	40
Cíle	40
Metody, formy	40

Klíčová slova	41
1. hodina: Shody a rozdíly	42
2. hodina: Co je to stereotyp?	44
3. – 4. hodina – Cesta má dvě strany	45
5. hodina: Jak si nasloucháme?	47
6. hodina: Společný strom přání	48
7. hodina: Pojmy – dojmy	49
8. - 9. hodina: Neopouštěj staré známé pro nové	51
10. hodina: Zpětná vazba, sebereflexe	53
Jak se žije s handicapem.....	55
Cíle	55
Vymezení základních pojmů a terminologií.....	55
Související pojmy	56
Metody, formy	56
Klíčová slova	56
Dílna jako projekt.....	57
1. – 2. hodina: Co je handicap?	59
3. – 4. hodina: Abecedy	61
5. – 6. hodina: Maluji, bavím se	67
7. – 8. hodina: Sportuji	69
9. - 10. hodina: Paralympiáda, nadace	71
Osobnostní a sociální rozvoj žáků.....	73
Cíle	73
Vymezení základních pojmů a terminologií.....	73
Související pojmy	75
1. hodina: Symbol třídy	77
2. hodina: Klíče setkání.....	78
3. hodina: Semafor mých zpráv	79
4. hodina: Já jsem výjimečný	80
5. hodina: Místo vedle mě je volné (Místo po mé pravici je volné).....	82
6. hodina: Čtyři rohy.....	83
7. hodina: Zrcadla	85
8. hodina: Sponzorský dar	87
9. hodina: Přebíjená	88
10. hodina: Mandala třídy	90
Jakou kariéru si mohu budovat	92

Cíle	92
Vymezení základních pojmů a terminologií.....	92
Související pojmy	92
1. hodina: Záluby a jejich požadavky.....	94
2. hodina: Křišťálová koule a její zázraky.....	96
3. hodina: Můj život po škole.....	98
4. hodina: Já a mé povolání	99
5. – 6. hodina: Profil absolventa	101
7. hodina: Krok do neznáma, co všechno sděluje inzerát	103
8. – 9. hodina: Moje sebe prezentace.....	104
10. hodina: To jsem já a má budoucnost	106
Přílohy a pracovní listy	107
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	126
Seznam doporučených zdrojů	128

Informace o projektu

Metodika programu „Interkulturní dílny“ je vytvořena v rámci projektu **Učíme se být odpovědní**, číslo projektu CZ.1.07/1.2.35/01.0006 realizovaného v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a financovaného z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Hlavním cílem projektu je zlepšit rovné příležitosti dětí a žáků, zejména těch dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v regionu Ústeckého kraje, zvláště pak v regionu obcí Obrnice a Litvínov, kde se většina projektových aktivit bude realizovat.

Projekt bude realizován příjemcem grantu společně se třemi partnery projektu (2x ZŠ - Soukromá sportovní základní škola Litvínov, Základní škola Obrnice a Mateřská škola Obrnice) a jednou spolupracující mateřskou školou (MŠ Litvínov, Gorkého 1641).

Projektové aktivity se zaměřují zejména na vytvoření a pilotním ověření balíčku podpůrných školních vzdělávacích programů pro děti od 3 let věku a žáků základních škol zejména pro cílové skupiny mající speciální vzdělávací potřeby a rozvinutí principu otevřené mateřské školy.

Projekt je realizován po dobu 24 měsíců od 1.3.2012 do 28.2.2014.

Cílové skupiny projektu jsou následující:

1. děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami od 3 let věku (mateřská škola)
2. žáci základní školy se speciálními vzdělávacími potřebami a žáci, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání
3. rodiče těchto dětí a žáků
4. pracovníci škol a školských zařízení
5. vedoucí pracovníci škol a školských zařízení

Partneři projektu a kontakty na ně:

Příjemce grantu:

- **Rekvalifikační a informační centrum s.r.o.**, Báňská 287, Most; email: info@ric-most.cz; tel. 476 104 912

Partneři projektu

- **Sportovní soukromá základní škola s.r.o.**, Podkrušnohorská 1677, Litvínov; email: reditel@sszslitvinov.cz; tel. 476 752 896
- **Základní škola Obrnice**, Mírová 167, Obrnice; email: zsobrnice@iol.cz; tel. 476 107 985

- **Mateřská škola Obrnice**, Nová výstavba 168, Obrnice; email: msobrnice@volny.cz; tel. 476 118 212

Spolupracující subjekt:

- **Mateřská škola Litvínov**, Gorkého 1641, Litvínov; email: ikuklova@email.cz; tel. 476 753 228

Úvod

Metodika programu Interkulturní dílny obsahuje 5 dílen:

1. Interkulturní dílna
2. Protipředsudková dílna
3. Jak se žije s handicapem
4. Osobnostní a sociální rozvoj žáků
5. Jakou kariéru si mohu budovat

Každá dílna se skládá z deseti vyučovacích jednotek. Jednotlivé vyučovací hodiny mají svůj cíl, popis aktivit, které směřují k naplnění cíle a reflektující část.

Na začátku metodiky je uveden popis některých metod využitelných pro naplnění cílů dílen. Jsou také uvedeny souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Součástí úvodů dílen jsou i teoretické podklady, citace, odkazy.

Na konci metodiky je zdrojová část, která je rozdělena na použité zdroje a na zdroje doporučené, které souvisí s tematikou dílen.

Metody

Už samotný název projektu Učíme se být odpovědní (dále jen USBO) znamená, že se jedná o způsob učení, který není jen znalostní, ale vede především k rozvoji osobnosti jako celku s důrazem na postojovou stránku.

Proto metody, které jsou použity v rámci metodiky, respektují princip interaktivního zapojení žáků, s důrazem na prožitek a reflexi. Používáním interaktivních metod při výuce vytváříme prostor nejen pro získání nových informací, ale především k aktivnímu zapojení žáků, rozvoji dovedností a utváření nových postojů. Interaktivními metodami učíme žáky plánovat si své učení a vyhodnocovat jeho průběh.

V rámci pedagogické metodologie je popsáno velké množství různých metod a forem. Pro náš projekt a naplnění jeho cílů čerpáme z dlouholetých a praxí ověřených postupů projektu RWCT (Čtením a psaním ke kritickému myšlení).

Dříve než se pustíme do plánování, podívejme se na proces učení v rámci třífázového modelu učení právě podle RWCT.

I. fáze – evokace

V první fázi vedeme žáky k aktivitě, aby si o tématu vybavili všechno, co ví nebo si myslí, že by s tématem mohlo souviset. Později porovnávají tyto informace s tím, o co se během svého učení obohatili, jaké nové informace získali. Metody v této fázi by měly být zaměřené přímo na zkušenosti žáků, měly by vyvolat chuť dozvědět se něco nového, zajímavého. Výběr metody samozřejmě musí odpovídat cílům celé lekce.

Příklady způsobů práce do této fáze:

1. Otázky:

Co si vybavujete pod pojmem interkulturní?

Co víš o světových náboženstvích?

Když se řekne hrdina, co si představíte?

2. Motto: „Všichni lidé bratři jsou“. Jak motto rozumíte?
3. Klíčová slova: svět, vlak, klobouk, diskriminace, porozumění, řešení, odmítání. O čem bude pravděpodobně naše hodina? Co spojuje tato slova? Vytvořte krátké povídání tak, aby se tam objevila uvedená slova.

II. fáze – uvědomění si významu

Ve druhé fázi dochází k předání nových informací, které se týkají tématu. Dochází zde k objevování nových poznatků, propojením informací do dílčích celků. Tady je vždy důležité připravit zdroj, který je nositelem nových informací. Může to být text, film, obraz, píseň, aj. Zdroj by měl obsahovat informace směřující k dosažení cílů hodiny. Výběr metod a forem práce opět souvisí s cílem hodiny. Připravujete-li si hodinu zaměřenou na dovednosti či postoje zařazujeme takové aktivity, které pomohou rozvíjet tyto aspekty učící se osobnosti, tudíž metody prožitkové, podporující kritické myšlení a metody reflektivní.

Příklady: Popis práce s textem, viz metoda I.N.S.E.R.T. popsána níže.

III. fáze – reflexe

Třetí fáze je velmi důležitá pro porovnání informací z části evokační s informacemi ve fázi uvědomění si významu. V rámci reflexe, která bývá často opomíjena z důvodu nedostatku času, dochází teprve ke skutečnému učení. Právě během reflexe má žák šanci uvědomit si, co se naučil, formulovat otázky, které mu během hodiny vyvstaly. Jestliže budete žáky k těmto činnostem systematicky vést, časem se výsledky jistě dostaví.

Příklady:

Řekněte 3 věci, které jste se dneska naučili, jsou pro vás nové?

O čem se chcete ještě dovědět více?

Jednou větou vyjádřete, o co jste po dnešní hodině bohatší?

Brainstorming

Metoda brainstormingu spočívá v rychlém shromáždění a zapsání nápadů, námětů, informací. Bývá nazývána bouří mozku. Často se používá právě ve fázi evokace, kdy si žáci vybavují, co už o tématu ví nebo si myslí, že s ním souvisí. Cílem je vymyslet co nejvíce myšlenek nebo se podívat na nějaké téma ze všech možných úhlů pohledu v minimálním čase. Hned na začátku je důležité podporovat u žáků tvorbu jakýchkoliv nápadů, aniž by byly tyto nápady hodnoceny. Teprve v další fázi se nápady a informace třídí, opravují, hodnotí či vylučují. Důraz se klade na to, aby téma bylo dostatečně jasně formulováno. Brainstorming je užitečný v počátečních fázích jednotlivých lekcí, když učitel potřebuje rychle zjistit, jaké informace již žáci o tématu vědí, případně jaké zaujímají postoje. Shromážděné údaje se pak stávají východiskem další činnosti, ať už to bude výklad, diskuse či jiná metoda vyučování.

Skupinová práce

Tato forma práce vede k rozvoji dovednosti spolupracovat, respektovat názory a tempo ostatních členů skupiny. Učení probíhá v menších celcích než je třída. Skupiny se mohou vytvořit náhodným

rozdělením i rozdělením cíleným. Samotné dělení už může nést principy evokační části, to znamená, že se pracuje s pojmy souvisejícími s probíraným tématem.

Příklad: budeme-li vytvářet skupiny po čtyřech žácích, měl by mít způsob rozdělení do skupin logickou návaznost, souvislost.

Příklad: v případě mezinárodní kuchyně:

Hůlky – rýže – soja – saké

Knedlíky – svíčková – pivo – koláče

Kebab – placky – čaj - baklava

Žáci ve skupinách mají zadaný úkol a ten řeší. Prostředí menší skupiny dává lepší možnosti pro uplatnění jednotlivých členů skupiny. Zábrany, tréma, ostych před velkou skupinou se snižují, pocit zodpovědnosti není na jednom členovi skupiny, ale přenáší se na všechny členy.

Simulační hry a dramatizace

V případě, že budeme respektovat styly učení, používáme i metody, které rozvíjí myšlení, kreativitu, tvořivost a vedou k uvědomění si postojů prostřednictvím hravé činnosti. Dramatizace umožňuje žákům vstoupit do role, kterou vyžaduje cíl výuky. Žák se může ztotožnit s novou rolí a na základě reflexe pak vyhodnocuje, co v nové roli zažíval, co mu bylo příjemné, co on ve skutečnosti dělá jinak, co by své roli doporučil, kdyby mohl být režisérem a měl tu možnost změnit roli. Vzhledem záměru projektu vytvářet a upevňovat postoj vlastní zodpovědnosti žáků, vybíráme takové role, situace, do kterých se pravděpodobně budou dostávat v životní realitě. Učitel by měl mít na paměti, že smyslem není přesné „herecké“ ztvárnění situace, ale vyjadřované postoje, názory a způsoby jednání.

Diskuse

„Dnešní žáci by jen diskutovali a jsou velmi kritičtí“ – častá připomínka ze stran učitelů, rodičů. Naučit se diskutovat což znamená: mluvit k tématu, argumentovat, přesně formulovat, pracovat se stresem, trémou, dokázat respektovat názory ostatních, umět přijmout kritiku nebo kritiku poskytnout není věru jednoduchá věc, ale jak se říká „trénink dělá mistra“. Proto zařazujeme diskusní metody, které jsou vhodné k vyjasňování vlastních postojů, formulaci názorů, rozvíjení dovednosti argumentovat a schopnosti naslouchat. Diskuse prostupuje všemi fázemi učení. Diskuze slouží nejen jako prostředek reflexe předešlých aktivit, nýbrž je i prostorem pro vyjádření žáků při shrnování, vyvozování, aj. Téma diskuse musí odpovídat cílům výuky, je potřeba, aby bylo vhodně formulované, adekvátní znalostem a schopnostem žáků.

Příprava na diskuzi vyžaduje od pedagoga, aby si sám uspořádal informace o tématu a připravil si otázky či jiné podnětné způsoby pro vedení diskuse. Před započítím diskuse je důležité domluvit se se žáky na obecných pravidlech konstruktivní diskuse.

- Když jeden mluví, ostatní pozorně naslouchají
- Mluvíme vždycky k tématu
- Neznevažujeme názory ostatních
- Polemizujeme s názory ostatních, nikoliv s osobou
- Snažíme se navazovat na předchozí promluvy
-

Diskusní metody můžeme použít jak ve všech fázích třífázového modelu učení.

Skládkové učení

Tuto metodu můžeme zařadit do metod rozvíjející spolupráci, kooperaci a týmovost. Metoda je vhodná především při četbě a porozumění společného textu. Ne všichni žáci mají stejnou úroveň dovednosti číst s porozuměním. Tato metoda vede právě k porozumění celého textu. Výhodou této metody je, že posiluje také vyjadřovací schopnosti a slouží k hlubšímu pochopení dílčích částí. Žáci si zapamatují více informací než při běžném výkladu.

Krátký text je rozdělen na několik částí. Skupiny žáků pracují vždy s jednou částí textu. Učí se tím přesněji chápat a vnímat obsah, který mají k dispozici a vyvozovat, jaký obsah budou mít části scházející. Při porovnání navzájem i s původní verzí objasňují své důvody a nacházejí vnitřní souvislosti v původním textu.

Nejdříve vytvoříme domovské skupiny. Počet členů skupiny je vždy tolik, kolik je částí textu. Důležité je, aby ve skupině měl každý žák text s jiným číslem (1-2-3-4-5). Poté se domovské skupiny rozdělí do nových, které tvoří žáci se stejnými čísly (1-1-1-1-1). V nových skupinách mají tedy všichni žáci stejný text. S tímto textem pracují podle zadání. Opět si vysvětlí všechny nejasnosti, vytýčí si důležité body a myšlenky a sepíše dotazy, na které by ještě chtěli znát odpověď. Poté se žáci navrátí do svých domovských skupin a seznámí ostatní členy se svojí částí textu. Všechny skupiny si nakonec sepíše otázky nebo úkoly, které z analýzy vyplynuly, a společně se o nich diskutuje.

I.N.S.E.R.T.

(Interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení)

I	<i>nteractive</i>
N	<i>oting</i>
S	<i>ystem for</i>
E	<i>ffective</i>
R	<i>eadng and</i>
T	<i>hinking</i>

Je to metoda založená na principech významových značek, které pomáhají rozvíjet kompetenci učit se a číst s porozuměním.

Tato metoda je vhodná především ve fázi uvědomění si významu – je to práce se zdrojem, jak uvádíme v příkladu, jedná se zdroj textový.

Příklad:

Evokaci zvolí učitel podle svého záměru (brainstorming, klíčová slova, obrázek, ukázka z filmu, ...)

Uvědomění si významu – práce s textovým zdrojem.

Postup:

1. Žáci dostanou od učitele text (může být kombinace textu, obrázků, map, grafů...) přiměřený svému věku délkou i náročností.
2. Učitel žákům vysvětlí systém čtyř značek (+, -, ?, „fajfka“) a pověsí ho na dobře viditelné místo ve třídě.
 - „fajfka“ - znám, je v souladu s mými dřívějšími vědomostmi
 - + - informace je pro mě nová, přijímám ji
 - - - informace je v rozporu s tím, co vím z dřívějších, nepřijímám ji

- ? - informaci nerozumím, je mi nejasná, potřebuji ji rozvést, konkretizovat, abych ji přijal
3. Úkolem žáků je ve stanoveném časovém limitu individuálně pročitat text a opatřovat jej zmíněnými značkami. Je dobré, dá-li učitel žákům nezávazný, orientační limit v počtu značek na odstavec, stranu (nebudou se pak tolik lišit délkou času potřebného k práci).
 4. Současně se žáky pracuje i učitel – ten také opatřuje text značkami. (Jednak získá představu o časové potřebě žáků, jednak si rozmyslí své „otazníky“ a „mínusy“.)

Reflexe

5. Po uplynutí času vyzve učitel žáky, aby se individuálně vydali ke čtyřem flipům (na každém je jedna ze čtyř značek) na stěnách třídy a ze svých značek na ně bodovitě zapsali výběr pro ně nejdůležitějších. (Tím jsou žáci nuceni převést části obdrženého textu do vlastního bodového vyjádření.) Zjistí-li žák, že „jeho“ bod už na flip napsal někdo jiný, připiše k příslušnému bodu čárku. (Učitel i žáci tím získávají přehled o nejčastěji komentovaných částech textu. Žáci, kteří např. zapisují vícekrát „?“ nebo „-“, se z čárek u svého bodu například dozvědí, že nejsou osamoceni.) Jakmile žák zapíše na stěny vše, co chtěl, usedá zpět do lavice.
6. Učitel pro celou třídu znovu konstatuje zapsané „fajfky“ a „+“. „Otazníky“ a „mínusy“ komentuje, ujasní si s pisateli jejich výklad. Může se stát, že týž bod zapsala část žáků pod „mínus“ a jiná pod „otazník“ – což je cenný důkaz, že si tutéž informaci různí žáci vyhodnotili (UVĚDOMILI) různě.
7. Pokud byl ve fázi evokace použit brainstorming, který obsahoval nejen informace, ale i domněnky a otázky, je dobré projít tabuli, zda si žáci přečtením textu některé otázky zodpověděli či domněnky upřesnili. Jedná se o důležitou reflexi během procesu učení.
8. Výběr některých položek z „mínusů“ a „otazníků“ na flipích může učitel zadat ke zjištění jako domácí úkol vybraným žákům. (Ne všechny – téma by se neúměrně natahovalo i v příští hodině.)
9. Žáci mají z tématu u sebe různé zápisy. Do sešitu si vloží pročtený text s vlastními komentáři, na stěnách třídy mají vyplněné flipy, učitel nebo jeden ze žáků jim může na konci hodiny shrnout nejzákladnější informace z tématu.

Zdroj: STEELE, Jeannie L. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení: Co je kritické myšlení (vymezení pojmu a rámce E-U-R)*. Příručka I. Praha: Kritické myšlení, 1997

Třífázový rozhovor

Kooperativní metoda, při níž se žáci ptají jeden druhého na to, co si myslí/ví o daném tématu. Při této metodě se žáci učí aktivně naslouchat, analyzovat, ptát se, dělat si poznámky.

Jedná se o práci ve tříčlenných skupinách. V případě, že některý žák, žáci přebývají (1 – 2), mohou dělat tzv. pozorovatele. Jejich úkolem je sledovat práci trojic, zda mluví tiše, dodržují pravidla postupu, jaké otázky volí.... Své poznámky si zapisují k sobě, nezasahují do práce trojic.

Postup:

1. Rozdělení žáků do trojic
2. Ve trojicích se žáci rozdělí na roli A, B a C.
3. Vysvětlení fází rozhovoru podle následujícího klíče:

	žák A	žák B	žák C
1. fáze	ptá se	odpovídá	pozoruje (+ zapisuje si)
2. fáze	pozoruje (+ zapisuje si)	ptá se	odpovídá
3. fáze	odpovídá	pozoruje (+ zapisuje si)	ptá se

4. Zadáni tématu/otázky/úkolů pro rozhovor a dobu trvání jedné fáze rozhovoru: Např: Téma skutečný hrdina, doba jedné fáze je 3 minuty.
5. Chvilky ticha na přemýšlení všech žáků (nekonzultují navzájem).
6. Samotný třífázový rozhovor
7. Prezentace výsledků před třídou (není nutné; závisí na podstatě práce, cílech hodiny...)

Výhoda: Tento postup prodlužuje čas, kdy žák sám mluví (mluvení souvisí úzce s myšlením). U žáků, kteří se v rámci své subitivity neradi vyjadřují před ostatními, se posiluje dovednost hovořit, formulovat myšlenky nahlas. Naopak u žáka, který je velmi zdatný v dovednosti hovořit, se posiluje dovednost naslouchání

Možnosti využití:

- Fáze evokace, úvod do tématu
- Opakování z minulé hodiny
- Ověření domácího úkolu
- Shrnutí učiva hodiny
- Reakce na exkurzi, divadelní či filmové představení
- Žáci si předávají vlastní zkušenost, vyjadřují své názory na věc
- Řešení konkrétní situace ze života žáků

Co lze například pozorovat v rámci vedení třífázového rozhovoru v různých rolích?

U tazatele: Logika či systematickosti kladených otázek, jejich návaznost, schopnost položit otázku a využít již obdržených odpovědí k vystavění dalších otázek, dar vyprovokovat odpovídajícího k delší promluvě, schopnost vyžádat si informace důležité, nepostradatelné...

U odpovídajícího: schopnost rozvést svoji odpověď do větší podrobnosti, je-li třeba; schopnost vyjádřit vlastní názor, postřeh i konkrétní výsledek svého snažení...

Společně: Spisovnost, obsahová a pojmová správnost, schopnost hovořit jasně, výstižně; zaujatost pro téma, mimika, gestika, haptika, oční kontakt...

Techniku využívá program ČTENÍM A PSANÍM KE KRITICKÉMU MYŠLENÍ (RWCT).

Komunitní kruh

Metodu můžeme zařadit do metod diskusních, nicméně její hlavní cíl je v rozvíjení vztahů, vytváření soudržnosti, uvědomování si pocitu sounáležitosti a přijetí pro každého žáka, rozvoj emocionality, vytváření bezpečného klimatu třídy.

Název této metody je od slova **komunita, čili společenství**. Specifikem této metody je usazení všech přítomných do jednoho kruhu. V podstatě každý vidí každého, nikdo nesedí k druhému obrácený zády.

V komunitním kruhu je postavení učitele zcela rovnoprávné se žáky. Nikdo z účastníků komunitního kruhu nemá výsadní postavení. Proto by měl učitel sedět stejně jako žáci v kruhu, neměl by stát mimo kruh nebo popř. sedět na židličce, když žáci sedí na koberci.

„Cílem této metody není žáky naučit novou látku nebo je trénovat v dovednosti diskutovat. Komunitní kruh má rozvíjet mezilidské vztahy, posilovat soudržnost třídy, budovat pocit sounáležitosti se spolužáky, vytvářet bezpečné klima ve třídě a umožnit jednotlivým žákům projevit své názory, pocity, zážitky atd. Komunitní kruh dělá ze třídy komunitu.“ (<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-3>)

Pro naplnění smyslu této metody platí zásady dodržování následujících pravidel:

- Mluví vždy pouze jeden, ostatní naslouchají.
- Respektuji ostatní, až na mne přijde řada, pak mluvím.
- Jestliže nemám potřebu mluvit, nemusím nic říkat.
- Když domluvím, předám slovo dalšímu v kruhu.
- O ostatních mluvím slušně, neznevažuji myšlenky ostatních, neposmívám se
- Co jsme slyšeli v komunitním kruhu, si necháme pro sebe.
- Další pravidla mohou být výsledkem domluvy ...

Doporučuje se první dvě pravidla spojit s určitým rituálem, který je založen na **předávání nějakého předmětu**. Ten, kdo předmět drží je oprávněn v daný okamžik mluvit. Takovým předmětem může být prakticky cokoli. Žáci mohou přinést různé věci z domova a jednu z nich si pak při společném setkání vyberou. Také si mohou předmět sami vyrobit (Příklad z praxe: dřevěný mikrofon nebo třídní maskot).

Postup:

Jako první si vezme do rukou “předmět” učitel. Položí žákům otázku, na kterou sám hned odpoví, nebo předá předmět žákovi po své levici či pravici, aby jako první odpověděl on. “Předmět” potom dál koluje v kruhu, až se dostane znovu k učiteli.

Témata a otázky, které předkládá učitel, se mohou různit. Časem mohou svá témata pro komunitní kruh začít navrhovat i sami žáci.

Příklady otázek pro komunitní kruh:

- Co zajímavého jsme zažili o víkendu?
- Co děláme, když prší?
- Co jsme se dneska naučili?
- Za co bychom se ocenili?
- Co nás potěšilo?
- Co se nám daří?
- Komu jsme v poslední době pomohli?
- Komu se chceme omluvit a koho chceme ocenit?

V současnosti se komunitní kruh běžně používá převážně na prvním stupni základní školy, ale měl by mít místo i na stupních vyšších.

Příklady použití komunitního kruhu:

- Začátek a konec dne
- Začátek týdne
- Ukončení týdne

- Třídnické hodiny
- Hodiny osobnostní a sociální výchovy
- Fáze evokace
- Fáze reflexe

Co do komunitního kruhu nepatří? Probírání nové látky, zkoušení či opakování a nic, co by mohl žák vnímat jako ohrožující. Pokud probíráme nějaké problémy, snažíme se je formulovat obecně. Promyšleně vedené komunitní kruhy jsou efektivním nástrojem pro prevenci šikany, protože upevňují vztahy ve třídě. (Kopřiva, Nováčková, 2005)

Rozsáhlejší popis naleznete na:

SARKOZI. *komunitní kruh* [online]. [cit. 11.12..2012]. Dostupný na WWW: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-3>

Interkulturní dílna

Motto:

„Když se člověk oddaluje od člověka, když člověk nedovede snášet člověka, když člověk zuří proti člověku, je to zřejmý úpadek lidství.“

J.A.Komenský

Název: Na světě je místo pro každého

Cíle

- žák si ujasní vlastní postoj k jiným národnostem
- žák se seznámí s vybranými etniky žijícími v ČR
- žák respektuje odlišnosti, neposmívá se osobám z jiných etnik
- žák vysvětlí pojmy: rasismus a xenofobie
- posiluje tolerantní a respektující postoj
- respektuje jiné životní styly, dokáže přenést do života to, co se mu líbí

Střední Evropa je místem, kde se setkávají, spolu žijí a prolínají se různé sociokulturní skupiny, které jsou definovány etnický, kulturně, nábožensky či jinak. Česká republika bude i do budoucna místem na Zemi, kde bude i nadále v závislosti s pohybem lidí nejen v rámci evropského kontextu, ale i celosvětově, vzrůstat sociokulturní rozmanitost. Budou přicházet uprchlíci ze světových oblastí postižených krizovými situacemi, lidé z chudších zemí zde budou hledat pracovní příležitosti, zahraniční studenti zde mají možnost využívat nabídky vzdělávacích institucí, společenská a ekonomická potřeba si vynutí příchod stále většího počtu odborníků a pracovních sil.

Multikulturní společnost je tvořena etnickými, sociálními, náboženskými skupinami. Menšiny jsou často v multikulturní společnosti spíše tolerovány než rovnoprávně akceptovány. **Interkulturní společnost** cíleně podporuje vzájemné soužití mezi majoritou a menšinami. Vede k respektování odlišnosti, jinakost a je postavena na vzájemné toleranci, rovnosti příležitostí, snaží se řešit konflikty.

Multikulturní znamená pouze **koexistenci alespoň dvou kultur (resp. sociokulturních skupin, minorit a majorit) vedle sebe**, ale neimplikuje jejich vzájemné vztahy. Z tohoto pohledu je již dnes každá společnost, každý stát, multikulturní.

Oproti tomu termín **interkulturní** (lat. inter = mezi) **zahrnuje mezikulturní vzájemnost, vzájemné interakce a vztahy odlišných sociokulturních skupin.**

Vymezení základních pojmů a terminologií

Globalizace ovlivňuje výrazným způsobem světové dění. Proces globalizace zesiluje vazby mezi státy, zasahuje do jejich mocenských a politických sfér a současně také značně usnadňuje migraci lidí. (viz Morvayová, Moree 2008).

Od poloviny osmdesátých let dvacátého století se v evropských zemích mluví o multikulturním vzdělávání a výchově.

Etnikum, etnicita

S těmito pojmy se setkáváme v současnosti zejména v etnologické, kulturně antropologické a sociologické literatuře. (z řeckého ethnos, tj. lid) je pojem, kterým se běžně označuje historicky vzniklá skupina lidí, kteří údajně mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a

duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají společné území; dá se tedy také srovnat s pojmem kmen. Ve skutečnosti je představa společného genetického původu příslušníků jednoho etnika zavádějící, a to kvůli migraci a míšení různých etnik mezi sebou. Odborníci proto chápou etnikum spíše jen jako skupinu lidí, kteří sdílí společnou kulturu. Několik etnik může tvořit národ. Pojem *etnikum* je definován jako skupina lidí, kteří sdílí společný původ, jazyk a kulturu.

Každé etnikum se potom vyznačuje **etnicitou**, což je podle Průchy souhrn jazykových, kulturních, teritoriálních a rasových faktorů, dále pak souhrn představ o společném původu. Počet etnik, která existují v Evropě, i ve světě je poměrně složité vymezit. Tento počet není znám z důvodu širokých hledisek, která by pro sečtení brala v úvahu. Z jazykového hlediska by to bylo kole pěti tisíc etnik. Většina evropských států je etnicky nehomogenní, žije v ní tedy více etnik. Některé odborné publikace spojují pojem *etnikum* s pojmem *národnost*. (viz Průcha 2006)

Sociologický slovník vystihuje pojem etnikum ještě výstižněji:

Etnikum pojímá jako skupinu jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou **historií, sebezpojetím, vědomím společného původu** a také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni druhými. Někdy se pojem etnikum používá též ve významu **národní menšiny, jejíž kultura se liší od kultury většinové, ale etnikum není nutně totožné s národem**. Na rozdíl od rasy příslušníci etnika nemají takové fyzické znaky, kterými by se výrazně lišili od příslušníků většiny. Důležitější je spíše odlišnost hodnot, norem, chování a jazyka. Znaky, které příslušníci etnika považují pro sebe za charakteristické, se někdy nazývají **etnické vědomí**. (viz Jandourek 2001)

Národ, národnost, národnostní menšina

Pojem **národ** je definován jako uvědomělé kulturní a politické, společenství. Na utváření tohoto společenství mají vliv zejména společné dějiny a území. Definice pojmu má své kořeny již v dobách J.A. Komenského, který definoval termín ve svém díle z roku 1659 (*Šťěstí národa*) takto: „*Co jest národ? Národ jest množství lidí zrozených z téhož kmene, bydlících na témže místě ve světě (jakoby ve společném domě, který nazývají vlastí), užívajících téhož zvláštního jazyka a tím spojených týmiž svazky, společné lásky, svornosti a snahy o dobro obecné.*“ (viz Průcha 2006)

Národnost lze tedy chápat jako příslušnost k určitému národu nebo etniku. V rámci České republiky se tato kategorie používá nejčastěji v demografických, sociologických či školských statistikách a výzkumech. Termín **národnostní menšina** se používá jako jeden souhrnnější termín pro jednotlivé kategorie a typy společenských etnik. Výjimkou se ale stávají státní národy na vlastním teritoriu.

Pojmem národnostní menšina bývá vymezován **ve dvojím smyslu**:

- jako skupina osob téže národnosti žijící v prostředí jinonárodnostní většiny,
- nebo jako skupina osob, která je v daném prostoru početně v menšině, zatímco v jiném státě tvoří táž národnost většinovou společnost.

Národnostními menšinami jsou: (viz Průcha 2006)

- menší etnika, která nedisponují vlastním národním státem
- části velkých státních národů, které sídlí na území jiného státu
- zvláštní případy na pomezí etnické, sociální či jiné skupiny

V České republice je za národnostní menšinu považováno společenství občanů ČR žijící na území současné ČR, kteří se odlišují od ostatních občanů, zpravila společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a

kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. (CZ, Cizinci.. *Studie a výzkumné zprávy* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=96>)

V České republice jsou zastoupeny například tyto národnostní menšiny: bulharská, chorvatská, německá, polská, maďarská, ukrajinská, vietnamská a mnohé další. (viz Průcha 2006)

Některé národnosti se vymezují na základě náboženského či rasového kritéria. Tyto skupiny potom označujeme jako náboženskou menšinu či rasovou menšinu. V České republice do této skupiny řadíme například Romy či Židy. (viz Průcha 2006)

Tyto menšiny, každá zvlášť, ale současně i obě zároveň, se svojí charakteristikou a zvláštním osudem vymykají tradičnímu pojetí národnostní menšiny, která je vnímána buď jako autochtonní obyvatelstvo na určitém území, nebo jako skupina novodobých imigrantů, postupně přicházejících ze své původní vlasti. Obě tyto menšiny, přes velmi komplikované vztahy, které navázaly a navazují se svým okolím, výrazně zasáhly a stále zasahují do historie a současnosti prostoru nynější České republiky.

Kultura

Pojem **kultura** má různé významy v jednotlivých sociálních vědách. V kulturně antropologickém smyslu se jedná o způsoby chování, sdílené normy, hodnoty, tradice, rituály apod.

Průcha uvádí dvojí pojetí pojmu kultura:

1. **Dle širšího pojetí** zahrnuje tento pojem vše, co vytváří lidská civilizace – výtvořiny lidské činnosti materiálního charakteru (obydlí, oděvy, průmysl apod.) a výtvořiny charakteru duchovního (umění, náboženství, zvyky, politika apod.).

„Do tohoto pojmu řadíme vše, co člověk během svého historického vývoje vytvořil a dále vytváří, celý komplex myšlenek, názorů a postojů, prvků posvátných i světských, každodenních i svátečních, statků hmotných i nehmotných, předmětů uměleckých i užitečných. Patří sem instituce, kterým se podřizujeme, nebo je sami vytváříme, patří sem způsoby chování a naše reakce na chování druhých, dokonce i to, co přímo nepozorujeme, ale pouze jaksi vycítíme.“ (VARIANTY, kolektiv autorů. *Interkulturní vzdělávání*. Praha: LN, 2002, ISBN 80-7106-614-1.)

2. **Dle užšího pojetí** je pojem vztahován zejména k projevům chování (uplatňováno například v interkulturní psychologii). Kulturou je zde souhrn zvyklostí, způsobů komunikace, společenských rituálů apod.

„Kulturou se tedy dnes rozumí vše, co lidé dělají, co o tom říkají a co si o tom myslí - čili rozsáhlý soubor (komplex) jevů, který zahrnuje oblast vědění, víry, jazyka, morálky, výroby, směny, práva, umění, zvyků, výchovy a jednání, zkrátka vše, co lidem umožňuje společně se orientovat ve světě a společně svůj svět utvářet a konceptualizovat.“ (VARIANTY, Kolektiv Autorů. *Interkulturní vzdělávání*. Praha: LN, 2002, ISBN 80-7106-614-1.)

Multikulturalismus

„Multikulturní výchova je svými kořeny úzce provázána a ovlivňována některými politickými teoriemi 20. století. Její vývoj a jednotlivá východiska významně předurčil multikulturalismus, který se po druhé světové válce stal jednou z vůdčích politických teorií euroamerického světa.“ (MOREE, D. & VARIANTY. Než začneme s multikulturní výchovou. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN. 978-80-86961-61-3.)

Rasy a rasismus

Pojem **rasa** se historicky vyvinul s rozvojem srovnávací anatomie člověka. Věda upřesňovala anatomické odlišnosti mezi lidmi, jako je například barva kůže, tvar lebky, výška, tělesné proporce apod. Za základní rasové skupiny patří rasa europoidní (př. Evropané, Indové), mongoloidní (př. Korejci, Číňané) a rasa negroidní (př. Afričané, Brazilci). Rasy jsou tedy skupiny lidí, kteří mají podobné charakteristické znaky, jež jsou dědičné a vytvořily se vlivem přírodního prostředí.

Rasismus zatím nebyl nikde přesně definován. Možné jsou různé definice, od názoru, že různé skupiny lidí se vyvíjely na různých místech v různých podmínkách různým směrem a rychlostí. A tak vznikly různé rasy a etnika s různými Gaussovými křivkami jejich vlastností a schopností. Jiná, velice ostře vyhraněná definice by mohla znít: "Rasismus je nenávist k jedinci opodstatněná pouze jeho příslušností k jiné rase."

„*Rasismus* je souhrnné označení jednání, kdy dochází k překročení vnímání rasových odlišností k nepřátelské aktivitě vůči příslušníkům jiné rasy. Takové jednání či aktivity se projevují agresivním chováním, diskriminací apod.“ (viz Průcha 2006)

Je to teorie a ideologie hierarchizující sociální skupiny podle rasového klíče. Rasismus jako politická ideologie se snaží legitimizovat společenské nerovnosti na základě biologických (rasových) rozdílů mezi lidmi.

Předsudky

Předsudky jsou názory jednotlivců či větších společenských skupin či populací a národů. Tyto názory odrážejí jejich, většinou negativní a neobjektivní, vztahy k jiným lidem a jevům. Jejich specifickou vlastností je to, že jsou předpojaté, neopírají se o objektivní znalost dané osoby či jevu. Většinou se jedná o subjektivní úsudky vytvořené například na základě názoru jiných osob. Běžné jsou předsudky vůči příslušníkům etnických a rasových skupin. Předsudky jsou poté generalizovány a vztahovány na všechny příslušníky skupiny. (viz Průcha 2006)

Předsudek je obvykle nepříznivý názor na jednotlivce nebo skupinu, který je utvářen před poznáním všech jeho stránek. Předsudky jsou často předurčeny nedostatkem snahy pochopit určité odlišnosti. Předsudky mohou být pozitivní, ale daleko častěji negativní: vůči určitým osobám, lidským skupinám, rasám, kulturním a společenským institucím a podobně. Předsudek je názor.

Xenofobie je politický a odborný termín. V doslovném překladu znamená strach z neznámého. Často se slovo používá k označení strachu z cizinců, či při obavách z jejich tradic a odlišné kultury.

Diskriminace (lat. *discriminare* = rozlišovat) je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, věku apod. Diskriminace je určitý způsob netaktního jednání, je to čin.

Tolerance (z lat. slovesa *tolerare*, snášet, strpět) znamená česky snášenlivost, tj. ochotu, schopnost případně možnost přijímat či snášet něco samo o sobě spíše nežádoucího nebo nepříjemného.

Související pojmy

Stereotyp je ustrnulý mentální obraz členů jedné skupiny o příslušnících skupiny jiné, který se projevuje jako velmi zjednodušený názor, emocionální postoj nebo nekritický soud.

Migrace je stěhování členů skupiny nějakých živých tvorů (lidí nebo živočichů) z jednoho místa do druhého.

Emigrace je opuštění země původu a přestěhování do jiné země.

Imigrace neboli **přistěhovalectví** (opakem je emigrace) je proces, při němž se na území státu usazují obyvatelé přicházející ze zahraničí. Konají tak z politických, náboženských či ekonomických důvodů.

Azyl (z řec. *asylon*, útočiště) je ochrana uprchlého cizince, který ve státě, jehož je státním občanem (nebo kde bydlel, pokud jde o osobu bez státního občanství), má opodstatněné obavy z pronásledování, z rasových, náboženských nebo národnostních důvodů, kvůli zastávání určitých politických názorů nebo příslušnosti k určité sociální skupině, a vzhledem k těmto obavám se nechce nebo nemůže vrátit zpět do svého domovského státu. Azyl může být udělen jak z humanitárních důvodů, tak za účelem sloučení rozdělené rodiny.

Multikulturní výchova:

- příprava na život v kulturně odlišných stycích s lidmi,
- realizuje se prostřednictvím vzdělávacích programů.

Multikulturní výchova označuje výchovu k mezikulturnímu porozumění. Je to výchova, která podporuje kulturní pluralitu a mírové soužití v této pluralitě.

E. Mistrík: Multikulturní výchova v přípravě učitelů. IRIS 2000.

Pojem multikulturní výchova tedy **můžeme definovat** z mnoha úhlů pohledu.

„Souhrn několika pohledů v bodech:

- příprava na sociální, politické a ekonomické reality, které žáci prožívají v interkulturním prostředí,
- výchova a vzdělávání, které směřuje k pochopení, chápání a respektování jiných kultur,
- proces, v němž si jednotlivci utvářejí představu o rozdílech a shodách vlastního kulturního systému a systémů jiných, učí se pracovat na svém vlastním chování k příslušníkům jiných kultur,
- přístup zabezpečující příslušníkům etnických, rasových, náboženských a jiných minorit učební prostředí a vzdělávací obsahy právě takové, jež jsou přizpůsobeny jejich jazykovým, kulturním či psychosociálním potřebám.“ (viz Němečková, 2003)

Je patrné, že existuje mnoho definic a náhledů na objasnění pojmu multikulturní výchovy. Jedná se o snahu rozvíjet již od dětských let v žácích toleranci vůči případným odlišnostem jiných kultur a vytváření pozitivního postoje k těmto kulturám.

Propojenost se vzdělávacími programy

Základním stavebním kamenem naší metodiky je respektování Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Níže uvedené kompetence a průřezová témata se týkají celé metodiky. Proto je nebudeme uvádět u každé dílny zvlášť.

Základní vzdělávání

V „Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání“ je kladen důraz na klíčové kompetence a průřezová témata, tedy i na multikulturní výchovu, která je jedním z nich.

Vzdělávací program našeho projektu vede k naplňování některých částí klíčových kompetencí:

1. Kompetence k učení:

Žák samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti.

2. Kompetence k řešení problémů:

Žák kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

3. Kompetence komunikativní:

Žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění.

5. Kompetence sociální a personální:

Žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

6. Kompetence občanská:

Žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situace ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí.

Program také napomáhá prakticky realizovat některé přínosy **průřezových témat**:

Osobnostní a sociální výchova:

- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni,
- vede k uvědomění si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů.

Výchova demokratického občana:

- vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod,
- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy,
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti.

Multikulturní výchova:

- rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin,
- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie,
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti.

Mediální výchova:

- rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci.

Průřezové téma **multikulturní výchova** v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí

smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti.

Zdroj: JEŘÁBEK. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf.

Metody, formy

- brainstorming
- práce s textem
- multimediální záznam
- komunitní kruh
- diskuze
- frontální výuka
- práce ve dvojici
- skupinová forma práce

Klíčová slova

- etnikum
- rasismus
- xenofobie
- diskriminace
- předsudek
- tolerance
- respekt
- multikultura

1. hodina: Navazujeme kontakt

Stručná anotace

Aktivita umožňující poznat rozdílnost pozdravů v různých částech světa. Posiluje porozumění a vnímání odlišností.

Potřeby, pomůcky

Papírové kartičky s pozdravy, flipchart nebo tabule

Cíle

Žáci se seznámí s rozličnými způsoby pozdravů. Uvědomí si, že nepochopení může pramenit z neznalosti. Vyzkouší si některé pozdravy z různých částí světa. Reflektují si své pocity.

Popis, postup

Brainstorming

Co si představíte pod slovem CIZINEC? Učitel zapisuje nápady žáků na flipchart.

Práce ve dvojici:

Představte si, že do třídy přijde nový žák jiné národnosti nebo jiného etnika. Na co byste se ho chtěli zeptat? Naformulujte 3 otázky.

Co byste mu chtěli říct, aby se cítil mezi vámi dobře?

Jak byste ho pozdravili?

Dvojice pak naformulované otázky a sdělení říkají ostatním.

Pozdravy

Vyučující vysvětlí žákům, že je dobré znát některé odlišnosti při zdravení lidí ve světě. Smyslem následující aktivity bude se seznámit s některými z nich.

1. Diskuze: Jak se zdravíte mezi sebou? Které jsou nejobvyklejší pozdravy u nás?

2. Nyní se seznámíme s konkrétními pozdravy v různých částech světa. Vyberte si každý jednu kartičku z klobouku. Podle instrukcí na kartičce pozdrav alespoň tři spolužáky.

(Formulace pozdravů je převzata ze zdroje viz níže)

- Pozdravte druhého třemi polibky střídavě na obě tváře.
- Pozdravte druhého dvěma polibky střídavě na obě tváře.
- Pozdravte druhého čtyřmi polibky střídavě na obě tváře.
- Pozdravte druhého tak, že semknete ruce jakoby k modlitbě a mírně se ukloníte.
- Pozdravte druhého třením svého nosu o jeho nos.
- Pozdravte druhého mocným vřelým obětím.
- Pozdravte druhého pevným stiskem ruky.
- Při pozdravu stůjte asi 60 cm od zdraveného a potřeste mu rukou, ruku stiskněte jen lehce.
- Uchopte druhého za ramena a pozdravte ho třením vnějších stran pravého kolene.

Tipy

Během aktivity může učitel sledovat projevy žáků a na základě tohoto pozorování pak vést diskuzi.

Je možné hodinu zkrátit a udělat z ní úvod pro další hodinu/y.

Poznámky

Žáci se pravděpodobně budou ptát, kde se zdraví konkrétními pozdravy.

Řešení:

- a) Vyhledáváním na internetu
 - b) Na tabuli učitel napíše názvy zemí a žáci tipují správné odpovědi. Učitel pak koriguje správnost odpovědí. (Řešení je převzato ze zdroje viz níže)
- Při pozdravu stůjte asi 60 cm od zdraveného a potřeste mu rukou, ruku stiskněte jen lehce. (Anglie)
 - Pozdravte druhého třemi polibky střídavě na obě tváře. (Holandsko / Belgie)
 - Pozdravte druhého dvěma polibky střídavě na obě tváře. (Portugalsko / Španělsko)
 - Pozdravte druhého čtyřmi polibky střídavě na obě tváře. (Paříž)
 - Pozdravte druhého tak, že semknete ruce jakoby k modlitbě a mírně se ukloníte. (Japonsko)
 - Pozdravte druhého třením svého nosu o jeho nos. (Inuité)
 - Pozdravte druhého mocným vřelým obětím. (Rusko / Palestina / Dánsko)
 - Pozdravte druhého pevným stiskem ruky. (Německo)
 - Uchopte druhého za ramena a pozdravte ho třením vnějších stran pravého kolene. (smyšlený pozdrav – sami si můžete vymyslet další)

Reflexe

Co nového jsem se dneska dozvěděl?

Co jsem dneska zažil?

Když budu zdravít podáním ruky, na co budu myslet, co konkrétně budu dělat?

Inspirace a zdroj (pozdravy, řešení): KOSTOHRYZ, Petr. *Pozdravy* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.varianty.cz/index.php?id=17&item=12>

2. hodina: Přísloví

Stručná anotace

Aktivita zaměřená na porozumění odlišností a hledání společných znaků.

Cíl

Žáci poznají přísloví z jiných kultur a z toho odvodí, která česká přísloví mají stejný obsah sdělení. Na základě toho si žáci uvědomí, že i když jsme na první pohled jiní, tak máme také hodně společného.

Pomůcky

- Kartičky, na kterých jsou napsána přísloví jiných kultur (2-6 sad kartiček – množství podle počtu žáků)
- Kartičky, na kterých jsou napsána přísloví česká, která jsou obsahově stejná jako cizí přísloví (2-6 sad kartiček – množství podle počtu žáků)
- Mapa států odkud pochází přísloví na kartičkách

Postup

Žáky rozdělíme do skupinek, tak aby ve skupince bylo maximálně tolik jednotlivců, kolik obdrží přísloví napsaná na kartičkách (např. 5 cizích + 5 českých přísloví → max. 5 žáků ve skupince). Každá skupinka obdrží sadu cizích přísloví a českých přísloví. Úkolem každé skupinky je co nejrychleji přiřadit k českým příslovím cizí přísloví, tak aby obsahově tvořily pár. Nejrychlejší skupinka vítězí, a jakmile ostatní skupinky dokončí práci, tak tato skupinka prezentuje svoje výsledky. Ostatní skupinky si kontrolují své výsledky a popř. namítají změny. Jakmile jsou výsledky odprezentovány a je potvrzena jejich správnost, tak si každá skupinka postupně vybere jedno přísloví a kartičku s ním umístí na mapu do státu, odkud přísloví pochází.

Varianty

- je možné použít i kartičky s cizími příslovími bez českého protějšku a úkolem zde je, aby účastníci ve skupinkách odhalili významy těchto nových přísloví.

Kartičky s příslovím:

PŘÍSLOVÍ JINÉHO NÁRODA	ČESKÉ PŘÍSLOVÍ
<i>Zamilovaným se zdá i skála jako louka. (Etiopie)</i>	<i>Láska je slepá.</i>
<i>Kůň, který dorazí první, má nejlepší vodu. (Zulu, Jižní Afrika)</i>	<i>Kdo dřív přijde, ten dřív mele.</i>

Řvoucí lev nekouše. (Tanzanie)	Pes, který štěká, nekouše.
Práce je lék chudoby. (Joruba)	Komu se nelení tomu se zelení.
Blázen mluví, chytrý naslouchá. (Etiopie)	Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.
Blázen žízní i u prostřed vody. (Etiopie)	Koně můžeš přivést k vodě, ale napít se musí sám.
I klidná voda (řeka) utopí člověka. (Ghana, Ašanti)	Stokrát nic umožilo osla.
Pokud by pavouci spojili sítě, chytí lva. (Etiopie)	Víc hlav, víc ví.
Svědkiem krysy je jiná krysa. (Etiopie)	Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.



Poznámka: v tomto případě byla použita africká přísloví, a proto je zde použita politická mapa Afriky.

Reflexe

Ve skupinkách naformulujte odpověď na otázku. Jak je možné, že se vyskytují v různých kulturách přísloví se stejným významem?

Odpovědi si pak jednotlivé skupiny prezentují.

Zdroj (mapa Afriky): <http://mapasveta.info/afrika/>

3. hodina: Zelená karta

Stručná anotace

Vlastním prožitkem si žáci vyzkouší metodu dotazování a objasní si pojem imigrační dotazník.

Cíl

Žáci si uvědomí, kolik toho ví o lidech, které považují za známé a blízké a také si vyzkouší situaci přistěhovalců, kteří jsou nuceni podstoupit podobné procedury, aby se mohli stát občany nové země.

Pomůcky

Dotazníky mapující informace ze života – množství dotazníků musí být dvojnásobné, protože každý účastník dostane dva dotazníky.

Postup

Žáci utvoří dvojice a každý ze dvojice obdrží dva dotazníky. Jeden dotazník vyplní každý sám o sobě a v druhém vyplní údaje o partnerovi, tak jak si myslí, že by je vyplnil on sám. Následně si dotazníky ve dvojici vymění a zjistí kolik toho o sobě vzájemně vědí/nevědí.

Jakmile si žáci projdou dotazníky, tak následuje diskuze, kde by měli žáci zvážit, zda toho vědí, o lidech ve své blízkosti dost popř. nevědí. Dále by měl vyučující žáky v diskuzi dovést k tomu, aby si byli schopni představit, že takové procedury podstupují žadatelé o azyl a že na znalosti detailů ze života blízkých závisí, zda budou či nebudou odmítnuti. V diskuzi mohou být použity následující otázky:

- Myslíte si, že to byl těžký úkol?
- Která otázka pro vás byla těžká?
- Byly vaše odpovědi jednoznačné?
- Mysleli jste si, že bude Váš partner znát správné odpovědi na tolik otázek týkající se vás?
- Očekávali jste, že váš partner odpoví na tolik otázek špatně/dobře?
- Byly Vaše odpovědi týkající se Vašeho partnera více úspěšné/neúspěšné?
- Dozvěděli jste se o partnerovi něco, co jste nevěděli? Co?

Příklad dotazníku (některé otázky jsou převzaty ze zdroje viz níže):

IMIGRAČNÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho se známe?
2. Kdy a kde jsme se poprvé setkali?
3. Kdy mám narozeniny?
4. Kolik mám sourozenců a jejich jména?
5. Oblíbené jídlo?
6. Oblíbená knížka?
7. Oblíbený film?
8. Oblíbený herec/herečka?
9. Oblíbený zpěvák/zpěvačka/skupina?
10. Největší zážitek?
11. Oblíbená barva?

12. Koníčky?
13. Vysněná dovolená?
14. Oblíbený sport?
15. Oblíbený předmět?
16. Čím bych chtěl/chtěla být?

Tipy

Lze si vytvořit vlastní imigrační dotazník.

Aktivitu je lepší využívat ve skupině žáků, kteří se vzájemně znají delší dobu.

Reflexe

Co byste ještě potřebovali vědět o zelené kartě?

Naformulované otázky mohou být základem domácího úkolu, dobrovolného domácího úkolu.

Inspirace a zdroj: ČAKRTOVÁ, Michaela. *Začněme třeba takhle...* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.kam-pan.cz/doc/publikace/zacneme_treba_takhle.pdf

4. hodina: Vlastnosti hrdinů

Stručná anotace

Aktivita je zaměřena na ujasnění si kategorií kladný a záporný, prostředkem bude využití pohádkových či dobrodružných příběhů, se kterými se žáci aktuálně setkávají.

Cíle

Žáci si vytvoří soubor charakterových vlastností, rozdělí vlastnosti podle kritéria kladný a záporný, prostřednictvím diskuse budou argumentovat a tím si budou ujasňovat pojmy hodnota a postoj. V rámci skupinové práce pak rozvíjí schopnost spolupracovat a domluvit se na jednom řešení.

Pomůcky

List papíru, psací potřeby, barvy, časopisy, lepidla, nůžky

Popis, postup

Žákům učitel vysvětlí, že budou pracovat jak samostatně, tak ve skupinách.

Samostatná práce:

Žáci se posadí, zklidní se, mohou zavřít oči a představují si svého oblíbeného hrdinu, oblíbenou postavu z nějakého příběhu.

List papíru si přeloží na dvě poloviny. Na jednu polovinu žák napíše jméno své oblíbené postavy a popíše její vlastnosti, které lze považovat za charakteristické pro kladného hrdinu.

Poté se postupuje obdobně, ale v centru pozornosti je hrdina záporný. Jeho vlastnosti pak žák zapisuje na druhou polovinu papíru.

Skupinová práce:

Vytvoření menších skupin max. po 6 členech.

Žáci budou ve skupině postupně představovat své dvě postavy a sdělovat vlastnosti, které si u nich poznamenali. Ostatní členové skupiny si mohou označovat shodné vlastnosti, které se vyskytují i u nich.

Poté se domluví všichni členové skupiny na pěti nejdůležitějších vlastnostech kladného hrdiny.

Své výstupy prezentují ostatním skupinám, soubor těchto vlastností učitel zapisuje na tabuli nebo zvláštní list papíru a umístí na viditelné místo.

Poznámky

Jinou variantou je i výtvarné zpracování. Žáci mohou zpracovávat charakteristiky hrdinů, které si vybrali ve svých skupinkách, prostřednictvím kreativních činností, jako je např. koláž, malba, plakát, sehrání scénky, vymýšlení nového příběhu.

Reflexe

Žáci si sednou nebo stoupnou do kruhu a jeden po druhém říká: Jsem kladný hrdina a dělám ..., chovám se

Inspirace: MOREE, Dana. *Kladný hrdina* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.varianty.cz/index.php?id=17&action=list&theme=&target=&orderCol=title&direction=A&SC&start=40&item=222>

5. hodina: Sněhové vločky

Stručná anotace

Aktivita klade důraz na uvědomění si toho, že přestože mohou existovat různé pohledy na věc, neznamená to, že jen jeden pohled je ten správný.

Potřeby, pomůcky

List papíru

Cíle

Žáci popíší, jak se lidé rozdílně dívají na svět z různých úhlů pohledu, a tím jej také i rozdílně interpretují. Objasní, proč mohou být různé pohledy na jednu věc. Posílí si dovednost naslouchat a interpretovat.

Popis, postup

Učitel rozdává každému žákovi papír.

Vysvětlí žákům, že následující aktivita nebude hodnocena. Učitel zdůrazní nutnost soukromí pro každého: „Nikdo se nedívá k nikomu jinému v průběhu této aktivity.“

Učitel ještě zdůrazní, že není dovoleno ptát se na cokoliv. Pokud se přece jen někdo zeptá, učitel řekne: „Udělej to tak, jak myslíš.“

Učitel se otočí k ostatním zády a sděluje instrukce, které žáci v tichosti plní. Učitel požádá žáky aby:

- vzali do rukou papír
- přeložili jej na půlku
- utrhli pravý horní roh papíru
- opět přeložili v polovině
- znovu utrhli pravý horní roh
- OPĚT přeložili napůl
- utrhli pravý horní roh papíru
- OPĚT přeložili papír
- utrhli pravý horní roh papíru, pokud žáci zjistí, že to už nejde, nemusí to dělat
- rozložili papír

Učitel požádá žáky, aby se rozhlédli po třídě a všimli si, jak jsou papíry ostatních žáků i učitele odlišné.

Diskuse:

Je něčí papír roztrhaný nesprávně? Proč ano? Proč ne?

Proč má tolik žáků roztržené papíry různě?

Pokud jsou papíry ostatních spolužáků roztrhané jinak, než tvůj, dělá to z ostatních neúspěšné řešitele úkolu? Proč ne?

Soudíme lidi jako dobré nebo špatné podle toho, jestli dělají věci stejně jako my? Co je příkladem toho, když se to stane?

Jakým způsobem si myslíš, že lidé z jiných zemí (jiného náboženství, jiného etnika, atd.) vnímají svět odlišně? Jak se jejich pohled liší od tvého? Čí pohled je správný?

Reflexe

Každý žák napíše krátký příběh, úvahu na téma: „Jaký by byl svět, kdyby každý viděl všechno stejně?“
Žáci pak mohou přečíst své úvahy. V případě nedostatku času lze zadat i jako domácí úkol.

6. hodina: Multikulturní lovci

Stručná anotace

Aktivita zaměřená na sebepoznání, uvědomění si různosti. Může otevřít i téma hledání strategie.

Potřeby, pomůcky

Pracovní list, psací potřeby

Cíle

Žáci budou rozvíjet dovednost komunikovat v rámci skupiny, prožitkem si ujasní pojmy týkající se multikulturního pojetí světa.

Popis, postup

Nejdříve učitel objasní žákům, jak bude hodina probíhat. Vyzve k opatrnosti a respektu.

Učitel rozdá žákům pracovní list s názvem Multikulturní lovci.

Učitel vysvětlí postup:

Budete lovit podpisy vašich spolužáků, a to tak, že se jich budete ptát postupně na otázky v pracovním listu.

Pokud ti spolužák odpoví ano, zeptáš se na podrobnost. Zapišeš si to do tabulky a spolužák se ti tam podepíše. Pokud ti spolužák řekne ne, nezapišeš si nic a on se ti také nepodepíše.

V tabulce můžeš mít podepsaného spolužáka pouze jednou. Po první otázce se ho už na nic neptáš a pokračuješ v lovu dalších podpisů.

Ten, kdo bude mít první všechny podpisy, se přihlásí a hra končí.

Multikulturní lovci

Najděte někoho, kdo

	<i>jméno</i>
nemá rád koprovou omáčku	
věří na mimozemské civilizace	
zná význam slova „multikulturní“	
se zná s nějakým cizincem	
dokáže říct v cizí řeči <i>dobrý den</i>	

	<i>jméno</i>
umí stoj na rukou	
je narozen ve stejném ročním období jako ty	
ochutnal cizí pokrm	
má doma nějaké zvíře	
chce cestovat po světě	
umí pracovat s internetem	
zná alespoň jedno světové náboženství	
poslouchá hudbu jako ty	
nerad tančí	

Diskuse:

Co se vám dařilo?

Jak jste postupovali?

Co bylo nejtěžší ulovit?

Kdo dokáže vysvětlit pojem „multikulturní“?

Jaká světová náboženství znáte?

Tipy

Aktivity se lépe dělají ve větším prostoru, jinak mohou děti opisovat a nepracují samostatně. U větší skupiny žáků je nutný větší časový rozsah než 1 vyučovací hodina.

Reflexe

Rozdělte žáky do malých skupin, max. 4 členové, a zadejte jim úkol, ať připraví podobnou aktivitu s 10 tvrzeními, které by mohli využít na bližší poznání se.

Žáci mohou pracovat na počítači. Hotové aktivity si pak mohou zahrát v rámci dalších hodin.

7. hodina: Kufr

Stručná anotace

Jsou okamžiky, které si nedokážeme ani představit. Jednou z nich je například situace, kdy musí lidé opustit z hodiny na hodinu své domovy, protože jim jde o bezpečí, kolikrát i o život. Tato aktivita má simulovat takovou krizovou situaci a žáky přivést k řešení problému.

Cíl

Žáci si představí, co prožívají lidé, kteří jsou nuceni z minuty na minutu opustit svoje domovy a země. Společně zadanou situaci řeší.

Pomůcky

Papíry A4, psací potřeby

Postup

V úvodu této aktivity popište emotivně žákům situaci, která vyúsťuje do nutnosti si zabalit nejnnutnější věci a rychle opustit domov, popř. zemi, a požádejte žáky, ať si tuto situaci představí. Tato situace může vycházet z reálných možností, ale také z fantazie, např. k planetě Zemi se blíží velký asteroid a není jiné záchrany než rychle opustit v raketě Zemi a obydlet nějakou novou planetu nebo můžete popsat lokální přírodní katastrofu, která si vynutí opustit domovský stát a odejít do jiného státu.

Poté co žákům popíšete krizovou situaci a vysvětlíte jim, že je nutné rychle reagovat, jim rozdáte papíry. Požádáte je, aby se zamysleli a na papír, který představuje jejich kufr, napsali nebo namalovali, co si zabalí do svého zavazadla. Žáci mají pouze 5 minut na to, aby si svůj kufr zabalili. Do kufru si smějí zabalit pouze 5 věcí. Po uplynutí času, který žáci mají na zabalení kufru, následuje diskuze na uvedená témata:

- Co jste si sebou zabalili? A proč si myslíte, že budete potřebovat právě tyto věci?
- Museli jste něco pro vás důležitého nechat doma?
- Měli jste doma vše, co jste si chtěli vzít sebou?
- Jaký jste měli pocit, když jste si museli pouze během 5 minut zabalit 5 nejdůležitějších věcí?
- Dokážete si představit, že z minuty na minutu přijdete o naprostou většinu věcí, na které jste běžně zvyklí?
- Myslíte si, že se v současnosti může někomu něco takového stát, že přijde o domov? Pokud ano, tak komu a kde?
- Myslíte si, že by měl někdo lidem v takové situaci pomoci? Pokud ano, tak kdo?
- Myslíte si, že do ČR můžou zamířit lidé, kteří se dostanou do takové situace? A dostane se jim v ČR nějaká pomoc?
- Co všechno si sebou může člověk odnést? Jsou to pouze materiální věci nebo i jiné? (tyto otázky mají žáky dovést k tomu, že s sebou si můžeme vzít jak materiální věci, tak si s sebou bereme všude naše zvyky, kulturu, náboženství, výchovu, vzdělání, předsudky, zážitky a vzpomínky, což je pro každého nesmírně důležité, ale při střetu s jinou kulturou to může vyvolat nepochopení a nedůvěru) – tento bod si zaslouží více rozvést v další aktivitě, která se tématu střetu kultur věnuje.

Tipy

Lze spojit s nějakou hrou využívající zážitkovou pedagogiku a tuto aktivitu simulovat formou prožitku. Tzn. totéž, ale ne na papíře, ale ve škole – např. nácvik požárního poplachu.

Reflexe

Každý sám za sebe řekne, o co by nikdy nechtěl přijít, čeho si nejvíce váží. Můžeme tady využít komunitní kruh a komunikační prostředek, který se posílá po kruhu a mluví ten, kdo právě komunikační prostředek drží.

Inspirace: ČAKRTOVÁ, Michaela. *Začněme třeba takhle...* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.kam-pan.cz/doc/publikace/zacneme_treba_takhle.pdf

8. hodina: Střet kultur

Stručná anotace

V předcházející hodině jsme se zabývali možnostmi obecného ohrožení. Nyní se podíváme na problém z osobního hlediska. Budeme uvažovat, že bychom měli opustit své domovy my sami. Jaké situace mohou nastat, když se dostaneme do jiné země, jiné kultury.

Cíl

Žáci si představí, co prožívají lidé, kteří jsou nuceni opustit svoje domovy, země a hledat nové útočiště v jiné zemi. Pokusí se reagovat na zadanou situaci.

Pomůcky

Flipchart, fixy

Postup

Tato aktivita je vhodná jako navazující k tématu uprchlictví (např. aktivita Kufr). Vycházejte z nějaké krizové situace, která vyúsťuje v nutnost útěku do jiné země (např. válečný konflikt, přírodní katastrofa, porušování lidských práv atd.). Požádejte žáky, ať si sami sebe představí v takové situaci. Vhodné je připravit si nějaký článek z novin nebo jiného média pro konkrétní představu.

Vyzvěte žáky, ať se zamyslí, co by si s sebou vzali kromě věcí, které se dají zabalit do kufru. Jde o nemateriální hodnoty, které není vidět, a přesto si je s sebou všude bereme - naše zvyky, kulturu, náboženství, výchovu, vzdělání, předsudky, zážitky a vzpomínky. Napište tyto nemateriální hodnoty na flip chart, aby je měli žáci na očích. Po této fázi následuje diskuze nad tím, co přináší střet kultur a zda jsme na tuto situaci připraveni. Otázky do diskuze:

- Myslíte si, že pokud byste se ocitli v roli uprchlíka např. ve Francii, tak že by vás něco překvapilo v jejich způsobu života a kultuře? Pokud ano, tak co?
- Myslíte si, že jiná kultura, vzdělání nebo zvyky můžou být užitečné nebo naopak nežádoucí? Proč ano? Proč ne?
- Jak se asi cítí člověk, který se ocitne v zemi, kde nerozumí jazyku, kultuře a způsobu života, ale ví, že domů se vrátit nemůže?
- Co si myslíte, že by vám v nové zemi dělalo největší problémy zvyknout si?
- Myslíte si, že v ČR žijí lidé, kteří uprchli ze své země a získali azyl v ČR? Znáte někoho takového? Jak si myslíte, že se těmito lidem žije v ČR. Pokud si myslíte, že dobře, tak proč? Pokud si myslíte, že špatně, tak proč?
- Jaké jsou důvody, které umožňují uprchlíkům získat azyl v ČR?

Více o problematice uprchlíků například zde: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/o-nas/umluva-o-pravnim-postaveni-uprchliku.html>

Varianta:

Žáci sedí v kruhu a každý postupně řekne jednu věc, kterou by si vzal s sebou v případě ohrožení. Následující žák zopakuje tvrzení předešlého žáka a pak přidá svoje tvrzení. S každým dalším žákem se zvětšuje počet tvrzení.

Diskuze

Jak byste mohli pomoci spolužákovi, který by přišel k vám do školy z jiné země?

Co vy byste ocenili, kdybyste byli v jeho situaci?

Tipy

Lze spojit s aktivitou „Stolování“ a formou pohybové hry z lekce stane velice vhodná aktivita na konec. Aktivita „Stolování“ (str. 38) – rozdělit žáky do 4 skupin po cca třech. Skupiny mají za úkol přenést rozstříhaný papír A4 (stejný počet lístečků) z jedné misky do druhé (cca 5 metrů) jen pomocí hůlek (např. špejlí). Vítězný tým dostane cenu – např. pytlík rýže.

9. hodina: Chléb světa

Stručná anotace

Aktivita vede k zamyšlení nad symbolikou dostatku jídla, obživy. Ne všude ve světě jsou lidé nasyceni a mají dostatek jídla. Na druhé straně jsou místa, kde si mnozí jídla nevážají. Tato aktivita nabízí možnost se touto problematikou zabývat.

Cíl

Žáci si pojmenují význam dostatku jídla pro všechny, zamyslí se nad významem pojmu chléb a jeho symbolikou. Posílí svůj postoj k principům trvale udržitelného rozvoje. Uvědomí si, že pojem hladomor je stále v některých částech světa aktuální.

Pomůcky

Mouka, droždí, vajíčko, voda, sůl, kmín, barevné lístečky, fixy, lepidlo, 2 velké archy balicího papíru

Postup

Učitel ukáže žákům v komunitním kruhu, co si dneska s sebou přinesl (mouka, droždí, vajíčko, voda, sůl, kmín leží uprostřed kruhu).

Pak zadá úkol – Co všechno se dá udělat z těchto surovin? Žáci si podávají komunikační předmět a říkají své nápady až do vyčerpání všech možností.

Učitel nakonec shrne odpovědi a vyvodí pojem chléb.

Diskuze v kruhu:

Kdo má rád chléb?

Jaký chléb znáte?

Znáte nějaká přísloví, kde se vyskytuje slovo chléb nebo jiná potravina? (např. Koho chleba jíš, toho píseň zpíváš. Bez práce nejsou koláče. Na chleba se těžko dělá. Odříkaného chleba největší krajíc.)

Jak bychom mohli popsat symboliku chleba?

Co je to hladomor?

Po ukončení diskuze se žáci vrátí na svá místa do lavic.

Na balicím papíru je napsáno: **Každý člověk chce mít dostatek ...**

Dvojice v lavici dostanou několik barevných lístečků, nejlépe proužky, které lze lepit pod sebe. Zadání: Jak může znít dokončení této věty?

Ve dvojicích napište na jednotlivé lístečky znění této věty. Jeden lísteček je jedno řešení. Jak budete mít hotovo, nalepte lístečky na balicí papír.

Až budou nalepeny všechny lístečky, učitel může přečíst konečné znění. Nabízí se dokonce recitace textu, protože tímto způsobem vznikne zajímavý text, který lze označit za báseň.

Reflexe

Kdybychom mohli upéct symbolický chléb pro všechny lidi, co bychom do něj dali za ingredience, aby nasýtil všechny?

Na balicím papíru může být namalovaný obrys velkého chleba a do něj pak žáci zapisují postupně své výstupy nebo je určen jeden žák k zapisování.

10. hodina: Stolování

Stručná anotace

Stejně podobně jako je to s růzností pozdravů, je to i s růzností pokrmů. Každá část světa má své typické potraviny, koření, kombinace i způsob konzumace. V této hodině zaměříme svou pozornost na porovnání, jak se konzumuje u nás a jak například ve východní Asii. Vyzkoušíme si také, jaké je to jíst jiným způsobem než za použití příboru.

Cíl

Žáci si uvědomí, že kultura stolování je v různých částech světa jiná, zkusit si pro žáky netradiční způsob stolování.

Pomůcky

Jídelní hůlky nebo silnější dřevěné špejle.

Želatinové bonbony, sušenky, korkové zátky nebo plastové uzávěry od PET lahví apod.

Postup

V úvodu této aktivity požádáme žáky, aby se zamyslely nad tím, jakými způsoby se dá jíst a zda je slušné např. v ČR jíst rýži rukama, popř. co je společensky přijatelné v ČR jíst rukama. V této úvodní části je cílem pomoci žákům uvědomit si, že společenské normy jsou různé v rozličných částech světa, a že co je žádoucí u nás, tak může být jinde na světě chápáno jako neomalenost až urážka. Jaké otázky je důležité si zodpovědět:

- Jakým způsobem se jí v ČR? (příborem)
- Jíte doma jinak než např. v restauraci?
- Kde všude si myslíte, že se jí stejně jako v ČR?
- Co považujete za neslušný/nevhodný způsob stravování se? (rukama)
- Myslíte si, že je neslušné/nevhodné jíst rukama?
- Znáte nějaký stát popř. region, kde se stravují rukama a je to společensky žádoucí? (Indie, Arabské státy).
- Viděli jste někdy někoho používat při stolování něco jiného než je příbor nebo ruce? (hůlky)
- Kde se ve světě používají k jídlu hůlky? (Čína, Japonsko, Korea, Vietnam, Thajsko)
- Zkusil někdo z Vás jíst hůlkami?

Většina žáků neměla možnost jíst hůlkami, a proto následuje aktivita, kde si mohou děti vyzkoušet, jak jim půjde manipulace s hůlkami. Na začátku je vhodné předvést správné držení hůlek a nechat to děti vyzkoušet: hůlky jsou dvě a drží se v jedné ruce. Z hůlek se vytváří jakési kleště, jejichž pomocí se vkládá jídlo do úst. Spodní hůlku je třeba vložit do úžlabí mezi palcem a ukazovákem, opřít o spodní část kloubu palce a prsteníkem ji ke kloubu silně přitlačit. Pohyblivá hůlka se drží stejně, jako tužka v bříšcích palce, ukazováku a boční plochy prostředníku. Spodní hůlka je nepohyblivá a jídlo se k ní s pomocí horní pohyblivé hůlky tiskne.

Poté co necháme děti vyzkoušet techniku držení hůlek, tak jim předložíme připravené potraviny v miskách, aby mohly vyzkoušet, jak jim půjde nabírání jídla hůlkami. Aktivitu je možné udělat jako soutěžní a to



tak, že budou mít za úkol přenášet, za pomoci hůlek, např. korkové zátky nebo plastové vršky z jedné misky do druhé na čas.

Zdroj obrázku: <http://www.chovani.eu/img/images/180.jpg>

Reflexe

Žáci vytvoří jednoduchý verš na téma „hůlky“.

Doporučení k celé dílně Interkulturní dílna – využít formu výuky v blocích nebo projektových dnů.

Tip

Doporučujeme zařadit reflexi (skupinovou i individuální) celé dílny zaměřenou na uvědomění si změn vlastního postoje (co jsem se dozvěděl, změnil jsem názor na, apod.).

Protipředsudková dílna

Žáci si budou moci prostřednictvím vlastního prožitku "vyzkoušet", jaké je to být v pozici diskriminovaného, jak vlastní úsudek ovlivňuje chování, či jak se předsudkům bránit.

Cíle

- budovat a posilovat pozitivní klima ve společenství třídy, založeném na vzájemném respektu a toleranci
- zvýšit schopnost empatie
- sebezpoznání pomocí sebezpožívání
- rozvíjet schopnosti tolerance, respektu k odlišnostem
- vnímat odlišnosti jako příležitosti k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu
- uvědomit si dopad prvního dojmu
- vnímat pojem předsudek z různých úhlů pohledu
- uvědomit si, že naše jednání ovlivněné předsudky může ubližovat jiným lidem
- vžít se do pozice člověka, vůči kterému jeho okolí jedná pod vlivem předsudků
- rozhodnout se, co může v boji proti předsudkům udělat každý z nás

Předsudky

Předsudky jsou názory jednotlivců či větších společenských skupin či populací a národů. Tyto názory odrážejí jejich, většinou negativní a neobjektivní, vztahy k jiným lidem a jevům. Jejich specifickou vlastností je to, že jsou předpojaté, neopírají se o objektivní znalost dané osoby či jevu. Většinou se jedná o subjektivní úsudky vytvořené například na základě názoru jiných osob. Běžné jsou předsudky vůči příslušníkům etnických a rasových skupin. Předsudky jsou poté generalizovány a vztahovány na všechny příslušníky skupiny. (viz Průcha, 2006)

Předsudek je obvykle nepříznivý názor na jednotlivce nebo skupinu, který je utvářen před poznáním všech jeho stránek. Předsudky jsou často předurčeny nedostatkem snahy pochopit určité odlišnosti. Předsudky mohou být pozitivní, ale daleko častěji negativní: vůči určitým osobám, lidským skupinám, rasám, kulturním a společenským institucím a podobně. Předsudek je názor.

Xenofobie je politický a odborný termín. V doslovném překladu znamená strach z neznámého. Často se slovo používá k označení strachu z cizinců, či při obavách z jejich tradic a odlišné kultury.

Diskriminace (lat. discriminare = rozlišovat) je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, věku apod. Diskriminace je určitý způsob netaktního jednání, je to čin.

Tolerance (z lat. slovesa tolerare, snášet, strpět) znamená česky snášenlivost, tj. ochotu, schopnost případně možnost přijímat či snášet něco samo o sobě spíše nežádoucího nebo nepříjemného.

Stereotyp je ustrnulý mentální obraz členů jedné skupiny o příslušnících skupiny jiné, který se projevuje jako velmi zjednodušený názor, emocionální postoj nebo nekritický soud.

Metody, formy

- brainstorming
- práce s textem
- komunitní kruh
- diskuze
- frontální výuka

- práce ve dvojici
- skupinová forma práce

Klíčová slova

- xenofobie
- diskriminace
- předsudek
- tolerance
- respekt
- multikultura

1. hodina: Shody a rozdíly

Stručná anotace

Všichni lidé si jsou v něčem podobní a v něčem se odlišují. Hlavní příčinou vytvoření stereotypu a předsudku je to, že jsou příliš zdůrazňovány rozdíly, zatímco shody jsou spíše opomíjeny.

Potřeby, pomůcky

Pracovní listy „Shody a rozdíly“ a psací potřeby

Cíle

Po ukončení této lekce budou žáci schopni identifikovat shody a rozdíly mezi lidmi.

Popis, postup

Zahřívací aktivita – Jak se známe? Aktivita zaměřená na rozvoj poznání spolužáků.

Žáci vytvoří dvojice a pracují dvě dvojice spolu. Žáci jedné dvojice si stoupnou zády k sobě. Druhá dvojice jim dává otázky, které se týkají jednoho z dvojice stojící zády k sobě. Otázky jsou uzavřené a dvojice odpovídá současně pokýváním hlavy na znamení souhlasu či nesouhlasu.

Členové dvojice, která dává otázky, pak počítá, kolik bylo shodných a rozdílných odpovědí.

Pak se dvojice vymění.

Příklady otázek:

Má rád Honza rajskou omáčku?

Jezdí Honza rád do přírody?

Sbírá Honza nějaké předměty?

Čte Honza knížky?

Patří mezi Honzovi oblíbené hrdiny Harry Potter?

Učitel rozdá každému žákovi pracovní list.

Shody a rozdíly – pracovní list

V následujících kolonkách napište seznam aspoň tří shod a tří rozdílů, které máte s každou skupinou.

Skupina	Shody	Rozdíly
Členové rodiny	Tři shody se členy mé rodiny a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi členy mé rodiny a mnou jsou: 1. 2. 3.
Přátelé	Tři shody s mými přáteli a mnou jsou:	Tři rozdíly mezi mými přáteli a mnou jsou:

	1. 2. 3.	1. 2. 3.
Zvířata	Tři shody se zvířaty a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi zvířaty a mnou jsou: 1. 2. 3.
Lidé z jiných zemí	Tři shody s lidmi z jiných zemí a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi lidmi z jiných zemí a mnou jsou: 1. 2. 3.

Vyučující nechá žáky vyplnit pracovní list.

Vyučující náhodně rozdělí žáky do dvojic a nechá je navzájem porovnat si odpovědi. Řekne žákům, aby hledali shody a rozdíly mezi sebou.

Vyučující nechá porovnat odpovědi jednotlivých žáků ještě s dalšími třemi spolužáky.

Poznámky

Žáci budou možná potřebovat vedení k tomu, aby pochopili, že rozdíly nedefinují osobu nebo skupinu jako lepší nebo horší. Rozdíly jsou prostě vlastnosti, které dělají člověka nebo skupinu jedinečnou.

Tipy

Je možné zařadit prvky zážitkové pedagogiky – metodika Prázdninové školy Lipnice. Hra – Živé Pexeso - Shody a rozdíly – v omezeném terénu se rozhází např. opice, asiati, černoši, běloši atd. – stejní, ale s mnoha detaily. Děti se rozdělí do několika skupin – rozdají si role. Cílem hry je, aby vždy dva hráči přinesli obrázek, který se shoduje. Domlouvat se mohou pouze u tzv. kapitána, který nesmí z území pryč (ten radí, zapisuje, kreslí atd.). Uznaná dvojice musí být donesena do tohoto území současně. Podrobnosti viz hra Pexeso. Založeno na zážitku (prožitku) – uvědomění (učení).

Hodina může být pro děti obtížná, i přes úvodní vysvětlení problematiky a praktické příklady. Doporučujeme průběžně kontrolovat, zda žáci pochopily zadání a plní úkol. Je možné rozdělit lekci do více hodin.

Reflexe

Ideálně formou diskuse.

Ve kterých kategoriích máte stejné odpovědi jako ostatní?

Čím sis podobný s těmi, se kterými jsi mluvil?

Znáte ze svého okolí příklad, kdy je s někým zacházeno špatně kvůli tomu, že se liší od ostatních?

2. hodina: Co je to stereotyp?

Stručná anotace

Aktivita zaměřená na uvědomění si, že si vytváříme určité stereotypy a ty nás pak mohou ovlivňovat v našich úvahách či rozhodnutích.

Cíle

Žáci vyjmenují obvyklé stereotypy. Popíší prospěšnost a nebezpečí používání stereotypů.

Potřeby, pomůcky

Větší balicí papíry do skupin, fixy, pastelky

Popis, postup

Vyučující přiblíží žákům pojem stereotyp:

Stereotyp vychází z předpokladu, že jedinci určité skupiny lidí, etnika, národu mají stejné vlastnosti, ale přehlíží se jejich individuální rozdíly.

Příklad:

Na dovolené v polární oblasti jsem potkal člověka, který se ke mně nechoval hezky. Vzniklý stereotyp by zněl asi takto: „Všichni lidé žijící za polárním kruhem jsou nezdvořilí“. Dáváme dohromady celou skupinu, ale neuvažujeme o tom, že je tvořena jedinci. To znamená, že někteří lidé mohou být skutečně nezdvořilí, ale jiní ne.

Učitel rozdělí žáky do 5 – 6 skupin.

Každá skupina dostane za úkol zobrazit stereotypní vnímání konkrétních skupin lidí.

Nakreslete, popř. doplňte slovy či popisem, co nejvýstižněji jak vypadá takový typický:

- Manažer
- Učitelka
- Bezdomovec
- Rodič
- Sportovec
- Dívky/hoši vašeho věku

Na vypracování úkolu je 15 minut, do činností se zapojí všichni členové skupiny.

Po uplynutí času, skupiny prezentují své výstupy.

Tipy

Je dobré dětem specifikovat problematiku stereotypů na praktických příkladech.

Reflexe

V komunitním kruhu vede vyučující diskusi:

Kde jste se měli možnost setkat s různými stereotypy v chování lidí?

Jak nám může stereotypní chování pomáhat?

Jak může být stereotypní chování škodlivé těm, kteří jsou jim zasaženi?

Co můžeme udělat, abychom si nevytvářely stereotypy?

3. – 4. hodina – Cesta má dvě strany

Stručná anotace

Negativní diskriminace a předsudek vzrůstá, když lidé začnou vidět „jiné“ jako odlišné a v určitých případech dokonce dojdou tak daleko, že v těchto „jiných“ přestávají vidět lidi jako takové. Tato aktivita klade důraz na to, že všechny lidské bytosti mají určité shody a také rozdíly a že každý člověk je tedy jedinečná a neopakovatelná bytost.

Potřeby, pomůcky

Větší prostor umožňující pohyb, staré časopisy, papíry, lepidlo, nůžky

Cíle

Žáci budou schopni identifikovat shody a rozdíly mezi lidmi, což pozitivně ovlivní míru jejich vlastních stereotypních projevů.

Popis, postup

Vyučující sdělí cíl hodiny a popíše žákům, co budou dělat. Toto téma bude probíhat dvě vyučovací jednotky. V první se zaměří na prožitek a slovní vyjádření. V druhé vyučovací jednotce budou používat výtvarné prostředky pro zpracování tématu.

Žáci si stoupnou doprostřed místnosti. Vyučující vysvětlí, že přes místnost vede cesta, může ji zvýraznit křídou nebo lepicí páskou na podlaze. Dále vyučující vysvětlí, že bude jmenovat různé vlastnosti, a ti, kteří mají tuto vlastnost, přejdou na pravou stranu cesty, a ti, kteří nemají, přejdou na levou stranu cesty.

Vyučující požádá žáky, aby reagovali pravdivě.

Každý ať přechází co nejrychleji a po přejití ať se rozhlédne po svých sousedech.

Příklady otázek, které může vyučující použít:

- Máte doma nějaké zvíře?
- Máte sourozence?
- Jezdíte na lyžích?
- Cvičíte alespoň jednou týdně?
- Zpíváte rádi?
- Vstáváte rádi brzo ráno?
- Čistíte si zuby dvakrát denně?
- Věříte na lásku na první pohled?
- Bydlíte blízko školy?
- Sledujete rádi dobrodružné filmy?
- Umíte uvařit čaj?

Varianta: sami žáci mohou klást otázky.

Po ukončení aktivity následuje diskuze.

Proč nebyli na stejné straně vždy stejní spolužáci?

V čem jsme si navzájem ve třídě podobní?

V čem jsou lidé žijící v této zemi stejní?

V čem jsou lidé na celé planetě stejní?

Čím se lišíme jeden od druhého v naší třídě?

V čem se odlišují lidé na celém světě?

Které faktory ovlivňují to, že se jeden člověk odlišuje od druhého?

Navazující vyučovací hodina

V úvodu se vyučující se žáky vrátí k předešlé hodině. Znovu si popíší, co dělali, o čem diskutovali.

Cílem této hodiny bude výtvarné zpracování tématu různého vnímání. Základem může být právě cesta jako symbol.

Žáci dostanou za úkol zpracovat téma jako plakát nebo billboard ve skupinkách. Jako techniku doporučujeme koláž nebo kombinovanou techniku koláž společně s kresbou nebo malbou.

Po zpracování tématu – prezentace skupin.

Výstupy mohou být umístěny na viditelných místech ve třídě, ve škole.

Poznámky

Výstupy mohou být použity v rámci předmětových přesahů, např. v rámci literární výchovy mohou být doplněny příběhy, básničkami, ...

Inspirace a zdroj: KAMENCOVÁ, Magdalena. *Řešení konfliktu pomocí sociálních her (diplomová práce)* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://is.muni.cz/th/79700/pedf_m/DIPL.PRACE_zaver.verze.txt

5. hodina: Jak si nasloucháme?

Stručná anotace

Je rozdíl v tom, zda posloucháme nebo nasloucháme. Někdy nám informace jdou jedním uchem tam a druhým ven. V aktivitě se zaměříme na rozvoj dovednosti naslouchat a předávat informace.

Potřeby, pomůcky

Připravený příběh max. na stránku A4 – doporučuje se literární příběh přiměřený věku žáků a jejich aktuálním zájmům.

Cíle

Žáci si prožitkem vyzkouší naslouchat a pak předávat informace dále. Na konci hodiny si vyhodnotí, co jim může pomoci si informace lépe zapamatovat. Také si uvědomí, že předáváním nepřesných informací může dojít až k informacím zavádějícím, chybným.

Popis, postup

Vyučující sdělí žákům, že jim teď přečte kousek textu. Četba bude trvat asi 7 minut. Žáci mají pozorně naslouchat a zapamatovat si, co nejvíce informací.

Pět žáků, dobrovolníků, půjde ještě před četbou za dveře. Tam si rozdělí čísla od 1 do 5. Vyčkají, až je budou postupně, podle čísel, volat do třídy.

Když jsou žáci za dveřmi, vyučující čte text srozumitelně a přiměřeným tempem, žáci naslouchají.

Po přečtení textu zavolá vyučující jednoho z žáků (číslo 1), kteří jsou mimo prostor třídy. Pak určí náhodným klíčem někoho z poslouchajících žáků, ať příběh převypráví. Když žák vypráví slyšený příběh, ostatní mlčí, nedoplňují ho. Až dovypráví příběh, zavolá se další žák do třídy. Nyní vypráví posluchač číslo 1 příběh posluchači číslo 2. A tak to pokračuje dál, až příběh vyslechne posluchač číslo 5 a sám jej všem převypráví.

Poznámka: většinou je velká legrace dojde ke zkrácení textu, jiným informacím, nepravdám,

Poté může buď vyučující, nebo jiný žák přečíst text znovu.

Tipy

Text může být kratší než doporučených 7 minut. Záleží na cílové skupině žáků. Je dobré text rozdělit do jasně ohraničených částí a je vhodné ho doplnit výraznými „symboly“.

Reflexe

Proč si myslíte, že došlo nakonec k předání jiných informací?

Co by vám příště pomohlo předat přesnější informace?

Znáte pořekadlo: „jedna paní povídala“? Co to znamená?

Další variantou může být hra na Tichou poštu.

6. hodina: Společný strom přání

Stručná anotace

Aktivita zaměřená vytváření pocitu sounáležitosti a přátelství a dobré vůle. „Vzpomínám si na svou nedávnou návštěvu židovského muzea v Berlíně. Ve vstupní hale prohlídky byl velký strom a na něm viselo množství barevných kartiček. Když jsem si kartičky začala číst, zjistila jsem, že jsou napsány různými jazyky, různým písmem. Dověděla jsem se, že je to symbolický strom přání, aby se všem lidem žilo bezpečně a spokojeně, a aby žádný národ nezažil hrůzy jako Židé za druhé světové války.“

Potřeby, pomůcky

Žáci si mohou vyrobit z různých materiálů siluetu stromu. Barevné lístečky, kartičky, nůžky a provázky, psací potřeby.

Cíle

Žáci si uvědomí nebezpečí nenávisti k některým národům právě na základě stereotypních a předsudkových schémat. Vychází z poznání a ze zkušeností z předešlých hodin.

Popis, postup

Pokud má vyučující podobný příběh, může ho žákům říci.

Dále učitel rozvine diskuzi na téma vztahu různých národů, na téma válečných konfliktů a na příčiny vzniku těchto konfliktů.

Aktivitou vhodnou na začátek je porovnat život dětí ve svobodné zemi a život dětí v uzavřeném ghettu nebo na okupovaném území a na území, kde se válčí.

Po této diskusi dostane každý žák jeden lísteček a provázek a napíše nějaké přání ve smyslu tolerance, ohleduplnosti, snášenlivosti, radosti či spokojenosti.

Svá přání budou žáci postupně číst a přivazovat na strom. Takto vzniklý strom může být doplňován o přání i později.

Tipy

Na začátku hodiny pustit ukázkou z italského oscarového filmu o holocaustu: Život je krásný. Následuje komunitní kruh – dojmy. Následně je vhodné navázat aktivitami dle metodiky.

7. hodina: Pojmy – dojmy

Stručná anotace

Aktivita vedoucí k hlubšímu porozumění pojmům, rozvíjí dovednost spolupracovat ve skupině, rozvíjet komunikaci.

Potřeby, pomůcky

Psací potřeby, fixy, nakopírovaný text v příloze k dané hodině

Cíl

Žáci vlastními slovy popíší význam pojmů **rasismus**, **xenofobie**, **předsudek**, **diskriminace**, **tolerance**.

Popis, postup

Skládkové učení, práce s textem, práce ve skupinách.

Práce s textem:

- žáci se rozdělí do skupin po 4, vytvoří tzv. domovské skupiny
- každý člen skupiny dostane jiný text (A, B, C, D)
- vytvoří se expertní skupiny (všechny A, B, C, D)
- v expertních skupinách je úkol - přečíst text, prodiskutovat ho a domluvit se, jak to vysvětlí ve své domovské skupině, uvedou konkrétní příklad
- návrat do domovských skupin
- experti vysvětlují ostatním v domovské skupině, co se dověděli

Příloha – text

A) Rasismus

Tati, co je to rasismus?

Rasismus je dosti rozšířené chování, které se objevuje v každé společnosti a které se v některých zemích stalo bohužel běžnou záležitostí, protože se stává, že si ho neuvědomujeme. Je založen na nedůvěře a dokonce na pohrdání lidmi, kteří mají jiné fyzické a kulturní rysy než jsou naše.

Když říkáš, že se objevuje v každé společnosti, myslíš tím, že je to normální?

Ne, když je nějaké chování běžné, neznamená to, že je normální. Člověk má většinou sklony nedůvěřovat někomu, kdo je jiný než on, třeba cizinci; takové chování je staré jako člověk sám; je univerzální. Dotýká se nás všech.

Jestli se to dotýká všech, mohla bych být taky rasista?

Zprv, dítěti není rasismus vlastní. Dítě se nerodí jako rasista. Jestliže mu rodiče nebo jeho blízcí nevložili do hlavy rasistické myšlenky, není důvod, proč by se jím měl stát. Jestli ti například namluví, že jsou ti, co mají bílou kůži, nadřazení těm, co mají kůži černou a ty vezmeš tohle tvrzení vážně, mohla by ses chovat rasisticky vůči černochům.

B) Xenofobie

Co je cizinec?

Slovo cizinec pochází ze slova cizost, které znamená zvenčí, odjinud. Označuje člověka, který není z rodiny, ze stejného státu, kmene či klanu. Je to někdo, kdo přichází z jiné země, někdy z jiného města či vesnice. Tak vzniklo slovo xenofobie, které znamená nepřátelský k cizincům, k těm, co přicházejí z

ciziny. Dnes znamená slovo cizí něco neobvyklého, velmi odlišného od toho, co jsme zvyklí vidět. Synonymum je slovo podivný.

Xenofobie je politický a odborný termín. V doslovném překladu znamená strach z neznámého. Často se slovo používá k označení strachu z cizinců, či při obavách z jejich tradic a odlišné kultury.

C) Předsudek

Člověk má to, čemu se říká předsudek. Soudí ostatní dřív, než je pozná. Myslí si předem, čím jsou a za co stojí. Je to obvykle nepříznivý názor na jednotlivce nebo skupinu, který je utvářen před poznáním všech jeho stránek. Předsudky jsou často předurčeny nedostatkem snahy pochopit určité odlišnosti.

Předsudek je názor. Např. náš názor na etnickou menšinu může být ovlivněn tím, jak je zobrazována v médiích nebo postojích těch, se kterými se setkáváme.

D) Diskriminace

Diskriminace je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, věku apod.

To znamená oddělení jedné sociální nebo etnické skupiny od ostatních, se kterou se hůř nakládá. To je jako kdyby například vedení ve škole rozhodlo, že sloučí do jedné třídy všechny černé studenty, protože si myslí, že jsou tyhle děti méně inteligentní než ostatní.

Diskriminace je určitý způsob netaktního jednání, je to čin.

Tolerance:

Tolerance se získává tak jako humor, teprve zráním a věkem. Miroslav Horníček

Tolerance (z lat. slovesa tolerare, snášet, strpět) znamená česky snášenlivost, tj. ochotu, schopnost případně možnost přijímat či snášet něco samo o sobě spíše nežádoucího nebo nepříjemného.

Tipy

Je možné zabývat se pojmy hlouběji a v konkrétní rovině (např. na pozadí konkrétních příběhů v literatuře či dokumentárních filmech – děti vždy velice dobře reagují na příběhy ze života), hledat příčiny, následky i možná řešení těchto problémů.

Doporučujeme ve skupinách pomocí dramatizace ztvárnit jednotlivé pojmy na konkrétním příběhu (scéně), aby nebyla hodina tolik teoretická.

Texty je možné zjednodušit. Záleží na zvolené cílové skupině. Učitel musí diskuzi korigovat. Je dobré, když žáci udávají i příklady z vlastního života.

Reflexe

Jak se vám dařilo jako expertům předat zjištěné informace?

Jak jste pracovali v expertních skupinách?

Je něco, čemu ještě nerozumíte a potřebujete vysvětlit?

Inspirace a zdroj textů v příloze: BEN JELLOUN, Tahar. *Tati, co je to rasismus?* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/16133/ben-jelloun-tahar-tati-co-je-to-rasismus>

8. - 9. hodina: Neopouštěj staré známé pro nové

Stručná anotace

Aktivita vedoucí k uvědomění si postojů vůči nedokonalostem a brát je jako nedílnou součást života, rozvíjí dovednost pracovat samostatně a prezentovat výstup činnosti.

Potřeby, pomůcky

Psací potřeby, staré hračky, rozbité nebo nefunkční předměty (hrníček bez ucha, autíčko bez setrvačníku, díravé ponožky, polámaná tužka, vypsaný fix, ...), neprůhledný sáček nebo krabice, lepidla, barvy, barevné papíry

Cíl

Žáci si posílí dovednost řešit problémy. Zamyslí se nad tím, jak důležité je učinit rozhodnutí a co vše je pro rozhodnutí potřeba udělat.

Popis, postup

Žáci předem dostanou úkol přinést věc, která je nějakým způsobem poškozená, nefunkční.

Na začátku hodiny učitel objasní způsob práce, která bude tentokrát trvat dvě vyučovací hodiny.

Všechny předměty, které žáci nebo učitel přinesou, vloží do neprůhledného sáčku. Potom si každý žák vytáhne jeden předmět. Prohlédne si ho a představí si, že je to právě on. Na volný list papíru napíše krátký příběh o tom, jak se z něj stal předmět rozbitý, nefunkční. Jak se cítí, co prožívá.

Psaní by nemělo být dlouhé, maximálně 5 minut.

Vytvořený příběh mohou žáci přečíst před celou třídou nebo jen některým spolužákům, například sousedovi v lavici.

Potom čte vyučující následující příběh.

Prasklé hliněné nádoby

V Číně měl jeden nosič vody dvě velké hliněné nádoby. Visely na obou koncích klacku, který nosil na krku. V jedné byla prasklina, naproti tomu ta druhá byla dokonalá a vždy nesla plnou míru vody. Na konci dlouhé cesty, která trvala od potoku až k domu, měla prasklá nádoba vodu už jen do polovičky.

Dva celé roky to takto šlo, nosič vody nosil do domu každý den jen jeden a půl nádoby vody. Samozřejmě dokonalá nádoba byla pyšná na svůj výkon, vždyť to dělala dokonale. Ale chudák prasklá nádoba se styděla za svoji nedokonalost, a cítila se uboze, protože je schopná jen polovičního výkonu.

Po dvou letech soužení oslovila prasklá nádoba nosiče u potoka:

„Stydím se, protože voda teče po celou cestu domů.“

Nosič jí takto odpověděl:

„Všimla sis, že kytky rostou jen na tvé straně chodníku a ne na straně druhé? To proto, že jsem vždy věděl o tvém nedostatku a na tuto stranu cesty jsem rozséval semena květin. To ty jsi je každý den zalévala, když jsme se vraceli domů. Dva roky sbírám tyto krásné květiny, abych si ozdobil svůj stůl. Kdybys nebyla taková, jaká jsi, tak by tato krása nemohla rozzářit můj domov.“

V tomto okamžiku vyučující přestane číst a zeptá se:

- Co symbolicky znamená prasklina na nádobě?
- Mají takové praskliny i lidé?
- Jak se taková prasklina projeví?
- Mohli byste dokončit tento příběh nějakým ponaučením? Jakým?

Po této diskuzi vyučující příběh dočte.

Všichni máme své chyby. Všichni jsme prasklé hliněné nádoby. Ale tyto praskliny a chyby, které jsou v každém z nás, tak dělají náš život velmi zajímavým a vzácným. Jen každého musíme přijmout takového, jaký je, a uvidět v něm to dobré.

Následující hodina

V úvodu se vyučující vrátí k příběhu z minulé hodiny a zeptá se:

- Co znamená, že nosič přijímal prasklou nádobu takovou, jaká je?
- Jak to že v ní viděl to dobré? Co ve skutečnosti dělal?

Po krátké diskuzi si žáci vezmou svůj porouchaný předmět a mají za úkol jeho příběh i s ponaučením nějak výtvarně ztvárnit tak, aby vzniklo nějaké ponaučení (komiks, kresba, objekt).

Výsledky své práce pak prezentují formou galerie ostatním spolužákům.

Tipy

Aktivitu lze pro žáky zjednodušit a posuzovat shody a rozdíly ve vztahu vztahy s konkrétním (jedním) člověkem – „co máš společného ty a tvůj otec?“; „v čem jste ty a tvůj otec zásadně odlišní?“; „co máš společného ty a tvoje matka?“ atd. Ve druhé fázi se žáci mohou porovnávat se sourozenci (opět jen s jedním) a vybraným kamarádem.

Další dvě části lze realizovat prostřednictvím diskuze a heslovitých zápisů: „jsou si lidé a zvířata v něčem podobní?“; „jak se chovají zvířata mezi sebou, jak pečují o rodinu?“ atd. V poslední části mohou žáci charakterizovat shody a rozdíly lidí kdekoli na světě.

Reflexe

Oslovte nějakého spolužáka a vyjádřete mu uznání výsledku jeho prezentace.

Inspirace: Text *Hliněné nádoby*. Zdroj internet, autor neznámý.

10. hodina: Zpětná vazba, sebereflexe

Stručná anotace

Aktivita bude zaměřená na reflexi průběhu celé protipředsudkové dílny. Povede k ohlédnutí a upevnění získaných poznatků.

Potřeby, pomůcky

Volné listy papíru, psací potřeby.

Cíl

Žáci si formou reflexe upevní nově získané znalosti. Budou vyjadřovat své porozumění tématu prostřednictvím metody pětilístku. Zaznamenají myšlenky, akceptují myšlenky spolužáků.

Popis, postup

Učitel shrne společně se žáky v úvodu hodiny celé téma dílny. Přednese žákům, že je potřeba se ohlédnout za celou dílnou a že to budou dělat prostřednictvím reflektující metody, kterou jim postupně vysvětlí.

Pětilístek

Metoda se používá při individuální či skupinové práci. Žáci po přemýšlení nad určitým tématem vytvoří reflexi právě pomocí pěti skladebních kamenů metody pětilístku.

Učitel napíše na tabuli vzorec pětilístku a vysvětlí jej. Poté dá žákům prostor, aby sami zpracovali svůj pětilístek. Při této metodě je možné hodnotit vybavení souvislostí, originalitu.

Grafické znázornění pětilístku:

1. reflektovaný pojem
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Učitel vybírá pojem na prvním řádku a všichni žáci s tímto pojmem pracují (v případě této dílny to může být: RESPEKTOVÁNÍ, DISKRIMINACE, STEREOTYP, PŘEDSUDEK, ...).

Žák vybírá nejpresnější pojmenování, která vystihují podstatu tématu.

Příklad:

1. řádek – jedno slovo např. **TOLERANCE**
2. řádek – dvě slova, přídavná jména vztahující se významově ke slovu na 1. řádku např. **PROSPĚŠNÁ, POTŘEBNÁ**
3. řádek – tři slova, slovesa, co dělá? Např. **SBLIŽUJE, UKLIDŇUJE, NECHÁVÁ**
4. řádek – věta o čtyřech slovech. Např. **UMOŽŇUJE POROZUMĚNÍ MEZI LIDMI.**
5. řádek – synonymum ke slovu tolerance např. **NADHLED**

Nakonec každý žák přečte svůj pětilístek jako básničku. Pětilístky mohou být vystaveny ve společných prostorách třídy nebo se stát součástí žákova portfolia.

Tipy

Pětilístek – je možné využít i jinou metodu zpětné vazby, např. příběh na téma dle pojmu (tolerance, diskriminace, předsudek, rasismus).

Pokud žáci nezvládají metodu pětilístku (z důvodu špatné slovní zásoby, atd.), lze využít vytváření krátkých komentářů k významu jednotlivých pojmů v systému: je pravda X není pravda; je správné X je špatné atd.

Doporučení k celé dílně Protipředsudková dílna – využít formu výuky v blocích nebo projektových dnů.

Jak se žije s handicapem

Cíle

Podpořit u žáků myšlenku, že být postižený neznamena být neschopný. Žáci se naučí jak nabídnout pomoc, uvědomí si, jak těžké je pohybovat se na vozíku či se slepeckou holí.

Vymezení základních pojmů a terminologií

Handicap (nebo též **hendikep**) je pojem používaný ve více významech, obvykle ve významu nevýhody.

- Invalidita – zdravotní postižení (fyzické, psychické), ztěžující a omezující normální život, "osoby se znevýhodněním" ("invalidní" nebo "postižené" se nepoužívá).

Invalidita (též **invalidnost**, **handicap**) je definována jakožto ztráta či snížení *pracovní schopnosti*. Obvykle vzniká buď v důsledku vážného *onemocnění* (pak se hovoří o *tělesném postižení*) nebo *úrazu*. Větší množství invalidů často vzniká v důsledku velkého počtu zraněných lidí během válek a ozbrojených konfliktů vůbec. Mnoho lidí se také často stává invalidními v důsledku *havárií*, zde zejména *dopravních nehod*.

Úplná slepota je trvalá a úplná ztráta *zraku*, kdy nemocný nemůže vůbec vnímat *světlo*. Jako **praktická slepota** se označuje podstatné snížení zrakových funkcí.

Hluchota (lat. surditas) nebo sluchová porucha je snížená nebo chybějící schopnost vnímat zvukové informace.

Němota je ztráta schopnosti mluvit nebo se dorozumívat s použitím běžné *řeči*, na rozdíl od *hluchoněmoty* je však zachován *sluch*. Němí lidé tudíž slyší, ale nemluví. Ztráta řeči se může buď projevit jako neschopnost mluvit běžným jazykem s tím, že postižený dokáže vydávat zvuky. Někdy ale postižený není schopen mluvit ani vydávat jakékoli zvuky. Takto postižení lidé na rozdíl od hluchých slyší, co jim okolí říká, ale nemohou s ním komunikovat za pomoci svého vlastního hlasu.

Hluchoslepota je jedinečné postižení dané různým stupněm souběžného poškození zraku a sluchu. Způsobuje především potíže při komunikaci, prostorové orientaci a samostatném pohybu, sebeobsluze a přístupu k informacím. Zabraňuje hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do společnosti a vyžaduje zajištění odborných služeb, kompenzačních pomůcek a úpravy prostředí.

Mentální postižení

Mentální retardace představuje výrazně sníženou úroveň inteligence. Při její klasifikaci se v současné době užívá 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, zpracovaná Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě, která vstoupila v platnost od roku 1992. Podle této klasifikace se mentální retardace dělí do šesti základních kategorií: lehká mentální retardace, středně těžká mentální retardace, těžká mentální retardace, hluboká mentální retardace, jiná mentální retardace, nespecifikovaná mentální retardace.

Lidé s mentálním postižením mají stejná základní zákonná, společenská i lidská práva jako ostatní občané. Tato práva, tak jako u všech občanů, by neměla být nikdy omezována bez řádného soudního procesu.

Tělesné postižení

Tělesné postižení je **vadou pohybového a nosného ústrojí**, tj. kostí, kloubů, šlach i svalů a cévního zásobení, jakož i poškození nebo porucha nervového ústrojí, jestliže se projevuje porušenou hybností. Patří sem také všechny odchylky od normálního tvaru těla a končetin. Tělesná postižení mohou být vrozená nebo získaná. Vrozené vady vznikají buď během těhotenství, nebo při porodu.

Získaná postižení může způsobit buď úraz, nebo různé choroby. Na rozdíl od vrozených vad mohou vzniknout v kterémkoli období života. Jedná se o dlouhodobý nebo trvalý stav.

Související pojmy

Inkluze

Mnoho lidí s mentálním postižením je stále izolováno od lidí bez postižení. Je jim odepírána možnost účastnit se každodenního společenského života, obohacovat jej a být jím obohacován. Inkluze spojuje lidi s postižením a bez postižení.

Všichni lidé, bez ohledu na to zda mají postižením či ne, mají právo být plně začleněni do života komunity.

Bariéry, bezbariérový

Bariéry jako životní překážky. Nemusí se jednat jen o věci materiální nebo prostorové, ale také o překážky v přemýšlení společnosti (předsudky, stereotypy, lítosti, odmítání, ...)

Nadace, nadační fond

Organizace, které se snaží pomoci potřebným lidem. Nadace rozdělujeme podle jejich specifického zaměření např. nadace pomáhající nemocným dětem, opuštěným dětem, lidem s konkrétním typem onemocnění, lidem žijících v životě ohrožujících podmínkách, zvířatům, oblastem světa, atd. Každá nadace pak iniciuje takové aktivity, které přinášejí dárcovské prostředky, které vytvářejí **nadační fondy**. Z těch je pak financována podpora a činnost těchto nadací.

Paralympiáda

Sportovní akce světového významu, v podstatě olympiáda. Sportovci účastníci se této olympiády mají nějaký handicap. Organizace probíhá podobně jako olympijské hry, konající se v pravidelném časovém období.

Metody, formy

- brainstorming
- komunitní kruh
- diskuze
- frontální výuka
- práce ve dvojici
- skupinová forma práce
- práce s textem

Klíčová slova

- handicap
- hluchota
- slepota
- němota
- hluchoslepota
- mentální postižení
- tělesné postižení
- paralympiáda
- nadace
- nadační fond

Dílňa jako projekt

Dané téma můžeme realizovat prostřednictvím projektové výuky. Při plánování projektové výuky je třeba pamatovat na:

- stanovení konkrétního cíle dílny, projektu
- promyšlený postup činností vedoucí ke splnění cílů
- časová organizace celého projektu
- příprava dostatečného výběru informačních zdrojů
- zpracování získaných informací, jejich prezentace
- hodnocení

Organizační rámec projektu

Motivace – úvod do projektu, vymezení projektového rámce, stanovení cílů a očekávaného výstupu

Mapování a třídění – rozkrytí tématu, hledání souvislostí, stanovení otázek, třídění námětů v souladu s vymezenými cíli, rozdělení úkolů, dohoda o čase, o pravidlech, prostoru, pomůckách

Organizační forma - samostatná práce nebo ve dvojicích nebo skupinách – řešení zadání, vyhledávání informací, příprava na prezentaci

Společné **zpracování** výstupů – prezentace výsledků, zobecnění, hledání souvislostí, diskuze

Reflexe – ohlédnutí za projektem a jeho výstupem:

- výstup (přidaná hodnota – co se žáci naučili a proč, k čemu jim to bude užitečné?)
- průběh projektu (pojmenování prožitků, pocitů, situací a jejich řešení při plnění cílů)
- sebereflexi (shrnutí získaných poznatků a zkušeností)

Hodnocení

K vyhodnocení projektu potřebujeme mít stanovená již na začátku stanovená jasná kritéria. Hodnocení projektu nám může pomoci vysledovat nejen užitečnost, ale také opakující se úskalí a pomůže odvodit nutná opatření.

Ukázky hodnotících listů a podkladů k hodnocení při prezentaci výstupů:

A) Hodnotící list – prezentace skupin

Požadavek	Ukazatele	Hodnocení 1 – 3 body
Srozumitelnost	- mluví nahlas, srozumitelně - vysvětluje pomocí názoru, ukázky - nejdůležitější části opakují, zdůrazňují	
Porozumění	- uvádí příklady - prezentují vlastními slovy - objasňují, vysvětlují, odpovídají na dodatečné otázky	
Argumentace	- uvádí zdroj informací - uvádí souvislosti (příčiny, důsledky, přínosy, úskalí) - nabízí klíčové pojmy, myšlenky, celkové shrnutí	
Významnost	- odpovídají na zadané otázky - přináší nové poznatky	

	- nabízí návrhy a další postupy	
Spolupráce	- do prezentace se zapojili všichni členové skupiny - mají rozdělené role - navzájem se podporují a doplňují	
Přesvědčivost	- navazují oční kontakt - prezentují s chutí, sebevědomě, přirozeně - získali zájem, pozornost	

Celkem bodů:

Oceňuji:

Doporučuji:

B) Sebehodnocení a hodnocení projektu

Jméno:

Třída:

Jaký cíl jste dali svému projektu?

Na jaké otázky jste hledali odpověď?

Odkud nebo jak jste získali odpovědi na tyto otázky?

Co bylo výsledkem vašeho projektu?

Jaký byl tvůj osobní přínos?

Co se ti na dnešním dni líbilo/nelíbilo?

1. – 2. hodina: Co je handicap?

Stručná anotace

V této hodině se žáci seznámí s pojmy, které souvisí s tématem celé dílny. Uvědomí si, jak důležité je vnímat člověka, který se odlišuje od ostatních svým handicapem.

Potřeby pomůcky

Flipchart nebo balicí papír, fixy, pastelky, internet, encyklopedie, nakopírovaný text, šátky

Cíle

Žáci vysvětlí pojmy handicap, postižení (smyslové, tělesné a mentální) a inkluze.

Popis, postup

Brainstorming:

Co si představujete, když se řekne „někteří lidé žijí s handicapem“.

Žáci říkají své myšlenky, vyučující nebo někdo z žáků zapisuje na flip.

Práce s textem (text viz příloha).

1. Žáci si přečtou text samostatně. Do textu si mohou dělat poznámky a barevně si je označit:

Např.

zelená barva – zaujalo mne,

žlutá barva – nerozumím slovu, potřebuji ho vysvětlit,

červená barva – chci se dovědět ještě více

Skupinová práce ve 4 skupinách cca 30 minut.

Rozdělení do skupin: žáci si zaváží oči šátkem a bez mluvení vytvoří řadu podle velikosti. Vyučující určí, kde bude stát nejvyšší ze třídy.

Po vytvoření řady si žáci sundají šátky a rozpočítají se 1., 2., 3., 4. Tak vzniknou skupiny 1 - 2 – 3 - 4.

Každá skupina dostane zadání:

S pomocí internetu a encyklopedií najděte co nejvíce informací, abyste dokázali vysvětlit:

1. Skupina – handicap
2. Skupina – smyslové postižení
3. Skupina – mentální postižení
4. Skupina – fyzické postižení

Informace zpracované na flipu pak budete prezentovat ostatním skupinám.

Prezentace výsledků skupinové práce. 4 x 5 minut.

Příloha – text

Helen Kellerová: Jak vytvořit lidskou mysl

Mnoho lidí četlo příběh Helen Kellerové a žasli nad chytrostí, zvědavostí a smyslem pro humor této radostné ženy, která neviděla ani neslyšela. Poprvé jsem četla její báječný životopis na jaře, kdy jsem seděla na zahradní židli pod kvetoucí třešní a poslouchala jsem zpívající ptáčky. Na

chvilku jsem se snažila představit si, jaké by to bylo bez fungujících očí a uší. Bylo těžké si to představit.

Helen popisovala své první dny beze slov jako žití v šedé zóně „neživota“ nebo „nesvěta“. Řekla: „Nevěděla jsem, co to znamená být člověkem.“

Když jí bylo sedm let, na farmu jejích rodičů dorazila učitelka znakové řeči, která ji celé léto trpělivě učila. Helen popisuje nádherný průlom, když pochopila myšlenku jazyka. Po čtyřicáté pocítila znak pro slovo voda ve své dlani a najednou si uvědomila, co je to za slovo. Porozuměla, co je to slovo! Popadla učitelku za ruku a táhla ji zpět do domu, aby jí ukázala znak pro všechno, čeho se mohla dotknout. Jak později vysvětlovala lidem, chtěla, aby svět ožil.

Helen se stala vzdělanou spisovatelkou, jejíž vřelost, živost a pozornost se později stala ikonou pro rozvinutou, silnou, lidskou schopnost. Byla známá ve čtyřicátých a padesátých letech dvacátého století svými komentáři a vizionářským smyslem. Mnoho slavných spisovatelů, skladatelů, myslitelů a diplomatů vyhledávalo její rady a přišli ji navštívit v jejím domově ve Washingtonu D. C.

Některé z jejích výroků jsou věnovány klíčovým myšlenkám lidského rozvoje. Jednu z nich uvádíme:

- Helen se od srdce zasmála, když odpovídala na otázku, která se týkala omezení jejího prožívání života bez sluchu a zraku. Odpověděla: „To nijak nesouvisí s fungováním očí a uší. Ten zážitek je obrovský. Oči a uši jsou jen maličkosti, o které přicházíte. Daleko horší je život bez vize.“

Tipy

Žáci mohou informace zpracovat i formou prezentace v power pointu.

Lze využít hru: **Slepý, němý a bezruký** – kdy jsou žáci rozděleni do skupin po třech (slepý, němý a bezruký) a plní předem dané úkoly – např. prezentace vybraných postižení, sporty postižených, paralympiáda a nakonec mají praktický úkol: koupit v obchodě vejce a donést ho zpět. Celý den je možné zakončit turnajem nevidomých v Goalballu.

Poznámky

Jedná se o dvouhodinový blok, je potřeba dobře promyslet čas a na přípravu prezentace dát alespoň 30 minut.

Reflexe

Co vás na příběhu Helen nejvíce zaujalo?

Které myšlenky považujete v textu za klíčové?

Která slova potřebujete vysvětlit?

Závěrečné kolečko: Řekněte jednu informaci, která je pro vás úplně nová.

Zdroj: ATKINSON, Marilyn. *Koučink – věda a umění*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-538-7

3. – 4. hodina: Abecedy

Stručná anotace

Žáci si budou moci vyzkoušet různé druhy komunikace s lidmi se smyslovým handicapem. Vytvoří si představu o tom, jaké to je být na chvíli slepý, hluchý či němý.

Potřeby pomůcky

Volné listy papíru, tužka, karton, nůžky, hřebík, vzory abecedy

Cíle

Žáci si vyzkouší komunikaci prostřednictvím speciálních komunikačních systémů. Uvědomí si, že lze vždycky komunikovat.

Popis, postup

Hra na fax

Popis:

- rozdělíme třídu na skupiny (po pěti až šesti žácích ve skupině)
- členové skupiny se posadí tak, že sedí jeden za druhým a dosáhnou si na záda
- každý dostane tužku a papír
- poslední položí papír na záda členovi sedícímu před ním a namaluje znak nebo obrázek
- ten pak udělá totéž, opakuje se, až dojde obrázek k prvnímu v řadě, ten namaluje obrázek na papír před sebou
- porovnává se obrázek vyslaný s obrázkem obdrženým
- během faxování všichni mlčí
- postupně se střídají vysílající žáci (možnost, aby si to vyzkoušeli všichni žáci)

Varianta: poslednímu je možné dát již znak namalovaný, ten ho pouze obtahuje.

Žádost o pomoc beze slov

Každý žák dostane kartičku s žádostí o pomoc. Žádost si přečte sám pro sebe a nesdělujte nikomu jinému. Nyní je hluchý i němý. Chodí po třídě a pomocí neverbální komunikace žádá o pomoc z kartičky. Druhý žák se snaží mu co nejlépe porozumět a vyhovět jeho žádosti. Kartičky si žáci neukazují.

Typy žádostí o pomoc:

- potřebuji najít ředitelnu,
- jak se dostanu do školní jídelny,
- kde bych našel toalety,
- potřebuji rozměnit papírovou bankovku na mince,
- ztratil jsem klíče, pomoz mi je najít, ...

Tipy

Lepší je pracovat s dětmi stejného věku, skupiny z různých ročníků jsou pro tyto aktivity méně vhodné.

Reflexe

Co jste zažívali v roli žádajícího o pomoc?

Co jste zažívali, když jste se snažili porozumět?

Co myslíte, jak komunikují lidé, kteří nevidí, neslyší?

Seznámení se třemi způsoby dorozumívání u lidí se smyslovým postižením

Vyučující představí dětem tři typy dorozumívacích systémů:

- Braillovo písmo
- Lormovu abecedu
- Znakovou řeč

Viz přílohy.

Žáci si mohou vyzkoušet komunikovat prostřednictvím všech tří způsobů.

Námět na práci s Braillovým písmem:

Do skupiny dostanou žáci jeden vzor s písmem, kartonové papíry, fixy popř. předmět na vytlačení dírek.

Každý ve skupině napíše – protlačí podle vzoru s Braillova písma své jméno na kartičku z kartonu. (mohou napsat i nějaká jiná slova např. jaký jsem – vlastnost a přiřadí ji ke jménu)

Kartičky se jmény mohou žáci umístit na nástěnce.

Své jméno poté mohou ukázat prostřednictvím znakové řeči dle návodu.

Příloha – grafické znázornění abeced

Braillovo písmo

Jednoho dne se malý, čtyřletý chlapec odebral do otcovy dílny, aby si tam hrál. Často viděl otce, jak dělá boty a rozhodl se, že to zkusí také. Vzal šídlo, ostrý a špičatý nástroj, a snažil se jím udělat v kůži díru, tak, jak to dělával jeho otec. Ale šídlo sklouzlo a píchlo chlapce do oka. Zranění bylo tak vážné, že chlapec od té doby na oko už nikdy neviděl. Navíc o nějaký čas později bylo prvním okem infikováno druhé a dítě ztratilo zrak úplně. To se stalo nedaleko Paříže roku 1813. Chlapec se jmenoval **Louis Braille**.

V šesti letech začal navštěvovat vesnickou školu společně s vidoucími žáky. Po dvou letech bylo jasné, že bez možnosti čtení a psaní se víc nenaučí a bez vzdělání skončí na ulici jako žebrák . . .

Měl však štěstí: v deseti letech byl poslán do školy pro slepce v Paříži, jedné z prvních na světě. Podmínky ve škole byly velmi drsné, budova vlhká a nezdravá a disciplína přísná. Žáci se učili některým pracovním dovednostem a jednou týdně chodili na procházku do parku. Učili se však také číst. Písmena, která četli, vyčnívala nad povrch stránky a nechala se tak "číst" hmatem. Takovéto čtení bylo velmi obtížné, neboť rozpoznat jednotlivá písmena nebylo lehké. Písmena byla tisknuta vtlačení šablony z měděného drátu do papíru. Tím vznikl na druhé straně vystouplý tvar příslušného písmene. Protože tento těžkopádný způsob vyžadoval drátěné šablony písmen a lis, neumožňoval písemnou komunikaci mezi slepci navzájem.

V roce 1821 navštívil školu kapitán francouzského dělostřelectva **Charles Barbier**. Přinesl s sebou svůj vynález nazývaný "noční písmo". Toto písmo bylo původně navrženo pro vojáky, aby mohli v noci v zákopech předávat údaje a nemuseli svítit. Sestávalo z 12 vypuklých bodů v různé kombinaci. Systém byl však pro vojáky příliš složitý a armáda ho odmítla.

Mladý **Louis Braille** si rychle uvědomil, jak užitečný by mohl být takovýto systém vyvýšených bodů. Po několik dalších měsíců experimentoval s různými systémy, až našel takový, který používal pouze 6 bodů. Svůj systém zdokonaloval ještě několik dalších let a navíc vyvinul zvláštní kódy pro matematiku a notový záznam. V roce 1827 byla publikována první kniha v jeho slepeckém písmu. Přesto se nový systém neuchytil okamžitě. Někteří konzervativní učitelé měli k němu nedůvěru nebo dokonce odpor.

Louis Braille se posléze stal učitelem ve škole, kde býval studentem. Byl svými žáky respektován a obdivován. Nedožil se však rozšíření svého systému: v roce 1852, ve svých 43 letech, zemřel na tuberkulózu. Braillův systém byl přijat teprve v roce 1854 a od té doby jej užívali slepci v celé Francii.

Koncem 70. let 19. století se Braillovo slepecké písmo dostává přes německou jazykovou oblast do českých zemí. Po několikaletém váhání spojeném s četnými polemikami Braillův znakový systém jednoznačně zvítězil. V nemalé míře k tomu přispěli i sami nevidomí, neboť od počátku přijímali Braillovo písmo s neskrývaným zájmem a radostí, učili se mu mezi sebou navzájem.

Zdroj: <http://www.quido.cz/objevy/braille.htm>

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
u	v	w	x	y	z				

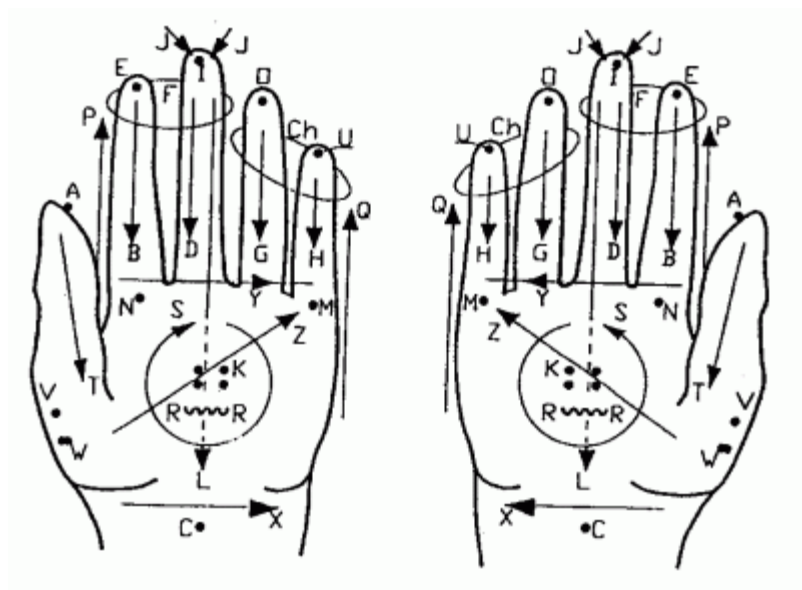
Zdroj:

<http://www.google.cz/search?q=braillovo+pismo&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=W1XHUOGpLI79qQG33oGoBQ&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

Česká verze Lormovy abecedy

Česká modifikace německé úpravy původní Lorm abecedy byla provedena českými hluchoslepými osobami při jejich společném setkání na psychorehabilitační akci organizované sdružením LORM v červnu 1993.

Ke komunikaci se využívá dlaňová strana nejlépe levé ruky, prsty této ruky se drží poněkud napjaté a mírně roztažené. Podle potřeby je možno používat i dlaně pravé ruky. Mluvíci vyznačuje jednotlivá písmena svým ukazováčkem do dlaně a na prsty ruky příjemce sdělovaných informací dle následujícího schématu:



- A – bod na špičce palce
- B – čára po ukazováčku od špičky prstu k dlani
- C – bod na zápěstí
- D – čára po prostředníčku od špičky prstu k dlani
- E – bod na špičce ukazováčku
- F – současné stisknutí špiček ukazováčku a prostředníčku ze strany
- G – čára po prsteníčku od špičky prstu k dlani
- H – čára po malíčku od špičky prstu k dlani
- CH – současné stisknutí špiček prsteníčku a malíčku ze strany
- I – bod na špičce prostředníčku
- J – stisk špičky prostředníčku ze strany
- K – bod čtyř špiček prstů do dlaně
- L – čára po prostředníčku od špičky prstu přes dlaň k zápěstí
- M – bod pod malíčkem
- N – bod pod ukazováčkem
- O – bod na špičce prsteníčku
- P – čára po vnější straně ukazováčku od dlaně ke špičce ukazováčku
- Q – čára po vnější straně malíčku od dlaně ke špičce malíčku
- R – postupné pokládání ukazováčku, prostředníčku a prsteníčku do dlaně
- S – ukazováčkem kruh na dlani
- T – čára po palci od špičky prstu k dlani
- U – bod na špičce malíčku
- V – bod pod palcem
- W – dvakrát bod pod palcem
- X – čára podél zápěstí zleva doprava
- Y – čára pod prsty směrem od ukazováčku k malíčku
- Ý – čára pod prsty směrem od ukazováčku k malíčku a pokračovat po vnější straně malíčku směrem ke špičce malíčku
- Z – šikmá čára přes dlaň od palce k malíčku
- **Dlouhé samohlásky** – krátká čárka na špičce prstu pro příslušnou samohlásku směrem nahoru
- **Háček nad písmeny** – bod mezi palcem a ukazováčkem před příslušnou hláskou

- **Čísla** – lze vyjádřit dvěma způsoby: 1) arabské číslice napsat obrysově do dlaně; označení tisíc, milión, miliarda zkratkou (tis., mil., mld.), 2) použít značení jako v Braillově písmu 1 = A, 2 = B, 3 = C, 4 = D, 5 = E, 6 = F, 7 = G, 8 = H, 9 = I, 0 = J, před číslicí použít čáru obráceného „L“ od zápěstí směrem ke špičce prostředníku
- **„Nerozumím“** – zavřít dlaň
- **Omyl** – lehké klepnutí do dlaně
- **Mezera mezi slovy** – plochou ruky přejet jedenkrát po dlani
- **Otazník** – ukazováčkem vypsát do dlaně obrys otazníku
- **Konec věty** – plochou ruky přejet dvakrát po dlani

Zdroj:

<http://www.google.cz/search?q=lormova+abeceda&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=5ITHUMrEJciq0AWzylGgBA&sqi=2&ved=0CDwQsAQ&biw=1093&bih=538>

o.s. LORM – Společnost pro hluchoslepy, © 1993

Znaková řeč



Zdroj:

<http://www.google.cz/search?q=znakov%C3%A1+%C5%99e%C4%8D&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=k1XHUMGiHufG0QXGvYDoAw&sqi=2&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

Diskuze

Co všechno je potřeba k tomu, aby se lidé mezi sebou pochopili?

Kde vidíte další možnosti, jak komunikovat s lidmi, kteří jsou smyslově handicapovaní?

Zdroje a inspirace:

Lormova abeceda:

<http://www.google.cz/search?q=lormova+abeceda&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=5lTHUMrEJciq0AWzylGgBA&sqi=2&ved=0CDwQsAQ&biw=1093&bih=538>

Braillovo písmo:

<http://www.google.cz/search?q=braillovo+pismo&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=W1XHUOGpLI79qQG33oGoBQ&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

Znaková řeč:

<http://www.google.cz/search?q=znakov%C3%A1+%C5%99e%C4%8D&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=k1XHUMGiHufG0QXGvYDoAw&sqi=2&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

5. – 6. hodina: Maluji, bavím se

Stručná anotace

Kromě lidí, kteří mají smyslové omezení, žijí s námi i lidé s omezením fyzickým či mentálním. V následujícím bloku se budeme věnovat způsobu života lidí s tímto omezením. Uvědomíme si, jak můžeme těmto lidem pomoci a jak s nimi komunikovat.

Potřeby pomůcky

Vodové, temperové nebo prstové barvy, podložky na míchání barev, hadříky, misky s vodou, prázdný papír většího formátu podle počtu skupin

Cíle

Žáci si vyzkouší, jak se lidé s fyzickým omezením pohybují, jaké překážky překonávají, jak mohou být kreativní a plnohodnotní. Posílí si dovednost pracovat ve skupině, respektovat druhé členy skupiny.

Popis, postup

Imprese

Žáky rozdělíme do skupin (4 – 5)

Každá skupina dostane předlohu impresionistického obrazu, temperové nebo prstové barvy, vodové barvy, podložky na míchání barev, hadříky na utírání prstů, misky s vodou, na zdi má každá skupina prázdný papír většího formátu.

Příklad výběru obrazů:

Claude Monet – Dojem, vycházející slunce

Vincent van Gogh – Slunečnice

Potřebné obrazy z období impresionismu lze nalézt v publikaci: PIOJAN, José. *Dějiny umění 8*. Praha: Odeon, 1981, ISBN 80-207-0432-9

Zadání instrukcí

Představte si, že máte pouze ukazováček na jedné ruce, druhá ruka chybí. Vaším úkolem je namalovat obraz podobný předloze, budete míchat barvy a malovat jen pomocí vašeho ukazováčku jedné ruky. Druhou ruku můžete mít v kapse kalhot, za zády. Obraz budete malovat postupně, u „plátna“ - výkresu je vždy jeden člen skupiny, ostatní mohou míchat barvy. Každý, kdo je u plátna maluje jen tak dlouho, dokud má barvu na ukazováčku. Práce končí, až je obraz namalovaný.

Tipy

Lze také malovat se štětcem v ústech, nebo mezi prsty na noze.

Lze udělat formou soutěže na např. 6 skupin po třech. Tedy 6 obrazů. Mezi soutěžícími a papíry s barvami dát asi 8 m a postupně si ti tři předávají štafetu – malovat může pouze jeden dle zadání, když domaluje (nemá na prstě barvu) běží (8m) a předá štafetu dalšímu ze skupiny, ten zase běží a maluje a pořád do kola. Všichni žáci jsou zapojeni, hra má větší spád.

Reflexe

Volné psaní na téma, jak jsem se cítil/a co jsem prožíval/a, co mě těšilo a jaké obavy jsem překonával/a.

Žáci píší tři minuty. Potom je vyzve učitel/ka k tomu, zda se chce někdo podělit s ostatními. V případě, že ano, přečte svůj zápis. Ostatní poslouchají a nekomentují.

Varianta:

Najdi si ve třídě kamaráda, se kterým jsi ve skupině nepracoval, své záznamy si vzájemně přečtěte.

Poznámky

Pokud bude ještě dostatek času, žáci si mohou zahrát ještě jednu hru.

Žáci sedí v kruhu na židlích. Jednomu žákovi položíme do klína nějaký předmět (míč, pomeranč, jablko). Úkolem je poslat předmět po kruhu tak, že se ruce nesmí dotknout předmětu.

Je to hra zábavná, ale náročná. Vyučující dohlíží na pravidla a bezpečnost.

Diskuze

V tomto případě už bylo volné psaní jako forma zpětné vazby.

7. – 8. hodina: Sportuji

Stručná anotace

Lidé s handicapem jsou nedílnou součástí společnosti. Jak jsme si už ukázali, dokážou malovat, bavit se a také soutěžit. Příkladem jsou i sportovní aktivity a velký význam mají právě hry paralympijské.

Potřeby pomůcky

Flipchartový papír, fixy, různé zdroje na vyhledávání informací, počítač

Cíle

Žáci popíší společné rysy olympijských a paralympijských her. Pojmenují význam aktivního způsobu života lidí s handicapem. Najdou si jednoho sportovce, o kterém vytvoří prezentaci a připraví si strukturu otázek pro rozhovor s tímto sportovcem. Naplánují pět disciplín s různým omezením a vyzkouší si je absolvovat.

Žáci pracují ve dvojici, ve skupině, využívají informační technologie – vyhledávají, zpracovávají informace a prezentují.

Popis, postup

Brainstorming:

Co si představíte, když se řekne olympiáda?

Jak souvisí olympiáda s paralympiádou?

Své odpovědi si žáci zapisují k sobě, poté sdílejí všichni. Myšlenky se zapisují na flip.

Doporučení – označení společných rysů olympiád čili, co mají obě akce společné.

Práce ve skupinách

1. Rozdělení do skupin
2. Vyhledávání informací:
 - vyhledejte v dostupných zdrojích co nejvíce informací o paralympiádě
 - prezentujte, jaký význam má aktivita pro lidi s omezením
 - vyhledejte konkrétního sportovce, popište v jakých disciplínách soutěží a vytvořte strukturu otázek, které byste mu položili v rozhovoru
 - svou prezentaci zpracujte v power pointu
3. Prezentace skupin
4. Příprava soutěží - představte si, že připravujete sportovní soutěž pro své vrstevníky, kteří mají různá omezení. V každé skupině navrhnete 2 sportovní disciplíny, které byste zařadili do sportovního setkání.
5. Za třídu vyberte 5 sportovních disciplín, které připravíte a sami vyzkoušíte.
6. Příprava na následující hodinu.

Tipy

Místem realizace disciplín může být tělocvična, školní hřiště, chodba školy nebo třída. Někteří žáci mohou být v roli novinářů, komentátorů.

Pro akčnější skupiny lze zvolit nebo doplnit nějakou akčnější hru, např. ze zásobníku Zlatého fondu her – Prázdninová škola Lipnice.

Poznámky

Při realizaci sportovního utkání si účastníci vytváří nějaký handicap (např. skáčou jen na jedné noze, zavážou si oči, pohybují se pouze vsedě, ...)

Diskuze

Co vám pomohlo při přípravě disciplín?

Co všechno jste museli zvážit a prodiskutovat?

Jaké to je vcítit se do člověka s nějakým druhem omezení?

Zdroj a inspirace: KRATOCHVÍL, Lukáš. *Londýnská paralympiáda skončila. Češi získali jedenáct cenných kovů.* [online]. [cit. 10. 11.2012]. Dostupný na WWW: http://www.denik.cz/ostatni_sport/londynska-paralympiada-skoncila-cesi-ziskali-jedenact-cennych-kovu-20120910.html

9. - 10. hodina: Paralympiáda, nadace

Stručná anotace

Ve vyspělých společnostech existují nadace, spolky, které se věnují myšlence jak více pomoci lidem s postižením zapojit se do normálního života. Součástí hodiny bude popis poslání těchto organizací. K završení celého bloku budou také formulace doporučení, jak se k lidem s handicapem chovat.

Potřeby pomůcky

Podle zvolených způsobů sportovních disciplín.

Cíle

Po přípravné fázi v předchozích hodinách si žáci vyzkouší soutěžit s omezením, vyhodnotí si svůj zážitek a pojmenují doporučení, jak se chovat k lidem s různými druhy postižení. Najdou způsoby, jak lze pomoci prostřednictvím různých nadací a společenství.

Popis, postup

Realizace naplánovaných sportovních disciplín – žáci se stanou sportovci s handicapem a zapojí se do připravených sportovních činností.

Reflexe

Žáci vytvoří pět doporučení, jak se lze chovat k lidem s handicapem. Doporučení lze napsat na větší papír a vyvěsit na viditelné místo ve třídě.

Diskuze:

Slyšeli jste už o Kapce naděje, Světlušce?

Co mají tyto dvě nadace společného?

Dokážete najít další nadační organizace?

Kde byste hledali?

Příloha - Světluška

O Světlušce

Světluška je dlouhodobý projekt Nadačního fondu Českého rozhlasu založený na solidaritě a dobré vůli lidí, kteří se rozhodli darovat nevidomým trochu světla.

Světluška pomáhá dětem a dospělým s těžkým zrakovým postižením. Je oporou pro ty, které nelehký životní osud postavil před každodenní výzvou: znovu a znovu se učit životu ve tmě - bez pomoci jednoho z nejdůležitějších lidských smyslů.

Patronkou projektu je zpěvačka ANETA LANGEROVÁ.

Zdroj: OPLATKOVÁ, Martina. *Světluška svítí nevidomým už šest let* [online]. [cit. 9.10.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=799>

Tipy

Z některých žáků lze vytvořit tým, který bude zaznamenávat průběh této malé paralympiády. Výsledkem může být článek s fotografiemi či odkaz na školním webu s krátkým videozáznamem.

Lze rozdělit žáky na například čtyři skupiny, každá skupina si vybere fiktivní zemi, kterou bude reprezentovat, vytvoří si vlajku, hymnu a vybere jednu disciplínu na ven a jednu dovnitř. V hromadném hlasování se vyberou pak 4 disciplíny. Např.:

- Goalball – skutečný paralympijský sport (nevidomé trojice brání a útočí míčem s rolničkou)
- Opičí dráha pro nevidomé – obratnostní dráha pro nevidomé s vodičem
- Bowling pro nevidomé s vodičem
- Skok daleký – pro jednonohé

Na konci provést vyhodnocení a vyhlásit nejlepší tým.

Poznámky

Žáci zformulovaná doporučení mohou stvrdit svým podpisem.

Pětílístky můžeme vyvěsit na nástěnce třídy.

Diskuze, zpětná vazba

Vytvořte pětílístek na téma handicap:

1. Řádek: Handicap
2. Řádek: Jaký je? Dvě slova.
3. Řádek: Co dělá? Tři slova.
4. Řádek: Věta. Čtyři slova.
5. Řádek: Synonymum pro slovo handicap. Jedno slovo.

Grafické znázornění pětílístku:

1. Handicap
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

6. Vytvořený pětílístek čtou žáci jeden po druhém, příklady vybraných pětílístků mohou být součástí prezentace na webových stránkách školy nebo ve školním časopise.

Doporučení k celé dílně Jak se žije s handicapem – využít jako projektový den v rámci adaptačního výjezdu.

Osobnostní a sociální rozvoj žáků

Cíle

Program vedoucí k sebepoznání, k vyhodnocení míry sebeuvědomění, k posouzení silných stránek a k hledání možností posunu v oblasti hodnotového a postojeového utváření osobnosti dospívajícího jedince.

Vymezení základních pojmů a terminologií

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.

Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žákovská skupina a stávají se jím běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení různých situací (např. konfliktů)
- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k akceptaci různých typů lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy Osobnostní a sociální výchovy jsou členěny do tří částí, které jsou zaměřeny na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Pro jejich realizaci je užitečné zařazovat do výuky ta témata, která reflektují aktuální potřeby žáků, popřípadě vycházejí ze vzájemné domluvy s nimi. Všechna uvedená témata se uskutečňují prakticky, prostřednictvím vhodných her, cvičení, modelových situací a příslušných diskusí.

Vzhledem k tomu, že se jedná o živá setkání dotýkající se osobní existence, je třeba počítat s tím, že na různé věci budou mít žáci různé názory, že se může objevit odmítání témat či technik, ostých, případně že některé hry tzv. nevyjdou. Právě tyto okamžiky však bývají v Osobnostní a sociální výchově velmi užitečné, neboť nabízejí příležitost k přemýšlení o tom, co se děje.

Osobnostní rozvoj

- **Rozvoj schopností poznávání** – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení
- **Sebepoznání a sebepojetí** – já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samému; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí
- **Seberegulace a sebeorganizace** – cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času
- **Psychohygienu** – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; organizace času; dovednosti zvládání stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění – relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích
- **Kreativita** – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, tvořivosti v mezilidských vztazích)

Sociální rozvoj

- **Poznávací schopnosti** – vzájemné poznávání se ve skupině/třídě; rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí
- **Mezilidské vztahy** – péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respekt, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- **Komunikace** – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); specifické komunikační dovednosti; dialog (vedení dialogu, jeho pravidla); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci
- **Spolupráce a soutěživost** – rozvoj individuálních dovedností pro spolupráci (nesouhlas, odpor apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro spolupráci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro zvládání soutěže a konkurence
- **Morální rozvoj**
- **Řešení problémů a rozhodovací dovednosti** – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí – problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů
- **Hodnoty, postoje, praktická etika** – vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne

Zdroj: JEŘÁBEK. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 11.12.2012].
Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Související pojmy

Metody použitelné v osobnostní a sociální výchově:

Brainstorming

Činnosti s akcentem na fyzickou stránku, pohyb apod.

Dialog, diskuze, rozhovor

Dotazníkový princip (princip „otázka – odpověď“)

Simulační metody viz Metody výše

Kompetitivní situace

Kresebný princip (princip „pastelka – papír“)

Monolog

Neverbální techniky

Percepce (a koncentrace)

Práce s prostorem

Psací technologie (princip „tužka – papír“)

Relaxačně-suggestivní a uvolňovací princip

Reálné situace

Simulace

Situační analýza

Specifické signalizace

Textová analýza

Verbalizované/psané transformace

Transformace s estetickou dimenzí

Úkolově kooperativní situace

Vizualizace/imaginace (práce s vizuálními, ale i zvukovými, hmatovými jinými představami)

Zvukové exprese

Fundovaný popis těchto metod i s příklady lze nalézt:

Zdroj: VALENTA, Josef. *Metody pro výuku osobnostní a sociální výchovy* [online]. [cit. 11. 12. 2012].
Dostupný na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9069/metody-pro-vyuku-osobnostni-a-socialni-vychovy.html/>

Klíčová slova

- sounáležitost
- sebevědomí
- pocít vlastní hodnoty

- bezpečné prostředí
- sebepoznání
- sebepojetí
- seberegulace
- empatie
- mezilidské vztahy
- komunikace
- řešení problémů
- hodnoty
- postoje
- etika chování

1. hodina: Symbol třídy

Stručná anotace

Aktivita zaměřená na posílení pocitu sounáležitosti ve třídě a příslušnosti ke třídě. Aktivita využívá znalosti žáků z předmětů dějepis a výchova k občanství v oblasti středověké symboliky, jako příslušnosti k rytířskému řádu, který je postaven na určitých hodnotách a principech statečnosti, hrdosti, pravdomluvnosti.

Potřeby pomůcky

Papíry, kreslicí potřeby, lepidlo, nůžky, fixy

Cíle

Prostřednictvím kreativního vyjádření žáci posílí svou náležitost k sobě navzájem v kontextu třídy.

Popis, postup

Brainstorming – Co všechno víte o erbech?

Jaké erby znáte? Jak vypadají? K čemu slouží? Komu patří? Co symbolizují?

Doporučení: vyučující může mít připraveny ukázky konkrétních erbů.

Také my jako třída můžeme mít svůj erb, který bude symbolizovat naše společenství.

Skupinová práce

Zadání úkolu:

Každá skupina vytvoří návrh erbu pro třídu.

Ve svém návrhu zohlední to, co třídu vystihuje a zároveň odlišuje od jiných tříd (zájmy, společné prožitky, místo, věk, zaměření, barvy, ...)

Na úkol bude stanoven čas.

Prezentace návrhů erbů.

Reflexe

Které návrhy vás oslovily a proč?

Co bychom tedy mohly mít v našem erbu?

Poznámky

Žáci tvoří společné dílo, které je bude prezentovat navenek. V případě, že se nebude možné domluvit na jednom erbu, může se erb zpracovat, jako tzv. čtvrcený tzn., že erb je poskládán z návrhů skupin.

2. hodina: Klíče setkání

Stručná anotace

Aktivita je zaměřená na rozvoj empatie a posílení pozitivních vztahů ve třídě.

Potřeby pomůcky

Osobní klíče, volný prostor pro rozhovor ve dvojici

Cíle

Žáci emočně poznávají jeden druhého, posilují pozitivní vazby ve skupině. Současně vyhodnocují své postavení v rámci kolektivu třídy.

Popis, postup

1. Vyzveme žáky, aby si vyndali své osobní klíče
2. Rozdělíme je do dvojic
3. Poté si žáci vzájemně vypráví o svých svazcích klíčů
4. Vypráví se o vztahu k jednotlivým klíčům jejich významu pro život majitele
5. Následuje prezentace osobních poznatků pocitů o partnerovi ve dvojici

Reflexe

- Co nového setkání přineslo?
- Co jste se dověděli?
- Jaké jste měli pocity při sdílení?

Poznámky

Může se stát, že volba druhého do dvojice negativně ovlivní průběh; vadí například (i nepřekonatelně), že se jeden dotýká soukromí druhého. V tom případě je nutné o negativních prožitcích mluvit a nelitovat toho, spíš využít.

Inspirace a zdroj: Multikulturní centrum, *INTERKULTURNÍ DÍLNA PŘEDSUDKY (Metodika pro učitele na téma předsudky a stereotypy)*. Dostupná na WWW:

http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf

3. hodina: Semafor mých zpráv

Stručná anotace

Činnost je zaměřena na sebeuvědomění, prosazení, sebepoznání. Žáci budou porovnávat jak svá práva, tak i své povinnosti.

Potřeby pomůcky

Volné papíry, fixy, připravené barevné kruhy, lepidlo

Cíle

Žáci prostřednictvím prožitkové aktivity budou pojmenovávat svá práva a také je reflektovat se svými povinnostmi. Budou posilovat dovednost posoudit a sdělit svůj názor.

Popis, postup

1. Rozdělíme žáky do tří skupin (tady se nabízí rozdělení podle barev červená, oranžová, zelená).
2. Vyzveme je, aby přemýšleli, jak se někteří dospělí chovají k dětem.

Jedna skupina má na pomyslném semaforu červenou a má za úkol najít příklady chování vůči dětem, které je **nepřípustné**.

Druhá skupinka je oranžová a vymýšlí situace, jak se dospělí chovají k dětem a lze toto chování vnímat i **dobře i špatně**.

A třetí skupinka má barvu zelenou a vymýšlí chování dospělých, které je správné a **pro děti užitečné**.

3. Žáci vymýšlejí různé příklady a snaží se ve skupince o nich diskutovat. Pak své nápady sepíší do barevných kruhů (červený, oranžový, zelený) a nalepí na velký společný papír. Celá třída je pak rozebere společně. Je dobré se ptát, zda přemýšleli o skutečných událostech, či si vymýšleli. Dobré je i porovnání, která skupina našla příkladů nejvíce. Je dobré rozvinout co nejširší diskuzi.

Diskuze

Které chování dospělých je ti nejvíce nepříjemné?

Stalo se ti to někdy?

Viděl jsi to někdy u druhých (ve filmu, v knize, z vyprávění...)?

Proč to dospělí dělají? Jaké k tomu mají důvody? Jak to komentují? Jak by to mělo být „správně“?

Které chování máš nejraději?

Kdo z tvého okolí se tak chová?

Kromě práv jsou ale také povinnosti? Jaké povinnosti máš ty?

Jak bys jednal v roli dospělého ty?

Inspirace a zdroj: Multikulturní centrum, *INTERKULTURNÍ DÍLNA PŘEDSUDKY (Metodika pro učitele na téma předsudky a stereotypy)*. Dostupná na WWW:

http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf

4. hodina: Já jsem výjimečný

Stručná anotace

Jsou žáci, kteří se nebojí prosazovat a v některých situacích i za každou cenu, jsou ale i takoví, kteří jsou spíše submisivní, nenápadní a vypadají bojácně. Aktivita je zaměřená na posílení sebevědomí a sebeuvědomění.

Potřeby pomůcky

Volné listy papíru, fixy, staré časopisy, psací potřeby

Cíle

Žáci si prostřednictvím výtvarného prožitku vyzkouší svou sebe prezentaci a uvědomí si svou výjimečnost.

Popis, postup

Vyučující zadá žákům instrukci:

Uvědomte si, že každý z nás je výjimečný. Pokuste se ve svých představách pojmenovat, v čem jste výjimeční právě vy.

Zadání:

Vypracujte koláž svého já s pomocí obrázků z časopisů. Obrázek můžete dokreslit za pomoci pastelky, tužky, propisky, fix.

Po dobu 20 minut budete pracovat samostatně.

Vernisáž – vystavení prací v prostoru, aby si každý mohl prohlédnout ostatní výstupy.

Reflexe prostřednictvím jednoduchého formulačního dotazníku. Žáci mohou sdílet se spolužáky. Tento dotazník může být součástí žákova portfolia.

Formulační dotazník:

Já jsem výjimečný
v
při
když
protože
jsem to já

Poznámky

Někdy je potřeba překonat počáteční odpor pramenící z ostychu. Vyučující musí ošetřit situaci tak, aby nedošlo k výsměchu či jiným negativním projevům.

Diskuze

Jak se ti hledala tvá výjimečnost?

Co tě překvapilo? Bylo to těžké? Proč?

Proč někdy lidé neumí pojmenovat svou jedinečnost?

Co uděláš, abys svou výjimečnost neztratil? Abys ji rozvinul?

Tip na závěr: odpovědi na otázky mohou žáci formulovat písemně a anonymně prezentovat na určeném místě (nástěnka, balicí papír, třídní časopis, ...)

Tipy

Pokud se žáci stydí „pochválit“ před ostatními, lze využít písemné zpracování úkolů.

Inspirace a zdroj: Multikulturní centrum, *INTERKULTURNÍ DÍLNA PŘEDSUDKY (Metodika pro učitele na téma předsudky a stereotypy)*. Dostupná na WWW:

http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf

5. hodina: Místo vedle mě je volné (Místo po mé pravici je volné)

Stručná anotace

Aktivita je zaměřená na formulaci pozitivní charakteristiky. Střídáním žáků zajistí pozornost všem žákům ve třídě, ve skupině.

Potřeby pomůcky

Uspořádání židliček do kruhu, jedna židlička navíc.

Cíle

Žáci si prostřednictvím pozitivních formulací o svých spolužácích uvědomí, že lze najít něco dobrého i na lidech, kterým doposud nevěnovali pozornost.

Popis, postup

1. Žáci se s vyučujícím posadí do kruhu na židle.
2. Učitel nechá jednu židli po své pravé ruce volnou.
3. Následně dochází k výměně informací.

Vyučující zahajuje větou: "Místo vedle mě je volné pro Káju, protože umí rozdávat dobrou náladu." Kája si sedne na volné místo vedle učitele. Tím se uvolní jeho vlastní židle.

Hráč, který má tuto volnou židli po pravé ruce, opět začíná: "Místo vedle mě je volné pro..., protože....". Výměny probíhají do té doby, než hra začne ztrácet napětí, tj. žákům se již nedaří formulovat pozvání na místo vedle sebe a časové prodlevy jsou příliš dlouhé.

5. Učitel by měl dbát na plynulost aktivity. Záleží však na citu učitele pro skupinovou dynamiku. Je třeba odlišit prázdné bezradné ticho od ticha tvořivého, kdy mohou padnout nejcennější pozvání (ocenění).

Poznámky

Někdy může dojít k tomu, že vyměňované informace jsou trochu banální. Vyučující by měl dbát na to, aby aktivita probíhala plynule a bezpečně.

Tipy

Aktivita je lepší dělat v menších skupinách (cca 10 žáků).

Reflexe

Hra je založena čistě na prožitku. Žáci získávají informace o tom, jak jsou vnímáni druhými.

Vyučující se může na závěr zeptat:

1. Kdo byl překvapen nějakým pozváním?
2. Co tě na tom překvapilo?
3. Jak jste vnímali některá pozvání?

Inspirace a zdroj: KŘÍŽ, Petr. *Kdo jsem, jaký jsem* [online]. Aisis, 2005 [cit. 11. 12. 2012]. Dostupný na WWW: http://aisis.cz/archiv/publikace/kdo_jsem_jaky_jsem.pdf

6. hodina: Čtyři rohy

Stručná anotace

Aktivita je zaměřená na poznání toho, že hodnoty a názory lidí mohou být různé a každý má na svůj názor právo. Každý má také právo se svým názorem naložit podle svého, tedy přiznat ho, hájit ho, nepřiznat ho, schovat se v davu, vystoupit s ním na veřejnost atd.

Potřeby pomůcky

Archy balicího papíru s dobře čitelnými číslicemi 1 – 4.

Cíle

Žáci posílí svoji dovednost rozhodnout se a vyjádřit svůj postoj.

Popis, postup

Do rohů místnosti umístíme číslice 1, 2, 3, 4 na stěnu tak, aby byly dobře vidět.

Vyučující oznámí žákům vždy jednu otázku se čtyřmi možnostmi.

Žáci se postaví k tomu číslu, které odpovídá jejich nejpravděpodobnější odpovědi. Na rozhodnutí žáků je třeba vyčlenit čas. Žákům je potřeba říci, aby zvolili tu možnost, která se k nim nejvíce hodí, se kterou nejvíce souhlasí.

Žádná z otázek nemá správnou a nesprávnou odpověď! Žádná volba nemůže být lepší nebo horší! Všechny možnosti jsou správné!

Hru začínáme jednoduchými otázkami. Např.:

Jaké barvě dáš přednost? (Červená, zelená, modrá, žlutá);

Jaké roční období máš nejraději? (jaro, léto, podzim, zima);

Kterému sportu dáš přednost? (atletika, gymnastika, fotbal, bojová umění);

Kterou míčovou hru máš nejraději? (fotbal, volejbal, basketbal, házená, ...);

Na jaký bys jel raději výlet? (na hory lyžovat, jet na lodi řeku, koupat se k moři, chodit po horách);

Myslím si o sobě, že jsem (trochu jiný než ostatní, úplně stejný jako ostatní, trochu horší než ostatní, trochu lepší než ostatní);

Co si o mně myslí jiní lidé mě; Jsem spíš ...; Je pro mě důležité, apod.

Lze využít i další otázky například z publikace *Kdo jsem, jaký jsem* od Petra Kříže (str. 73-76), odkaz na publikaci viz níže).

Tipy

Žáci se v jednotlivých rozích mohou setkat s příznivci stejného názoru. Učitel podněcuje debaty v rozích o tom, proč dali přednost právě této volbě. Po každé položené otázce může následovat reflektující otázka na důvod volby.

Poznámky

Některé otázky mohou být komplikované, proto dejte předem dětem možnost neúčastnit se těch otázek, které jim budou nepříjemné. I to je jejich názor a mají na něj právo. Pro žáky je užitečné formulovat zdůvodnění svého výběru, na druhou stranu učitel musí volit citlivý přístup, aby žáky

nezastrašil pro příští aktivitu. Tato aktivita neplní diagnostickou funkci, slouží pouze jako cesta k rozvoji dovedností žáků.

Reflexe:

Které otázky vás potěšily?

Které otázky vás zaskočily?

Jak jste se viděli při rozhodování? Jak snadno se rozhodujete?

Inspirace a zdroj: KŘÍŽ, Petr. *Kdo jsem, jaký jsem* [online]. Aisis, 2005 [cit. 11. 12. 2012]. Dostupný na WWW: http://aisis.cz/archiv/publikace/kdo_jsem_jaky_jsem.pdf

7. hodina: Zrcadla

Stručná anotace

Aktivita, která poskytuje žákům možnost zamyšlení nad sebou samými. V dnešní době je důležité, jak se umí jedinec prezentovat, a to v různém kontextu. V této aktivitě se zaměřujeme na pojmenování silných a slabých stránek.

Potřeby pomůcky

Prázdný list papíru, krabička se zrcátkem, psací potřeby

Cíle

Žáci pojmenují své silné a slabé stránky a v další fázi posílí svou schopnost sebe prezentace.

Popis, postup

Icebreaker

Žáci sedí v lavicích nebo v kruhu.

Vyučující sdělí žákům, že pošle po třídě krabičku, do které se každý podívá a uvidí v ní jedinečnou osobnost. Žáci mlčí po celou dobu aktivity.

Vyučující pošle krabičku s víčkem, na dně krabičky je přilepené zrcátko.

Žáci si postupně jeden po druhém krabičku posílají. Každý žák se podívá do krabičky.

Až se krabička vrátí zpět k vyučujícímu, ten se zeptá:

Jakou výjimečnou osobnost jste viděli v krabičce?

Co jste si mysleli?

Jaké je to být výjimečnou osobností?

Mé přednosti a slabiny

1. Žáci si na volný list nakreslí obrys velkého zrcadla. Zrcadlo si rozdělí na dvě části – v horní je napsáno **MÉ PŘEDNOSTI** – tzn., vážím **si na sobě**, ve spodní části **MÉ SLABINY** – tzn., mohu **ještě zlepšit**.
2. Žáci přemýšlí, co o sobě do příslušných kategorií vepsat. Požadujeme, aby žáci přišli alespoň na tři vlastnosti v obou kategoriích.
3. Je nutné povzbuzovat žáky, aby psali i svá pozitivní hodnocení, přestože je nejdříve nevidí.
4. Po vyplnění zrcadel mají žáci možnost seznámit spolužáky se svými přednostmi a slabinami. Spolužáci mají právo se k tomu vyjádřit souhlasně či nesouhlasně. Zrcadla dětem zůstávají.

Poznámky

V ojedinělých případech může být tato technika pro děti obtížná, proto do ní děti nenutíme.

Činnost se dá upravit následovně:

Každý žák si na své místo v lavici připraví nakreslené zrcadlo, ostatní spolužáci chodí po třídě a dopisují do zrcadel svých spolužáků jejich přednosti – co si na nich váží, co na nich oceňují. Nepíší slabé stránky. Ty si pak popíše žák sám, až se vrátí na své místo.

Učitel velmi dbá na to, **aby si žáci navzájem psali pouze pozitiva**.

Žáci napíší jakýsi „sumář“ předností a slabin na velký papír. Nekonfrontují se při této činnosti, jen zapisují. Ve třídě tak vznikne prostor pro diskusi o vnímání některých lidských vlastností.

Tipy

Je možné nejdříve provést aktivitu „Icebreaker“ – zrcátko – potom reflektovat s návazností na hodinu Můj vzor – žákům se předvede např. vzor lektora (ukázka Forest Gump). Poté si žáci vyberou svůj vzor – v rámci řízené diskuse.

Poté je možné pokračovat aktivitou Zrcadlo + sumář – zhodnocení – slabé – silné stránky. Lze navázat ihned na slabých stránkách na pozitivní zpětnou vazbu s aktivitou.

Reflexe

Jak jste přemýšleli? Co vám pomohlo určit silné a slabé stránky?

Co bylo jednodušší?

Proč je snazší hledat slabé stránky?

Proč není dobré nemít žádné slabší stránky?

Proč o silných a slabých stránkách mluvíme? K čemu je to dobré?

Inspirace a zdroj: Multikulturní centrum, *INTERKULTURNÍ DÍLNA PŘEDSUDKY (Metodika pro učitele na téma předsudky a stereotypy)*. Dostupná na WWW:

http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf

8. hodina: Sponzorský dar

Stručná anotace

Aktivita je zaměřena na trénink rozhodovacích dovedností v kontextu řešení komplikované situace. Třída dostává imaginární sponzorský dar v určité finanční výši a žáci se mají rozhodnout, k čemu, na jaký účel, tyto prostředky vynaloží.

Potřeby pomůcky

Uspořádání třídy do „hnízd“ (usazení pro jednu skupinu). Balicí papíry, fixy.

Cíle

Žáci posílí své dovednosti k řešení problémových situací.

Popis, postup

Učitel žákům sdělí legendu o získání sponzorského daru.

Zadání:

Dohodněte se ve skupině, jak bychom tento sponzorský dar mohli jako třída využít.

Práce ve skupině:

- skupina se snaží dopracovat k výsledku
- členové skupiny předkládají své náměty a diskutují o nich
- dohodnou se na řešení
- návrh řešení zpracují formou plakátu
- připraví se na prezentaci – vytvoří soubor argumentů, proč zrovna jejich návrh by měl být přijat

Prezentace skupin před třídou.

Rozhodnutí:

- žáci si zvolí, jakou formou budou rozhodovat o vítězném návrhu (tajné hlasování, veřejné hlasování, ...)
- rozhodovací proces, který už vede k výsledku

Reflexe

Jak vaše skupiny pracovaly? (Popište, jak jste se dopracovali k výsledku.)

Jak jste se cítili při řešení tohoto úkolu?

Co byste nyní udělali jinak?

Za co byste se chtěli ocenit?

9. hodina: Přebíjená

Stručná anotace

Kreativita podporuje rozvoj myšlení a schopnost učit se. Aktivita je zaměřena na rozvoj tvorby formulací z pohledu positivity a negativity na základě společně tvořeného příběhu.

Potřeby pomůcky

Židle uspořádané do kruhu, nebo prostor pro sezení na zemi (na koberci, v přírodě)

Cíle

Žáci si rozvíjí svou kreativitu a schopnost reagovat na neočekávané situace.

Popis, postup

Žáci se posadí do kruhu a vyučující vymyslí nějakou nebezpečnou, ohrožující situaci (reálnou nebo fantastní) např. „už tři dny prší a voda v potoce pod naším domem začíná nebezpečně stoupat“.

Potom ukáže na někoho v kruhu a jeho úkolem je dát do situace nějaký pozitivní zvrat, který situaci změní k lepšímu nebo ji zachrání.

Žák sedící vedle toho, kdo vymyslel pozitivní vývoj situace, reaguje opět negativním zvratem v situaci.

Tímto způsobem žáci postupují směrem po kruhu, v kterém sedí a vymýšlejí další a další situace až do chvíle, kdy někdo neví, jak by pokračoval – ten vypadává ze hry a ostatní pokračují dál. Důležité je udržet rychlé tempo hry, aby měla spád.

Náměty situací mohou být z oblasti pohádek, přírodních katastrof, sci-fi atd.

Příklad hry:

Vyučující: To nééé! Táhle letí čtyřhlavý drak.

1. žák: Ale princ už je na cestě a zachrání nás.

2. žák: To nééé! Princ to určitě nestihne.

3. žák: Ale princ má létajícího koně a táhle letí.

4. žák: To nééé! Princezna mává na prince a ten v nepozornosti padá z koně.

5. žák: Ale princ naštěstí spadl do rybníka.

6. žák: To nééé! Princ neumí plavat a topí se!

7. žák: Ale hodný vodník Česílko už prince zachraňuje a vytahuje z vody.

8. žák: To nééé! Drak se blíží k princovi a ten leží na břehu a nehýbá se.

9. žák: Ale princezna běží k princovi a dává mu úspěšně umělé dýchání.

10. žák: To nééé! Drak už sežral vojáky, kteří bránili princeznu a stojí těsně za princeznou.

11. žák: Ale princezna je statečná a rozhodne se zachránit sebe i prince a proto vytáhne kouzelný nápoj z kapsy.

12. žák: To nééé! Nápoj jí vyklouzl z ruky.

13. žák:

Poznámky

Aktivita může probíhat i v menších skupinách, které písemně zaznamenávají příběh. Na konci hodiny skupiny prezentují svůj příběh.

Diskuze

Učitel se žáky reflektuje postup:

Kdybyste teď měli tvořit příběh znovu, jak byste postupovali nyní?

Co vám pomohlo vytvořit příběh?

Jak jste respektovali myšlenky ostatních členů skupiny?

10. hodina: Mandala třídy

Stručná anotace

Mandaly jsou velmi starou pomůckou při přemýšlení ve vztahu sám k sobě. Jejich původ sahá do indické a tibetské tradice. Slovo „mandala“ pochází ze staroindického jazyka a znamená „kruh“. Uvnitř kruhu nacházejí svůj řád struktury, které mají střed, centrum a rozvíjejí se směrem od něho nebo k němu.

Potřeby pomůcky

Papíry, barevné papíry, pastelky, fixy, nůžky, lepidlo

Cíle

Na základě relaxační techniky si žáci uvědomí sami sebe jako součást celku. Na samostatnou práci pak navazuje práce kolektivní.

Popis, postup

Nejdříve učitel objasní pojem mandaly a ukáže pár obrázků. Zdůrazní, že každá mandala má střed a všechno uvnitř je společně propojeno – myšlenkou, významem, barvami, symboly, atd.

Navrhne jim, že si vytvoří svou třídní mandalu na téma spolupráce a sounáležitost.

1. Každý žák si obkreslí obě dlaně na různé barevné papíry nebo na papíry bílé. Do dlaní, prstů nakreslí pár znaků, symbolů, které ho charakterizují. Ruce vystřihne.
2. Na velký formát balicího papíru pak všichni přikládají své ruce do tvaru mandaly, aby jejich prostřednictvím znázornili spolupráci a sounáležitost v jejich třídě.
3. Nakonec ruce přilepí. Dokončit koláž lze ještě prostřednictvím propojení různých linek, čar, atd.
4. Konečnou podobu mandaly umístí na viditelné místo ve třídě.

Mandala



Tipy

Mandalu lze udělat i tak, že každý žák dostane prázdnou výseč z kruhu mandaly a tu si znázorní tak, aby ho vystihovala barevně, symboly, slovy. Mandala se může pak kompletovat podle data narození (jednotlivé díly mandaly se skládají za sebou od ledna do prosince).

Po vytvoření mandaly je vhodné ji porovnat s úvodním erbem a zaznamenat shody i rozdíly – posuny ve vnímání i postojích.

Poznámky

Při samostatné práci na mandale může učitel pustit nějakou relaxační hudbu.

Diskuze

Co vám šlo hlavou, když jste pracovali samostatně?

Jak jste se zamýšleli nad tím, jak využijete své dlaně pro znázornění sama sebe?

Zdroj a inspirace: DAHLKE, Ruediger. *Mandaly světa*. Olomouc: fontána, 1990, ISBN 978-80-7336-628-5

Doporučení k celé dílně Osobnostní a sociální rozvoj žáků – využít formu samostatných hodin.

Jakou kariéru si mohu budovat

Cíle

Orientace na budoucnost především na volbu povolání a s ní související výběr střední školy.

Dospívající žijí převážně přítomností, budoucností se hlouběji nezabývají nebo jim pohled na ni činí značné potíže. Volba cesty dalšího vzdělávání je však založena na předpokladu, že žáci poznají sami sebe a naučí se plánovat svoji budoucnost.

Propojenost s rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání

ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Očekávané výstupy

Žák:

- orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí
- posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravě

Zdroj: JERÁBEK. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Vymezení základních pojmů a terminologií

Profesní orientace - utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a představy budoucnosti na základě vnímání vlastních schopností a dovedností významných pro výběr povolání.

Volba povolání – dlouhodobý proces přípravy žáků pro jejich volbu povolání. Součástí tohoto procesu je rozhodování o vlastní profesní dráze.

Výchova k volbě povolání je součástí všeobecného vzdělávání, které zahrnuje přípravu na svět práce, postupnou profesní orientaci a pomoc při volbě profesní dráhy. Rozšiřuje obecně pracovní kompetence a předprofesní dovednosti, seznamuje s trhem práce, povinnostmi a právy pracujících, vztahy na pracovišti mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, poskytuje vhled do charakteristických rysů a typů zaměstnání, seznamuje se socioekonomickým statusem profesí atd. (viz Průcha, Walterová. Mareš, 2003)

Rozhodování dospívajících žáků je vzhledem k jejich fyzickému a psychickému vývoji obtížný. Sami žáci v tomto věku si neumí představit svou budoucnost, neví, jaké povolání by chtěli v budoucnu vykonávat. Často se při rozhodování řídí přáním rodičů, rozhodnutím kamarádů, někdy hraje důležitou roli ekonomická situace rodiny, aj.

Související pojmy

- **trh práce** – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce
- **volba profesní orientace** – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb
- **možnosti vzdělávání** – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby

- **zaměstnání** – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů
- **podnikání** – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání

Zdroj: JERÁBEK. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Kariérové poradenství

Kariérové poradenství v sobě zahrnuje širokou škálu informačních, poradenských, diagnostických, motivačních i vzdělávacích činností, které sledují společný cíl: pomoc jedinci při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze, zejména mapováním jeho vlastních kvalit a kompetencí.

Zdroj: HLAĐO, Petr. *svět práce a volba povolání* [online]. [cit. 8.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf

Kvalifikace – schopnost, odbornost vykonávat určitou profesi.

Rekvalifikace – získávání nové odbornosti, nové kvalifikace.

Celoživotní vzdělávání – permanentní proces učení, který začíná už v dětství a provází člověka po celou jeho životní dráhu.

1. hodina: Záliby a jejich požadavky

Stručná anotace

Z psychologického hlediska se zájem spojuje s rozvojem schopnosti učit se. Věnovat se zájmu je stejně tak významné jak „chodit do školy“. Nicméně, zájmu se pravděpodobně věnuje člověk více s radostí. Jestliže má zájem, koníček, hobby a věnuje se mu s radostí, má to pozitivní vliv na učení.

Potřeby pomůcky

Pracovní list, psací potřeby

Cíle

Žáci si uvědomí pozitivní význam zájmů pro rozvoj jejich osobnosti. Popíší, co znamená význam pojmu zájem.

Popis, postup

Nejdříve žáky seznámíme s cíli tohoto desetihodinového projektu. Řekneme jim, že se budeme zabývat budoucností každého jednoho z nich. Žáci si udělají vlastní analýzu svých dovedností, schopností a studijních předpokladů pro výběr budoucího povolání, seznámí se s profily absolventů středních škol a učilišť, zjistí, seznámí se s různými druhy povolání, budou se předběžně rozhodovat na základě zjištěných informací, ujasní si své možnosti vzhledem k výběru dalšího studia.

Evokace

Vyučující vyzve žáky, aby ve dvojicích přemýšleli o tom, co znamená mít nějaký zájem, koníček, hobby.

Dvojice pak prezentují, k jakému výsledku přišly.

Vyučující pak společně se žáky shrne a vymezí základní principy zájmu, jedná se o činnost:

- dobrovolně zvolenou, nenucenou
- vykonávanou s radostí
- dostupnou
- přitažlivou (stále chci vědět umět něco nového)

a staví na možnostech:

- výběru
- svobodného rozhodnutí
- vlastní iniciativy

Hra: Hádej, jaký je můj koníček

Práce ve dvojicích.

Vyučující vyzve žáky, aby utvořili dvojice.

Ve dvojicích si každý sám pro sebe pojmenuje nějaký druh zájmové činnosti, kterou vykonává nebo by se jí chtěl věnovat např. sběr poštovních známek, být členem hudební kapely, být pěším turistou, hrát florbal, jezdit na longboardu, atd.

Žáci ve dvojici kladou uzavřené otázky a snaží se, co nejrychleji zjistit koníček svého partnera ve dvojici. Nejdříve se ptá jeden ze dvojice, poté se vymění.

Pracovní list

Moje záliby

Následujícím úkolem pro žáky je hlouběji se zamyslet jejich zájmem, který vykonávají, popř. nad zájmem, kterému by chtěli věnovat svou energii, pozornost, čas. Všechny úvahy zaznamenávají žáci do pracovního listu.

Název mého koníčku je

Činnosti, které jsou prováděny při jeho realizaci:.....

.....

Prostředí, ve kterém je obvykle vykonáván:

.....

Dovednosti, které potřebuji k jeho vykonávání:

.....

Znalosti, které potřebuji:

.....

Abych mohl/a tento koníček vykonávat, musím mít tyto vlastnosti:

.....

Pokud se při vykonávání svého koníčka setkávám s jinými lidmi, potřebuji umět:

.....

Činnosti, které vykonávám v rámci svého zájmu, mohu uplatnit v těchto povoláních:

.....

Reflexe

Co bylo pro vás nejtěžší?

Co jste si při vyplňování dotazníku uvědomili?

Jaké informace vám ještě chyběly?

Inspirace a zdroj: HLAĐO, Petr. *Po-volání* [online]. [cit. 5.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://vzdelavani.unas.cz/povolani.pdf>

2. hodina: Křišťálová koule a její zázraky

Stručná anotace

Žáci si prostřednictvím imaginativní techniky vyzkouší projekci budoucnosti.

Potřeby pomůcky

Psací pomůcky, listy papíru, pastelky, kružítko

Cíle

Žáci si rozvíjí představivost, fantazii, aktivitu a tvořivost, uvědomují si skrytá a nevyřčená přání a představy. Projektováním budoucnosti získávají dovednost plánovat a vizualizovat si svou budoucnost.

Popis, postup

Vyučující vysvětlí žákům, že dneska se budou dívat do budoucnosti. Lidé v různých dobách měli tendence zjišťovat, jak asi bude vypadat jejich budoucnost.

Otázka pro žáky: Znáte způsob jak se podívat na svou budoucnost?

Vyučující může použít motivačních příběhů např. z řecké mytologie o věštírně v Delfách, příklady věštění z karet, kamenů, kávové sedliny, ...

Vyučující zdůrazní, že další kroky budou směřovat k tomu, aby si žáci lépe dovedli plánovat svou budoucnost.

K vlastní projekci budoucnosti žáků tentokrát pomůže síla křišťálové koule.

Instrukce:

Na volný list papíru si nakreslete od ruky nebo za pomoci kružítko velký kruh. To bude vaše křišťálová koule.

Představte si sebe za deset let a poproste svou křišťálovou kouli, ať vám zjeví odpovědi na otázky:

Jak vypadáte?

Jaké máte zaměstnání?

Kdo jsou vaši přátelé?

Máte rodinu?

Studujete? Co konkrétně?

Jak vypadá váš pracovní den?

Co děláte ve chvílích volna a odpočinku?

Kde jste šťastní?

Co právě řešíte?

Všechny odpovědi na tyto otázky si запиšte do své křišťálové koule.

Reflexe

Žáci reflektují v komunitním kruhu.

Vyberou jednu věc, myšlenku, ze své křišťálové koule a podělí se o ni s ostatními spolužáky.

Poznámky

Většinou začátek této aktivity je pro žáky obtížný. Sami žáci nevědí, co by měli popisovat. Vyučující dbá na to, že mohou do své křišťálové koule popisovat především svá přání vůči budoucnosti.

Tipy

Lze také pracovat se zázrakem. Spíte a probudíte se a stal se zázrak. Dostali jste se do budoucnosti. Jak vypadá váš den? Popište ho do rána do večera.

Diskuze

Co vás překvapilo při tomto cvičení?

Jaké překážky jste museli překonat při představě budoucnosti?

Co vám dělalo potíže?

Z čeho jste měli radost?

Inspirace a zdroj: HLAĐO, Petr. *Po-volání* [online]. [cit. 5.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://vzdelavani.unas.cz/povolani.pdf>

3. hodina: Můj život po škole

Stručná anotace

Aktivita tematicky navazuje na předchozí hodinu. Pokračuje se zde s výstupy z křišťálové koule.

Potřeby pomůcky

Pracovní list z předchozí hodiny Křišťálová koule

Cíle

Žáci si pojmenují blízkou budoucnost, tu která je reálná vzhledem k volbě budoucího povolání a k tomu volbě odpovídající školy.

Popis, postup

1. Vyučující vyzve žáky, aby si připravili svou vyplněnou křišťálovou kouli. Dá jim ještě pár minut, aby si ji žáci pročetli, doplnili, upravili.
2. Žáci dostanou za úkol označit si v kouli, jestli mají už nějaké povolání nebo ještě studují.
3. Název povolání nebo obor studia si napíší na druhou stranu pracovního listu křišťálová koule, co nejvíce nahoře.
4. Na dolní okraj papíru si napíší datum aktuálního dne.
5. Datum a povolání spojí čarou. Mají před sebou cestu, kterou je potřeba ujít k vysněnému povolání, studiu.
6. Zapište si postupně zezdola nahoru, co všechno asi musíte udělat, abyste se dostali k cíli.

Poznámky

Tato aktivita nemusí být úplně jednoduchá. Vyučující bude s formulací žákům pomáhat.

Reflexe

Co bylo nejtěžší?

Co si uvědomujete?

O čem jste na cestě k budoucímu povolání, studiu přemýšleli?

4. hodina: Já a mé povolání

Stručná anotace

V této aktivitě se žáci zabývají vlastnostmi, dovednostmi, které potřebují pro uplatnění na trhu práce. Prostřednictvím prožitkové aktivity pojmenovávají profese, naslouchají ostatním.

Potřeby pomůcky

Dostatek prostoru na sezení v kruhu

Cíle

Žáci si pojmenují činnosti k vykonávání určitých profesí, získávají větší vhled do problematiky výběru povolání.

Popis, postup

Vyučující i žáci sedí v kruhu a hrají hru: **Co bych byl, kdybych byl profese..., protože ...**

Vyučující vyzve žáky, aby dobře naslouchali a zapamatovali si, co říkají jejich spolužáci.

1. V prvním kole jeden žák po druhém říká např.: „Kdybych byl profese, byl bych zedník, protože chci stavět domy.“

Postupně se vystřídají všichni žáci. Profese se mohou samozřejmě opakovat

2. Ve druhém kole jeden žák po druhém říká například: „Kdybych byl zedník, potřebuji umět namíchat maltu.“
3. Poté se může pokračovat aktivitou **Místo po mé pravici je volné...**
„Přeji si, aby vedle mne po mé pravici seděl Mirek, protože chce být zedníkem a chce umět namíchat maltu“.

Diskuze

Co očekáváte od svého budoucího povolání?

Když dosáhnete svého vytouženého povolání, co bude dál? Co myslíte?

Anketa:

Vyučující oznámí žákům, že bude dávat otázky na reálnou budoucnost a ti, kteří budou odpovídat **ano**, tak si stoupnou.

Otázky:

Budeš se učit po celý život?

Budeš potřebovat znalost cizích jazyků?

Budeš potřebovat dovednosti práce na PC či jiných technologiích?

Budeš potřebovat matematiku?

Budeš přemýšlet o budoucnosti?

Máš čas na své koníčky?

Máš čas na své přátele?

Cestuješ?

Žiješ zdravě?

Rozumíš ostatním lidem?

Sleduješ dění ve společnosti?

Umíš jednat na úřadech?

Reflexe

Děti si lépe uvědomí, co je v budoucnosti čeká a že vystudováním školy často učení a získávání nových poznatků nekončí.

5. – 6. hodina: Profil absolventa

Stručná anotace

Postupujeme od svých budoucích představ stále do bližší budoucnosti. Ještě než budete vykonávat svá vysněná povolání, je potřeba udělat první kroky. A jedním úplně prvním krokem je výběr školy, kterou chcete navštěvovat po ukončení základní školy.

Žáci budou vyhledávat informace o středních školách a odborných učilištích ve svém okolí. Vytvoří mapu těchto škol a zjistí si profily jejich absolventů.

Na základě zjištěných informací si udělají analýzu svých předpokladů pro studium jimi vybrané školy.

Potřeby pomůcky

PC, internet, flipchart, fixy

Cíle

Žáci vyhledávají informace, třídí je. Analyzují své předpoklady pro vybraný typ školy.

Popis, postup

1. Vyhledávání na internetu

Pomocí internetu vyhledejte střední školy a odborná učiliště ve vašem okolí.

Informace seřadíte podle typů škol (gymnázia, obchodní akademie, ...; střední odborná učiliště; ...).

Na flipchart vytvořte graficky „mapu“: město – typy škol.

2. Profil absolventa

Brainstorming: Co si představíte pod pojmem profil absolventa? – zápis na flipchart.

Samostatná práce: Vyberte si jednu školu, kterou chcete studovat po ukončení základní školy. Na jejich webových stránkách si najděte profil absolventa. Zodpovězte si na otázky:

Až ukončím tuto školu, budu:

Znát?

Umět dělat?

Vědět jak?

Budu se moci uplatnit jako?

Analýza silných a slabých stránek

1. Společně si řekneme, co je to analýza (znamená rozbor, metodu zkoumání složitějších skutečností rozkladem na jednodušší).
2. Vytvoříme soupis všech potřebných kompetencí (znalostí, dovedností a postojů) – formou brainstormingu společně na flipchart. Např. dovednost učit se, manuální zručnost, komunikativnost, tvořivost, vyhledávání informací, práce na pc, znalost cizích jazyků, zodpovědnost, samostatnost, schopnost práce ve skupině,)
3. Každý žák sám si vybere ty kompetence, o kterých si myslí, že jsou u něj dostatečné pro úspěšné studium na vybraném typu školy, označí je za své **silné stránky**.

4. Poté si vybere žák ty kompetence, které by potřeboval, ale není v nich zatím jistý a zapíše si je jako **slabé stránky**.

Jaké jsou mé předpoklady studovat na vybrané škole?

Co bych ještě mohl zlepšit?

Jak to dokážu, zlepšit se? Kdo nebo co mi může pomoci?

Příloha

Tabulka na silné a slabé stránky:

Silné stránky	Slabé stránky

Tipy

Vyhledávání na internetu zadáváme dvojicím nebo trojicím (je více než pravděpodobné, že více žáků bude chtít navštěvovat jednu střední školu, pak tvoříme skupiny nebo dvojice podle zájmu). Kromě vyhledávání, je důležitá role zapisovatele (co se dověděli z profilu absolventa).

Poznámky

Není jisté, že všechny střední školy mají dostatečně profesně popsaného svého absolventa. V tom případě žáci prozkoumají webové stránky škol a podle činností, akcí, fotografií vytvoří svou představu o absolvování školy.

Diskuze

V diskuzi se zaměříme na zjištěné informace a vedeme žáky k propojení zjištěných informací o absolventovi s jejich vlastní analýzou. Na základě této aktivity, by si žáci měli uvědomit, pro kterou školu mají předpoklady k úspěšnému zvládnutí.

Kdo všechno rozhoduje o tvé volbě střední školy a učiliště?

Co všechno je potřeba zvážit?

Jaká rizika mohou nastat při studiu dané školy?

Jakým způsobem bys je řešil/a?

7. hodina: Krok do neznáma, co všechno sděluje inzerát

Stručná anotace

Po ukončení střední školy nebo učiliště se někteří ze žáků budou ucházet o zaměstnání. Zdroje hledání zaměstnání jsou různé. V této aktivitě zaměříme pozornost na zdroj nejčastější, a to jsou inzeráty.

Potřeby pomůcky

Inzertní noviny, příklady inzerátů, volné listy, psací potřeby, flipchart

Cíle

Žáci se seznámí s významem inzerátů. Vyhodnotí, jaká mohou být úskalí v pochopení, co takový inzerát obsahuje, jakých informací je nositelem.

Popis, postup

Vyučující vysvětlí, že ve skupinách budou žáci analyzovat inzeráty, které vycházejí v tisku.

Vyučující rozdělí žáky do skupin (5 – 6 žáků).

Do skupin rozdá připravené inzeráty z tisku (minimálně tři).

Žáci ve skupinách si inzeráty přečtou a budou diskutovat o tom, jak inzerát chápou, co je v něm obsaženo, popř. co v inzerátu chybí, aby jej lépe pochopili.

Vyučující navštěvuje jednotlivé skupiny a doptává se na porozumění zadání.

Společné shrnutí, diskuze a zápis na tabuli, flipchart:

Co by měl inzerát obsahovat?

Co do inzerátu nepatří?

Co se z něj lze dovědět?

Na co si dát pozor?

Tipy

V případě, že bude dostatek času, je možné zařadit ještě aktivitu na tvorbu inzerátu. Vyučující zadá žákům vypracovat inzeráty do skupin. Vybírá takové profese, které budou žáci schopni popsat s ohledem na požadované kompetence potřebné pro danou profesi. Např.:

Hajný, zdravotní sestra, kuchař, kadeřnice, učitel, lékař, ...

V každé skupině se pokusí žáci vytvořit jeden inzerát.

Hodinu je možné vynechat (pokud se dubluje s hodinami ČJ a Volba povolání). Doporučujeme nahradit aktivitami navazujícími na lekci „Profil absolventa“ – Osobní akční plán, kdy budou žáci konkrétně plánovat svou budoucnost v konkrétním časovém období (zdrojem může být například Volba – příručka pro učitele, nakladatelství Hněvín, Most 2001, s. 128-135).

8. – 9. hodina: Moje sebe prezentace

Stručná anotace

Ukázalo se, že předpokladem uplatnitelnosti v budoucnosti je znalost sebe sama a dovednost se prezentovat.

Potřeby pomůcky

Internet, pc, dataprojektor, fotografie, scanner, atd.

Cíle

Žáci si vytvoří svou vlastní prezentaci podle struktury, zpracují ji v power pointu a svou prezentaci představí ostatním spolužákům. Ve své prezentaci se představí s výhledem na výběr školy popř. v souvislosti s budoucím povoláním. Využijí všechny informace o sobě z předešlých aktivit (kdo jsem, jaký je můj profesní cíl, jakou cestu volím, jaké jsou moje předpoklady pro úspěšné naplnění cíle). Žáci k přípravě prezentace využívají všech poznatků z předešlých aktivit.

Popis, postup

1. Zadání úkolu, seznámení s cílem.
2. Seznámení se strukturou efektivní prezentace. Vyučující s žáky probere jednotlivé kroky efektivní prezentace. Tzn., že až budou prezentovat své výstupy, je potřeba dbát určitých zásad. Viz níže.

Prezentující:

- neuhýbá pohledem, dívá se na posluchače, má jisté postavení směrem k posluchačům
- pozdraví a osloví posluchače, představí se
- oznámí časový rozsah prezentace
- řekne, o čem prezentace bude
- prezentuje
- shrnuje krátce a výstižně
- poděkuje a rozloučí se

Vyučující se žáky projde jednotlivé body a ujasní si celou strukturu.

Společně se žáky se domluví na délce prezentace (doporučujeme 3 minuty).

Společně se žáky vytvoří plán a postup jak prezentaci vytvořit.

3. Samostatná práce, práce na pc.
4. Příprava na prezentaci.

Příloha

Strukturu prezentace doporučujeme vyvěsit na viditelné místo.

Body struktury efektivní prezentace

- ukotvení a oční kontakt
- pozdrav, oslovení
- čas
- osnova tématu

Účel, smysl

získání pozornosti

uvedení do prezentace

jak dlouho to bude trvat

řekni, co chceš říci

- samotná prezentace
- shrnutí
- závěr

*řekni to**řekni, co jsi jim řekl**srdečné a příjemné rozloučení*

Tipy

V případě, že mají žáci potřebu zpracovat svou prezentaci graficky manuálně např. jako koláž, umožníme jim vypracovat tuto prezentaci na větší arch papíru. V tomto případě připravíme další pomůcky (lepidla, nůžky, časopisy, pastelky, fixy, ...).

Poznámky

Při zadání oznámí vyučující žákům, že v následující hodině se budou prezentovat své výstupy.

Diskuze

Ujasnění pochopení zadání.

10. hodina: To jsem já a má budoucnost

Stručná anotace

V této hodině proběhnou prezentace a žáci si vzájemně poskytnou pozitivní zpětnou vazbu.

Potřeby pomůcky

Dataprojektor, místo pro koláže – flipchart nebo tabule, lepicí páska

Cíle

Žáci prezentují své výstupy. Žáci formulují pozitivní zpětnou vazbu a poskytují ji ostatním spolužákům. Žáci se vyrovnávají s trémou.

Popis, postup

1. Žáci si vylosují pořadová čísla prezentace.
2. Seznámí se s tím, jak formulovat zpětnou vazbu:
Např. Miloši, na tvé prezentaci oceňuji
3. Vlastní prezentace – žáci postupně podle pořadí prezentují své výstupy, učitel pak určí jednoho, aby podal zpětnou vazbu. V podávání zpětné vazby se vystřídají všichni žáci.

Tipy

Je možné začít prezentaci už v předchozí hodině, pokud budou mít své výstupy žáci připraveny.

Poznámky

Vzhledem k časové náročnosti se doporučuje mít už předem všechny prezentace připravené (uložené v počítači, grafické prezentace připravené na viditelném místě). Učitel také dbá na to, aby se při poskytování zpětné vazby vystřídali všichni žáci.

Diskuze

Zpětná vazba:

Volné psaní 2 minuty: Co všechno mohu dosáhnout, když budu opravdu moc chtít.

Výsledek si žáci založí do svého portfolia. Je to námět pro slohovou práci v jazyce českém.

Doporučení k celé dílně Jakou kariéru si vybrat – využít formu samostatných hodin.

Přílohy a pracovní listy



Interkulturní dílna

1. hodina – Navazujeme pozdrav

Pozdravte druhého třemi polibky střídavě na obě tváře.
Pozdravte druhého dvěma polibky střídavě na obě tváře.
Pozdravte druhého čtyřmi polibky střídavě na obě tváře.
Pozdravte druhého tak, že semknete ruce jakoby k modlitbě a mírně se ukloníte.
Pozdravte druhého třením svého nosu o jeho nos.
Pozdravte druhého mocným vřelým obětím.
Pozdravte druhého pevným stiskem ruky.
Při pozdravu stůjte asi 60 cm od zdraveného a potřeste mu rukou, ruku stiskněte jen lehce.
Uchopte druhého za ramena a pozdravte ho třením vnějších stran pravého kolene.

2. hodina – Přísloví

PŘÍSLOVÍ JINÉHO NÁRODA	ČESKÉ PŘÍSLOVÍ
<i>Zamilovaným se zdá iskála jako louka. (Etiopie)</i>	<i>Láska je slepá.</i>
<i>Kůň, který dorazí první, má nejlepší vodu. (Zulu, Jižní Afrika)</i>	<i>Kdo dřív přijde, ten dřív mele.</i>
<i>Řvoucí lev nekouše. (Tanzanie)</i>	<i>Pes, který štěká, nekouše.</i>
<i>Práce je lék chudoby. (Joruba)</i>	<i>Komu se nelení tomu se zelení.</i>
<i>Blázen mluví, chytrý naslouchá. (Etiopie)</i>	<i>Mluviti stříbro, mlčeti zlato.</i>
<i>Blázen žízní i u prostřed vody. (Etiopie)</i>	<i>Koně můžeš přivést k vodě, ale napít se musí sám.</i>
<i>I klidná voda (řeka) utopí člověka. (Ghana, Ašanti)</i>	<i>Stokrát nic umořilo osla.</i>
<i>Pokud by pavouci spojili sítě, chytí lva. (Etiopie)</i>	<i>Víc hlav, víc ví.</i>
<i>Svědlem krysa je jiná krysa. (Etiopie)</i>	<i>Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.</i>

AFRICA



3. hodina – Zelená karta**IMIGRAČNÍ DOTAZNÍK**

1. Jak dlouho se známe?
2. Kdy a kde jsme se poprvé setkali?
3. Kdy mám narozeniny?
4. Kolik mám sourozenců a jejich jména?
5. Oblíbené jídlo?
6. Oblíbená knížka?
7. Oblíbený film?
8. Oblíbený herec/herečka?
9. Oblíbený zpěvák/zpěvačka/skupina?
10. Největší zážitek?
11. Oblíbená barva?
12. Koníčky?
13. Vysněná dovolená?
14. Oblíbený sport?
15. Oblíbený předmět?
16. Čím bych chtěl/chtěla být?

6. hodina – Multikulturní lovci

Multikulturní lovci

Najděte někoho, kdo

	<i>Jméno/podpis</i>
nemá rád koprovou omáčku	
věří na mimozemské civilizace	
zná význam slova „multikulturní“	
se zná s nějakým cizincem	
dokáže říct v cizí řeči <i>dobrý den</i>	
umí stoj na rukou	
je narozen ve stejném ročním období jako ty	
ochutnal cizí pokrm	
má doma nějaké zvíře	
chce cestovat po světě	
umí pracovat s internetem	
zná alespoň jedno světové náboženství	
poslouchá hudbu jako ty	
nerad tančí	

Protipředsudková dílna

1. hodina

Shody a rozdíly – pracovní list

V následujících kolonkách napište seznam aspoň tří shod a tří rozdílů, které máte s každou skupinou.

Skupina	Shody	Rozdíly
Členové rodiny	Tři shody se členy mé rodiny a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi členy mé rodiny a mnou jsou: 1. 2. 3.
Přátelé	Tři shody s mými přáteli a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi mými přáteli a mnou jsou: 1. 2. 3.
Zvířata	Tři shody se zvířaty a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi zvířaty a mnou jsou: 1. 2. 3.
Lidé z jiných zemí	Tři shody s lidmi z jiných zemí a mnou jsou: 1. 2. 3.	Tři rozdíly mezi lidmi z jiných zemí a mnou jsou: 1. 2. 3.

7. hodina: Pojmy – dojmy

A) Rasismus

Tati, co je to rasismus?

Rasismus je dosti rozšířené chování, které se objevuje v každé společnosti a které se v některých zemích stalo bohužel běžnou záležitostí, protože se stává, že si ho neuvědomujeme. Je založen na nedůvěře a dokonce na pohrdání lidmi, kteří mají jiné fyzické a kulturní rysy než jsou naše.

Když říkáš, že se objevuje v každé společnosti, myslíš tím, že je to normální?

Ne, když je nějaké chování běžné, neznamená to, že je normální. Člověk má většinou sklony nedůvěřovat někomu, kdo je jiný než on, třeba cizinci; takové chování je staré jako člověk sám; je univerzální. Dotýká se nás všech.

Jestli se to dotýká všech, mohla bych být taky rasista?

Zprv, dítěti není rasismus vlastní. Dítě se nerodí jako rasista. Jestliže mu rodiče nebo jeho blízcí nevložili do hlavy rasistické myšlenky, není důvod, proč by se jím měl stát. Jestli ti například namluví, že jsou ti, co mají bílou kůži, nadřazení těm, co mají kůži černou a ty vezmeš tohle tvrzení vážně, mohla by ses chovat rasisticky vůči černochům.

B) Xenofobie

Co je cizinec?

Slovo cizinec pochází ze slova cizost, které znamená zvenčí, odjinud. Označuje člověka, který není z rodiny, ze stejného státu, kmene či klanu. Je to někdo, kdo přichází z jiné země, někdy z jiného města či vesnice. Tak vzniklo slovo xenofobie, které znamená nepřátelský k cizincům, k těm, co přicházejí z ciziny. Dnes znamená slovo cizí něco neobvyklého, velmi odlišného od toho, co jsme zvyklí vidět. Synonymum je slovo podivný.

Xenofobie je politický a odborný termín. V doslovném překladu znamená strach z neznámého. Často se slovo používá k označení strachu z cizinců, či při obavách z jejich tradic a odlišné kultury.

C) Předsudek

Člověk má to, čemu se říká předsudek. Soudí ostatní dřív než je pozná. Myslí si předem, čím jsou a za co stojí. Je to obvykle nepříznivý názor na jednotlivce nebo skupinu, který je utvářen před poznáním všech jeho stránek. Předsudky jsou často předurčeny nedostatkem snahy pochopit určité odlišnosti.

Předsudek je názor. Např. náš názor na etnickou menšinu může být ovlivněn tím, jak je zobrazována v médiích nebo postojích těch, se kterými se setkáváme.

D) Diskriminace

Diskriminace je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, věku apod.

To znamená oddělení jedné sociální nebo etnické skupiny od ostatních, se kterou se hůř nakládá. To je jako kdyby například vedení ve škole rozhodlo, že sloučí do jedné třídy všechny černé studenty, protože si myslí, že jsou tyhle děti méně inteligentní než ostatní.

Diskriminace je určitý způsob netaktního jednání, je to čin.

8. – 9. hodina – Neopouštěj staré známé pro nové

Prasklé hliněné nádoby

V Číně měl jeden nosič vody dvě velké hliněné nádoby. Visely na obou koncích klacku, který nosil na krku. V jedné byla prasklina, naproti tomu ta druhá byla dokonalá a vždy nesla plnou míru vody. Na konci dlouhé cesty, která trvala od potoku až k domu, měla prasklá nádoba vodu už jen do polovičky.

Dva celé roky to takto šlo, nosič vody nosil do domu každý den jen jeden a půl nádoby vody. Samozřejmě dokonalá nádoba byla pyšná na svůj výkon, vždyť to dělala dokonale. Ale chudák prasklá nádoba se styděla za svoji nedokonalost, a cítila se uboze, protože je schopná jen polovičního výkonu.

Po dvou letech soužení oslovila prasklá nádoba nosiče u potoka:

„Stydím se, protože voda teče po celou cestu domů.“

Nosič jí takto odpověděl:

„Všimla sis, že kytky rostou jen na tvé straně chodníku a ne na straně druhé? To proto, že jsem vždy věděl o tvém nedostatku a na tuto stranu cesty jsem rozséval semena květin. To ty jsi je každý den zalévala, když jsme se vraceli domů. Dva roky sbírám tyto krásné květiny, abych si ozdobil svůj stůl. Kdybys nebyla taková, jaká jsi, tak by tato kráska nemohla rozzářit můj domov.“

Všichni máme své chyby. Všichni jsme prasklé hliněné nádoby. Ale tyto praskliny a chyby, které jsou v každém z nás, tak dělají náš život velmi zajímavým a vzácným. Jen každého musíme přijmout takového, jaký je, a uvidět v něm to dobré.

Jak se žije s handicapem

Požadavek	Ukazatele	Hodnocení 1 – 3 body
Srozumitelnost	- mluví nahlas, srozumitelně - vysvětluje pomocí názoru, ukázky - nejdůležitější části opakuje, zdůrazňuje	
Porozumění	- uvádí příklady - prezentují vlastními slovy - objasňují, vysvětlují, odpovídají na dodatečné otázky	
Argumentace	- uvádí zdroj informací - uvádí souvislosti (příčiny, důsledky, přínosy, úskalí) - nabízí klíčové pojmy, myšlenky, celkové shrnutí	
Významnost	- odpovídají na zadané otázky - přináší nové poznatky - nabízí návrhy a další postupy	
Spolupráce	- do prezentace se zapojili všichni členové skupiny - mají rozdělené role - navzájem se podporují a doplňují	
Přesvědčivost	- navazují oční kontakt - prezentují s chutí, sebevědomě, přirozeně - získali zájem, pozornost	

Celkem bodů:

Oceňuji:

Doporučuji:

A) Sebehodnocení a hodnocení projektu

Jméno:

Třída:

Jaký cíl jste dali svému projektu?

Na jaké otázky jste hledali odpověď?

Odkud nebo jak jste získali odpovědi na tyto otázky?

Co bylo výsledkem vašeho projektu?

Jaký byl tvůj osobní přínos?

Co se ti na dnešním dni líbilo/nelíbilo?

1. – 2. hodina: Co je handicap?

Helen Kellerová: Jak vytvořit lidskou mysl

Mnoho lidí četlo příběh Helen Kellerové a žasli nad chytrostí, zvědavostí a smyslem pro humor této radostné ženy, která neviděla ani neslyšela. Poprvé jsem četla její báječný životopis na jaře, kdy jsem seděla na zahradní židli pod kvetoucí třešní a poslouchala jsem zpívající ptáčky. Na chvíli jsem se snažila představit si, jaké by to bylo bez fungujících očí a uší. Bylo těžké si to představit.

Helen popisovala své první dny beze slov jako žití v šedé zóně „neživota“ nebo „nesvěta“. Řekla: „Nevěděla jsem, co to znamená být člověkem.“

Když jí bylo sedm let, na farmu jejích rodičů dorazila učitelka znakové řeči, která ji celé léto trpělivě učila. Helen popisuje nádherný průlom, když pochopila myšlenku jazyka. Po čtyřicáté pocítila znak pro slovo voda ve své dlani a najednou si uvědomila, co je to za slovo. Porozuměla, co je to slovo! Popadla učitelku za ruku a táhla ji zpět do domu, aby jí ukázala znak pro všechno, čeho se mohla dotknout. Jak později vysvětlovala lidem, chtěla, aby svět ožil.

Helen se stala vzdělanou spisovatelkou, jejíž vřelost, živost a pozornost se později stala ikonou pro rozvinutou, silnou, lidskou schopnost. Byla známá ve čtyřicátých a padesátých letech dvacátého století svými komentáři a vizionářským smyslem. Mnoho slavných spisovatelů, skladatelů, myslitelů a diplomatů vyhledávalo její rady a přišli ji navštívit v jejím domově ve Washingtonu D. C.

Některé z jejích výroků jsou věnovány klíčovým myšlenkám lidského rozvoje. Jednu z nich uvádíme:

- Helen se od srdce zasmála, když odpovídala na otázku, která se týkala omezení jejího prožívání života bez sluchu a zraku. Odpověděla: „To nijak nesouvisí s fungováním očí a uší. Ten zážitek je obrovský. Oči a uši jsou jen maličkosti, o které přicházíte. Daleko horší je život bez vize.“

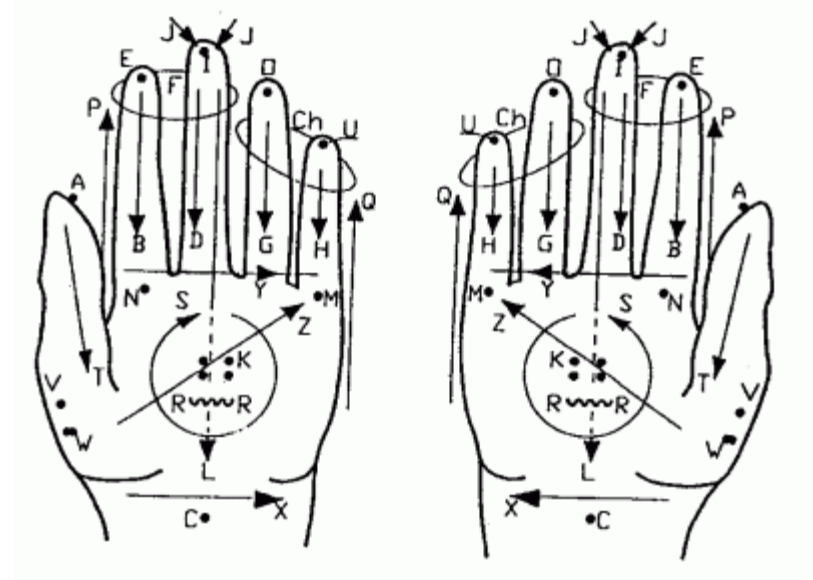
3. – 4. hodina: Abecedy

Braillovo písmo

									
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
									
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
									
u	v	w	x	y	z				

Česká verze Lormovy abecedy

Ke komunikaci se využívá dlaňová strana nejlépe levé ruky, prsty této ruky se drží poněkud napjaté a mírně roztažené. Podle potřeby je možno používat i dlaně pravé ruky. Mluvčí vyznačuje jednotlivá písmena svým ukazováčkem do dlaně a na prsty ruky příjemce sdělovaných informací dle následujícího schématu:



- A – bod na špičce palce
- B – čára po ukazováčku od špičky prstu k dlani
- C – bod na zápěstí
- D – čára po prostředníčku od špičky prstu k dlani
- E – bod na špičce ukazováčku
- F – současné stisknutí špiček ukazováčku a prostředníčku ze strany
- G – čára po prsteníčku od špičky prstu k dlani
- H – čára po malíčku od špičky prstu k dlani
- CH – současné stisknutí špiček prsteníčku a malíčku ze strany
- I – bod na špičce prostředníčku
- J – stisk špičky prostředníčku ze strany
- K – bod čtyř špiček prstů do dlaně
- L – čára po prostředníčku od špičky prstu přes dlaň k zápěstí
- M – bod pod malíčkem
- N – bod pod ukazováčkem
- O – bod na špičce prsteníčku
- P – čára po vnější straně ukazováčku od dlaně ke špičce ukazováčku
- Q – čára po vnější straně malíčku od dlaně ke špičce malíčku
- R – postupné pokládání ukazováčku, prostředníčku a prsteníčku do dlaně
- S – ukazováčkem kruh na dlani
- T – čára po palci od špičky prstu k dlani
- U – bod na špičce malíčku
- V – bod pod palcem
- W – dvakrát bod pod palcem
- X – čára podél zápěstí zleva doprava
- Y – čára pod prsty směrem od ukazováčku k malíčku
- Ý – čára pod prsty směrem od ukazováčku k malíčku a pokračovat po vnější straně malíčku směrem ke špičce malíčku

- **Z** – šikmá čára přes dlaň od palce k malíčku
- **Dlouhé samohlásky** – krátká čárka na špičce prstu pro příslušnou samohlásku směrem nahoru
- **Háček nad písmeny** – bod mezi palcem a ukazováčkem před příslušnou hláskou
- **Čísla** – lze vyjádřit dvěma způsoby: 1) arabské číslice napsat obrysově do dlaně; označení tisíc, milión, miliarda zkratkou (tis., mil., mld.), 2) použít značení jako v Braillově písmu 1 = A, 2 = B, 3 = C, 4 = D, 5 = E, 6 = F, 7 = G, 8 = H, 9 = I, 0 = J, před číslicí použít čáru obráceného „L“ od zápěstí směrem ke špičce prostředníku
- **„Nerozumím“** – zavřít dlaň
- **Omyl** – lehké klepnutí do dlaně
- **Mezera mezi slovy** – plochou ruky přejet jedenkrát po dlani
- **Otazník** – ukazováčkem vypsát do dlaně obrys otazníku
- **Konec věty** – plochou ruky přejet dvakrát po dlani

Znaková řeč



Osobnostní a sociální rozvoj žáků

4. hodina: Já jsem výjimečný

Formulační dotazník:

Já jsem výjimečný

v

při

když

protože

jsem to já

Jakou kariéru si mohu vybudovat

1. hodina: Záliby a jejich požadavky

Pracovní list

Moje záliby

Následujícím úkolem pro žáky je hlouběji se zamyslet jejich zájmem, který vykonávají, popř. nad zájmem, kterému by chtěli věnovat svou energii, pozornost, čas. Všechny úvahy zaznamenávají žáci do pracovního listu.

Název mého koníčku je

Činnosti, které jsou prováděny při jeho realizaci:.....
.....

Prostředí, ve kterém je obvykle vykonáván:
.....

Dovednosti, které potřebuji k jeho vykonávání:
.....

Znalosti, které potřebuji:
.....

Abych mohl/a tento koníček vykonávat, musím mít tyto vlastnosti:
.....

Pokud se při vykonávání svého koníčka setkávám s jinými lidmi, potřebuji umět:
.....

Činnosti, které vykonávám v rámci svého zájmu, mohu uplatnit v těchto povoláních:
.....

5. – 6. hodina: Profil absolventa

Tabulka na silné a slabé stránky:

Silné stránky	Slabé stránky

8. – 9. hodina: Moje sebe prezentace

Strukturu prezentace doporučujeme vyvěsit na viditelné místo.

Body struktury efektivní prezentace

- ukotvení a oční kontakt
- pozdrav, oslovení
- čas
- osnova tématu
- samotná prezentace
- shrnutí
- závěr

Účel, smysl

získání pozornosti

uvvedení do prezentace

jak dlouho to bude trvat

řekni, co chceš říci

řekni to

řekni, co jsi jim řekl

srdečné a příjemné rozloučení

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

ATKINSON. *Koučink – věda a umění*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-538-7.

Interkulturní vzdělávání příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. [Praha] : Lidové noviny, c2002. 518, 84 s. ISBN 80-7106-614-1.

Interkulturní vzdělávání doplněk k publikaci interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy. II. Praha: Člověk v tísni, 2005. 169 s. ISBN 80-903510-5-0.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KASÍKOVÁ, H.. *Učíme se spolupráci spoluprací*. Publishing AISIS 2006

KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní výchova ve školním vzdělávacím programu*. Kritické myšlení a Člověk v tísni, Praha 2005

KOLEKTIV. *Velký sociologický slovník*. Praha:: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-164-1.

KOMENSKÝ, J.A.: *Labyrint světa a ráj srdce*

KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2005, ISBN 8090187374

KŘÍŽ, Petr. *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: AISIS, 2005, ISBN 80-239-4669-2.

MISTRÍK, E. *Multikultúrna výchova v príprave učiteľov*. Bratislava: IRIS, 2000. ISBN 80-89018-10-6.

MOREE, D. & VARIANTY. *Než začneme s multikulturní výchovou*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN. 978-80-86961-61-3.

NĚMEČKOVÁ, I. ed. *Tolerantní společnost*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003

SMÉKAL, V. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Praha: BARRISTER & PRINCIPAL, 2003. 198 s. ISBN 80-85947-82-X.

PIOJAN, José. *Dějiny umění 8*. Praha: Odeon, 1981, ISBN 80-207-0432-9

Projekt Varianty, Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2002.

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie* [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů] Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.

PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E., MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Vyd. 1. Praha: Codex Bohemia, 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4.

STEELE, Jeannie L. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení: Co je kritické myšlení (vymezení pojmu a rámce E-U-R)*. Příručka I. Praha: Kritické myšlení, 1997

SULITKA, A. *Národnostní menšiny v České republice*. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80 -7178-285-8.

ŠATAVA, L. *Národnostní menšiny v Evropě Encyklopedická příručka*. Vyd. 1. Praha: Železný Ivo, 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9.

TAHAR BEN JELLOUN. *Tati, co je to rasismus?* Dauphin 2004, ISBN 80-7272-049-X

ČAKRTOVÁ. *Začněme třeba takhle* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.crdm.cz/download/publikace/zacneme_treba_takhle.pdf

HLAŘO. *Kariérové poradenství* [online]. [cit. 5.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/karierove-poradenstvi/>

HLAŘO, Petr. *Po-volání* [online]. [cit. 5.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://vzdelavani.unas.cz/povolani.pdf>

JEŘÁBEK. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

KAMENCOVÁ, Magdalena. *Řešení konfliktu pomocí sociálních her (diplomová práce)* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: http://is.muni.cz/th/79700/pedf_m/DIPL.PRACE_zaver.verze.txt

KOLEKTIV. *Interkulturní třída a škola* [online]. [cit. 1. 12..2012]. Dostupný na WWW: http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/mpp_interkulturni_trida_a_skola.pdf

KOLEKTIV. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. [cit. 5.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/o-nas/umluva-o-pravnim-postaveni-uprchliku.html>

KOPŘIVA. *Komunitní kruh a škola* [online]. [cit. 11. 12. 2012]. Dostupný na WWW: www.zkola.cz/respektovat

KRATOCHVÍL, Lukáš. *Londýnská paralympiáda skončila. Češi získali jedenáct cenných kovů.* [online]. [cit. 10. 11.2012]. Dostupný na WWW: http://www.denik.cz/ostatni_sport/londynska-paralympiada-skoncila-cesi-ziskali-jedenact-cennych-kovu-20120910.html

KŘÍŽ. *Kdo jsem, jaký jsem* [online]. [cit. 8.10.2012]. Dostupný na WWW: http://www.aisis.cz/archiv/publikace/kdo_jsem_jaky_jsem.pdf

SARKOZI. *komunitní kruh* [online]. [cit. 11.12..2012]. Dostupný na WWW: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-3>

CZ, Cizinci.. *Studie a výzkumné zprávy* [online]. [cit. 11.12.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=96>

OPLATKOVÁ, Martina. *Světluška svítí nevidomým už šest let* [online]. [cit. 9.10.2012]. Dostupný na WWW: <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=799>

VALENTA, Josef. *Metody pro výuku osobnostní a sociální výchovy* [online]. [cit. 11. 12. 2012]. Dostupný na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9069/metody-pro-vyuku-osobnostni-a-socialni-vychovy.html/>

Zdroj obrázku hůlky na jídlo: <http://www.chovani.eu/img/images/180.jpg>

Braillovo písmo, příběh, zdroj <http://www.quido.cz/objevy/braille.htm>

Lormova abeceda:

<http://www.google.cz/search?q=lormova+abeceda&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=5ITHUMrEJciq0AWzylGgBA&sqi=2&ved=0CDwQsAQ&biw=1093&bih=538>

Braillovo písmo:

<http://www.google.cz/search?q=braillovo+pismo&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=W1XHUOGpLI79qQG33oGoBQ&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

Znaková řeč:

<http://www.google.cz/search?q=znakov%C3%A1+%C5%99e%C4%8D&hl=cs&tbo=u&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=k1XHUMGiHufG0QXGvYDoAw&sqi=2&ved=0CDUQsAQ&biw=1093&bih=538>

Seznam doporučených zdrojů

CÍLKOVÁ, E., BOREŠOVÁ, P. *Náměty pro multikulturní výchovu*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-890-6.

ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008, ISBN 80-7367-182-4

DAHLKE, R. *Mandaly světa*. Olomouc: fontána, 1990, ISBN 978-80-7336-628-5.

KOHLLOVÁ, M.: *200 výtvarných činností*. Praha, Portál 2010, ISBN 978-80-. 7367-820-3

Kolektiv autorů: *Učím s radostí*. Agentura Strom, Praha 2003

NELEŠOVSKÁ, A.: *Jak se děti učí hrou*. Grada Publishing, Praha 2004, ISBN 80-247-0815-9.

PELÁNEK, R.: *Zážitkové výukové programy*. Praha, Portál 2010, ISBN 978-80-7367-656-8

PORTMANOVÁ, R.: *Hry pro tvořivé myšlení*. Praha, Portál 2004